Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Parents for All

KA2 Inovacijų ir suaugusiųjų švietimo strateginė partnerystė

Mokymo medžiaga tėvų tarpkultūrinių įgūdžių vystymui

2 skyrius: Tėvų vaidmuo socialinėje įtrauktyje ir sanglaudoje

Tėvams iš Lietuvos priimančiosios visuomenės

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai. Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

© Parents For All projekto partnerystė, 2019

http://parents4all.eu

Dokumento redagavimas ir grafinis tobulinimas:
Olympic Training and Consulting Ltd
Soros International House

Dokumento kūrimas:
BEMIS Scotland
Ifa Akademie
Olympic Training and Consulting Ltd
Soros International House

Kontaktai:
Olympic Training and Consulting Ltd (projekto koordinatorius),
www.olympiakokek.gr

Šis dokumentas pateikiamas Creative Commons Priskyrimo - Nekomercinio naudojimo - Jokių išvestinių kūrinių 4.0 Tarptautinės Licencijos sąlygomis (CC BY-NC-ND 4.0) https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.lt

Co-funded by the Erasmus+ Programme of the European Union

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai. Šis leidinys atspindi tik autoriaus požiūrį, todėl Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateikiamos informacijos naudojimą.

Turinys

ĮVADAS 4
SIMBOLIŲ PAAIŠKINIMAS 7
1 TEMA: EKM INTEGRACIJA: REIKŠMĖ IR NAUDA VISUOMENEI 8
Dažniausi klaidingi požiūriai į migraciją 9
Įprasti, rūpestį keliantys klausimai dėl migrantų integracijos 11
Imigracijos poveikis švietimo kokybei 13
Migrantų integracija: ką iš tikrųjų tai reiškia? 15
Pamąstymas apie migraciją 17
Integracija naudinga ekonomikai! 18
Gyvenimo daugiakultūrėje visuomenėje privalumai 20
Dovana iš kitų kultūrų 22
Pagrindiniai nacionalinės integracijos darbotvarkės punktai 23
Vietinė integracijos programa 25
Politinės integracijos darbotvarkės apribojimai 26
Socialinės sanglaudos aspektų analizė 27
1 temos kartojimas 28
Siūlomos užduotys grupėse 29
Literatūros sąrašas 31
Ko išmokau? 33
2 TEMA: ĮVAIROVĖS PRIVALUMAI VAIKAMS 36
Įvairovė: koncepcija ir jos matmenys 37
Pamąstymai apie įvairovę 39
Įvairovės privalumai vaikams 40
Augimo homogeniškoje aplinkoje trūkumai 42
Kodėl ir kaip paaiškinti įvairovę savo vaikams 46
Pagalba vaikui teigiamai bendrauti įvairioje aplinkoje 48
Įvairovės paaiškinimas 49

Pagalba vaikams susidoroti su įvairove 50
2 temos kartojimas 51
Siūlomos užduotys grupėse 52
Literatūros sąrašas 53
Ko išmokau? 55
3 TEMA: IŠANKSTINIO NUSISTATYMO IR RASIZMO POVEIKIS VAIKAMS 58
Atpažinti rasizmą ir jo požymius 59
Atpažinti išankstinį nusistatymą ir jo požymius 62
Išankstinio nusistatymo ir rasizmo įtaka vaikų savigarbai ir savęs suvokimui 71
Išankstinio nusistatymo ir rasizmo poveikis mokymo(si) rezultatams 74
Kaip atpažinti ir kovoti su įžeidžiančia vaikų kalba ir elgesiu 77
Kai gyvenimas duoda jums citrina, nusilupkite ją 80
3 temos kartojimas 81
Siūlomos užduotys grupėse 82
Literatūros sąrašas 86
Ko išmokau? 87
4 TEMA: IŠŠŪKIAI, SU KURIAIS SUSIDURIA EKM TĖVAI 91
Kodėl EKM tėvai susiduria su ypatingais iššūkiais? 92
Kaip mes matome EKM tėvus – kokius stereotipus turime? 94
Iššūkiai, su kuriais susiduria EKM tėvai 99
Iššūkiai, susiję su kalba ir kultūra 103
Iššūkiai, susiję su švietimu 106
Savirefleksija apie pagrindinius iššūkius, su kuriais susiduria EKM tėvai 109
Bendradarbiavimas su EKM tėvais: duoti ir imti 111
Bendri EKM tėvų ir priimančiosios visuomenės tėvų tikslai 114
Darbas tėvų tarybose 117

Rekomendacijos 119
4 temos kartojimas 121
Literatūros sąrašas 122
Ko išmokau? 124
5 TEMA: MOKYMASIS APIE KITAS ŠVIETIMO SISTEMAS 127
Vertybės įvairiose švietimo sistemose 128
Skirtingų švietimo sistemų vertybės 131
Atvejo analizė: Saunalahti mokykla Suomijoje 132
Švietimo sistemų struktūros visame pasaulyje 135
Pamąstymas apie įvairias švietimo sistemas 138
Tėvų dalyvavimas mokyklų sistemoje 139
Suteikite EKM tėvams trumpą savo šalies švietimo sistemos apžvalgą! 140
Kokį poveikį švietimo sistema gali turėti EKM integracijai? 142
Kliūtys, su kuriomis gali susidurti EKM tėvai ir jų vaikai 143
Pamąstymas apie sąsajas tarp švietimo ir EKM integracijos 145
5 temos kartojimas 146
Siūlomos užduotys grupėse 147
Literatūros sąrašas 149
Ko išmokau? 151
6 TEMA: MOKYKLŲ VEIKLOS, SKIRTOS TARPKULTŪRINIAM UGDYMUI, RĖMIMAS 154
Pagrindiniai tarpkultūrinio švietimo aspektai nacionalinėse / vietos lygmens programose 155
Mokyklos veiklos, skatinančios tarpkultūriškumą 158
Tėvų bendradarbiavimas su mokyklos darbuotojais ir kitais tėvais 160
Tėvų vaidmuo pripažįstant geresnio tarpkultūrinio supratimo poreikį mokykloje 162
Tarpkultūrinio supratingumo poreikio nustatymas 164

Tėvų organizacijų galimybė skatinti tarpkultūrinį ugdymą mokykloje 165
Tėvų ir mokyklų komunikacijos sukūrimas 166
Atvejo analizė: tėvų mentoriai kuria tiltus tarp mokyklų ir dvikalbių šeimų 167
Mokyklų veiklos, skirtos tarpkultūriniam ugdymui, rėmimas 171
6 temos kartojimas 172
Siūlomos užduotys grupėse 173
Literatūros sąrašas 174
Ko išmokau? 176
NUORODA Į BAIGIAMOJO VERTINIMO VEIKLAS 180
PRIEDAS 181
Vertinimo užduočių atsakymai 181
1 tema 181
2 tema 183
3 tema 184
4 tema 185
5 tema 187
6 tema 187
Užduočių ženkliukų šaltiniai 191

Mokymo medžiaga tėvų tarpkultūrinių įgūdžių vystymui

ĮVADAS

Parents4All mokymo medžiagos 2 skyriaus tikslas – didinti priimančiosios visuomenės tėvų (PVT) supratimą apie tai, koks svarbus yra jų vaidmuo socialinės įtraukties ir sanglaudos srityse. Šešios šio skyriaus temos suteiks tėvams praktinės informacijos, kuri padės jiems ugdyti teigiamą požiūrį į migrantų integraciją ir įvairovę, žiūrėti į tėvų dalyvavimą siekiant didinti socialinę įtrauktį kaip į bendradarbiavimu paremtą ir abipusiškai naudingą procesą.

1 temoje *Migrantų integracija: reikšmė ir nauda visuomenei* padedama tėvams suprasti tikrąją migrantų, pabėgėlių ir etninių kultūrinių mažumų (MP / EKM) integracijos prasmę, paaiškinamos tam tikros įsigalėjusios klaidingos sampratos ir analizuojamos galimos problemos. Šioje temoje aptariama, kokią naudą visuomenei suteikia sklandus EKM asmenų integravimasis, ir trumpai supažindinama su pagrindiniais nacionaliniais EKM asmenų integracijos tikslais.

2 temoje *Įvairovės privalumai vaikams* tėvai bus supažindinami su įvairovės samprata ir įvairiais jos aspektais. Aptariami daugiakultūrės aplinkos privalumai vaiko pažintinei, socialinei ir emocinei raidai bei homogeniškos aplinkos trūkumai. Tėvai įgis reikiamų žinių ir įgūdžių tam, kad galėtų mokyti savo vaikus apie įvairovę ir palengvintų jų sąveiką įvairioje aplinkoje.

3 tema *Išankstinio nusistatymo ir rasizmo poveikis vaikams* įgalins tėvus pastebėti išankstinio nusistatymo ir rasizmo požymius. Tėvai supras, kokį žalingą poveikį išankstinis nusistatymas ir rasizmas turi vaikų

pasitikėjimui savimi, savivokai ir mokymosi rezultatams. Tėvai įgis gebėjimų, reikalingų atpažinti ir užkirsti kelią savo vaikų žalingai kalbai ir veiksmams, siekiant ugdyti jų toleranciją ir tarpkultūrinį supratimą.

4 tema *Iššūkiai, su kuriais susiduria EKM tėvai* supažindins tėvus su pagrindiniais faktais apie migrantų ir pabėgėlių psichologiją, susijusią su iššūkiais, su kuriais įprastai susiduria MP / EKM tėvai dėl kalbos, kultūros, darbo ir švietimo problemų. Šioje temoje pateikiami paprasti ir praktiški veiksmai, kurių galima imtis siekiant padėti EKM tėvams klausimais, susijusiais su jų vaikų švietimu. Tai leis PV ir EKM tėvams konstruktyviau bendradarbiauti su mokykla susijusiose veiklose.

5 tema *Mokymasis apie kitas švietimo sistemas* suteiks tėvams supratimą apie tai, kokios skirtingos gali būti švietimo sistemos. Tai paskatins juos empatiškiau žiūrėti į EKM tėvų iššūkius, su kuriais jie susiduria bandydami suprasti kitos šalies švietimo sistemą, kuri gerokai skiriasi nuo jiems įprastos. Šioje temoje siūlomi paprasti būdai, kaip PVT gali suteikti EKM tėvams labai reikalingą pagalbą klausimais, susijusiais su jų vaikų švietimu.

6 tema *Mokyklų veiklos, skirtos tarpkultūriniam ugdymui, rėmimas* supažindins tėvus su jų šalies tarpkultūrine darbotvarke ir konkrečiomis nuostatomis, susijusiomis su migrantų ir pabėgėlių vaikais. Tėvai supras tam tikrų tarpkultūriškumą skatinančių mokyklos veiklų tikslą, ir suvoks, kad reikia geresnio tarpkultūrinio supratimo jų vaikų ugdymo aplinkoje. Jie išmoks būdų, padedančių veiksmingai bendradarbiauti su mokyklos personalu ir kitais tėvais tam, kad būtų skatinamas vaikų tarpkultūrinis mąstymas.

Šiame skyriuje mokymosi veiklos išdėstytos taip pat kaip ir 1 skyriuje.

Tėvus, baigusius visą mokymo medžiagą kviečiame atlikti baigiamąjį įsivertinimą. Tai leis išsiaiškinti, kokiu mastu jie sustiprino savo

tarpkultūrinę kompetenciją. Jiems taip pat bus suteikta galimybė pateikti atsiliepimus ir pastabas apie mokymo medžiagą kurso rengėjams.

Nuoširdžiai tikimės, kad šie mokymai jums patiks ir bus naudingi siekiant geriau padėti savo vaikams ir stiprinti socialinę sanglaudą!

SIMBOLIŲ PAAIŠKINIMAS

Šio dokumento skirtingus skyrelius ir užduotis žymi šie ženkliukai:

Teorija – informacija

Pamąstykite

Papildomi išoriniai informacijos šaltiniai

Susiję vaizdo įrašai

Užduotys apmąstymui

Pritaikykite tai, ką išmokote

Grupinės užduotys

Savęs vertinimo užduotys

1 TEMA: EKM INTEGRACIJA: REIKŠMĖ IR NAUDA VISUOMENEI

Ko išmoksiu?

Šiame skyriuje gausite atsakymus į kai kuriuos įprastus priimančiosios visuomenės tėvų susirūpinimą keliančius klausimus, pavyzdžiui:

- Migrantų integracija gali susilpninti mūsų vertybes;
- Mes susiduriame su Europos islamizacija;
- Dėl imigrantų ir pabėgėlių išsilavinimo kokybė mažėja.

Kodėl tai svarbu?

Daugelis žmonių bijo didėjančios imigracijos. Vienintelis būdas kovoti su šia baime yra susipažinti su faktais. Kuo geriau suprasite, ką reiškia migrantų integracija, tuo mažiau dėl to jaudinsitės. Galėsite būti atviresni kitų šalių tėvams ir geriau bendradarbiauti savo vaikų labui.

„Migracija yra tokia pat natūrali, kaip kvėpavimas, valgymas, miegojimas. Tai dalis gyvenimo, dalis gamtos." – Gael Garcia Bernal

Dažniausi klaidingi požiūriai į migraciją

Pažiūrėkite į šiuos teiginius ir pagalvokite, kaip dažnai girdite juos iš savo bendruomenės žmonių:

„Imigrantai imasi mūsų darbo“

„Jie nesiintegruoja“

„Kur migrantai, ten ir nusikaltimai“

„Mes patiriame Europos islamizaciją“

„Visi nori atvykti į Europą“

„Imigrantai yra našta mūsų socialinėms paslaugoms“

„Išsilavinę, aukštos kvalifikacijos imigrantai yra gerai, bet tegul žemos kvalifikacijos gyventojai lieka savo šalyse“

Dabar paklauskite savęs: „Su kuriais iš šių teiginių aš sutinku?“

Galbūt nustebsite sužinoję, kad žmonės visuose pasaulio kraštuose panašiai galvoja apie imigrantus. Tai reiškia, kad tokį pat elgesį patiria, pvz., graikai, migruodami į kitą šalį, ir imigrantai atvykę į Graikiją.

Juokinga, ar ne? O juokingiausias dalykas yra tas, kad, kai mes ar mūsų tautiečiai migruojame į kitą šalį ir ten žmonės mūsų nemėgsta, manome, kad jie yra rasistai ar siaurai mąstantys, bet, kai kiti žmonės atvyksta į mūsų šalį ir mes nesame patenkinti, niekada nepagalvojame, kad patys esame rasistai ar siaurai mąstantys!

Visi anksčiau paminėti teiginiai yra įprastas klaidingas požiūris į migraciją. Faktai yra kitokie. Ar norėtumėte sužinoti apie tai patys? Perskaitykite šiuos straipsnius, atskleidžiančius mitus, susijusius su migracija:

Dešimt mitų apie migraciją

Mitai, faktai ir atsakymai apie pabėgėlius ir migrantus

Įprasti, rūpestį keliantys klausimai dėl migrantų integracijos

Kai kurie klaidingi su migracija susiję įsitikinimai yra labai įsitvirtinę ar net bauginantys. Paimkime, pavyzdžiui, tris įžangoje paminėtas problemas.

1) Migrantų integracija gali susilpninti mūsų vertybes

Vertybės yra vertingos. Mes jas puoselėjame. Štai kodėl norime jas išsaugoti, gyventi pagal jas ir jausti, kad kiti jas gerbia. Bet ar vertybės statiškos? Ar jos grynos? Tiesa ta, kad jos labai skiriasi net tarp tos pačios tautybės žmonių. Jos niekada nėra vienodos visiems visuomenės nariams, be to jos kinta. Palyginkite, pvz., 1970 m. jūsų šalyje vyravusias vertybes su šiandieninėmis. Ar jos tokios pat? Tikriausiai ne. Kas jas pakeitė? Imigrantai? Tikriausiai ne. Tam tikros vertybės atmetamos, nes visuomenė vystosi, priimamos naujos. Tiesą sakant, imigracija, užuot sumenkinusi mūsų vertybes, įprastai daro priešingai: padeda žmonėms išplėsti savo akiratį, todėl jų vertybių spektras taip pat tampa platesnis. Apsvarstykite šį Sirijos moters pareiškimą: „Mes pirmenybę teikiame tautiečiams, gyvenusiems Europoje. Jie geriau elgiasi su moterimis net ir tada, kai grįžta į Siriją “.

Ar pastebėjote bendras vertybes tarp savęs ir kitų kultūrų tėvų? Kokios jos?

2) Mes susiduriame su Europos islamizacija

Šis mitas minta baime; baime, kad prarandame savo tapatybę. Daugelis mano, kad islamas kelia civilizacinę grėsmę krikščioniškoms Vakarų vertybėms. Bet kokie yra faktai?

Tarptautinės organizacijos „Globsec“ atstovų teigimu, musulmonai šiuo metu sudaro tik 5 % (2016 m.) visų Europos gyventojų. Tikimasi, kad iki

2030 m. jų skaičius padidės iki 6 %, o 2050 m. Europos musulmonų populiacija bus 7,4 %. Pagrindinė šio augimo priežastis yra ne migracija, bet didesnis vaisingumo lygis, palyginti su ne musulmonais Europos gyventojais.

O kaip gi Europos vertybės? ES šūkis yra „Vieningi įvairovėje“. Tai atspindi žemyno atvirumą daugeliui skirtingų kultūrų, tradicijų ir kalbų. Ar tai gerai Europai? Na, turtingos ir inovatyvios šalys yra daugiakultūrės, pvz., JAV ir Kanada.

O kaip gi krikščioniškos Vakarų vertybės? Ar jos ne menksta? Taip, tikrai. Bet kodėl? Europos visuomenės struktūra keičiasi. Remiantis naujausiomis dvylikos Europos šalių nuomonių apklausomis, dauguma jaunų žmonių nesilaiko jokios religijos. Pavyzdžiui, 91 % čekų, 80 % estų, 75 % švedų, 72 % olandų ir 67 % vengrų teigia, kad jie nėra religingi. Taigi, taip, Europoje vyksta vertybių kaita, tačiau musulmonų buvimas Europoje, atrodo, neturi tam jokios įtakos, jau nekalbant apie islamizaciją.

Ką manote sužinoję šiuos faktus? Ar Europa patirs islamizaciją ar veikiau islamofobiją?

Imigracijos poveikis švietimo kokybei

Ar švietimo kokybė blogėja dėl imigracijos? Ar EKM vaikų buvimas daro įtaką vietinių mokymosi pasiekimams? Tai, be abejo, yra aktuali problema, kuri, suprantama, labai neramina daugelį tėvų iš priimančiosios visuomenės.

Kokie švietimo aspektai gali būti paveikti? Turimi ištekliai (kadangi tam tikri ištekliai turi būti skirti EKM vaikų integracijai); laikas, kurį mokytojai gali skirti mokiniams individualiai (kai kurie bijo, kad pernelyg daug laiko skiriama EKM vaikams, todėl vietiniai vaikai lieka apleisti); lūkesčiai, kuriuos mokytojai gali turėti mokiniams (kai kurie mano, kad mokytojai mažina lūkesčius, todėl nepakankamai skatina vietinius vaikų); vietinių vaikų mokymosi pasiekimai, pavyzdžiui, kalbiniai ar matematiniai įgūdžiai ir kt.

Ką rodo moksliniai tyrimai? Nėra aiškaus „taip“ ar „ne“ atsakymo. Rezultatai yra įvairūs. Daug kas priklauso nuo kiekvienos šalies švietimo sistemos. Kitas svarbus veiksnys yra EKM vaikų procentas klasėse. Taip pat yra rimtų socialinių ir ekonominių veiksnių, turinčių įtakos švietimo kokybei, tačiau žmonės dažnai to nesuvokia ir mano, kad bet koks švietimo kokybės sumažėjimas yra imigrantų kaltė.

Pažiūrėkime į tai iš arčiau:

a) **Įvairių šalių rezultatai skiriasi.** Pasak Jensen (2015), Australijoje, Anglijoje ir Nyderlanduose atliktas tyrimas rodo, kad imigrantų vaikai neturi neigiamo poveikio vietinių vaikų mokymosi rezultatams. Tyrimų išvados kitose šalyse skiriasi priklausomai

nuo jų švietimo sistemos. Tokiose šalyse kaip Danija, Italija ir Norvegija buvo nustatyta, kad didelė imigrantų vaikų koncentracija mokykloje ar klasėje neigiamai paveikė vaikų testų rezultatus, padidėjo mokyklos nebaigusių vaikų skaičius, ir sumažėjo tikimybė išlaikyti brandos egzaminus. Įdomu tai, kad kai kuriose šalyse nustatytas neigiamas poveikis paprastai yra toks mažas, kad neverta problemą spręsti politiniu lygmeniu.

b) **EKM vaikų procentas klasėse yra svarbus**. Jei imigrantų vaikų koncentracija yra didelė, tai gali lemti žemesnius testo rezultatus vietiniams vaikams arba didesnį mokyklos nebaigusiųjų skaičių. Tačiau, jei EKM vaikų dalis yra maža, neigiamų pasekmių vietinių vaikų mokymosi rezultatams nėra (Jensen, 2015). Kokia dalis yra traktuojama kaip didelė? Kai kurie tyrimai rodo, kad poveikis tampa reikšmingas, kai imigrantų vaikai sudaro daugiau nei 40 % visų vaikų klasėje (Jensen ir Rasmussen, 2011).

c) **Socialiniai ir ekonominiai veiksniai.** Yra įrodymų, kad socialinė ir ekonominė imigrantų vaikų padėtis, o ne jų etninė kilmė daro didesnę įtaką jų bendraamžiams. Imigrantų vaikai iš privilegijuotų sluoksnių neturi neigiamo poveikio vietinių bendraamžių mokymosi pasiekimams. Tačiau, kai imigrantų vaikai ateina iš nepalankios socio-ekonominės aplinkos, ir negeba pasiekti jiems keliamų akademinių tikslų, tai gali neigiamai paveikti vietinių vaikų mokymosi pasiekimus. Tačiau galimas ir priešingas poveikis. Gali būti, kad etninė ir kultūrinė įvairovė sukuria palankią mokymosi aplinką (Jensen, 2015).

- *Kokia situacija jūsų vaikų mokykloje?*
- *Kokia yra EKM vaikų socialinė ir ekonominė padėtis?*
- *Ar mokytojai susirūpinę dėl vietinių vaiko mokymosi pasiekimų, ar jie ramūs?*
- *Kaip jaučiasi jūsų vaikai?*

Migrantų integracija: ką iš tikrųjų tai reiškia?

Kas iš tikrųjų yra migrantų integracija? Mes jau aptarėme faktus, kurie aiškiai parodo, kad nėra pagrindo bijoti migrantų integracijos į Europos visuomenes. Integracijos apibrėžtis, kurią pasiūlė Tarptautinė migracijos organizacija (angl. *IOM*), gali jums padėti:

> „*Integracija gali būti apibrėžiama kaip procesas, kuriuo migrantai* ***priimami*** *į visuomenę tiek kaip individai, tiek kaip grupės. Tai –* ***abipusis migrantų ir priimančiosios visuomenės prisitaikymo*** *vienas prie kito procesas, o* ***konkretūs priimančiosios visuomenės reikalavimai*** *įvairiose šalyse skiriasi. Integracija nebūtinai reiškia nuolatinį apsigyvenimą. Vis dėlto, tai reiškia* ***atsižvelgimą į migrantų ir priimančiosios visuomenės teises ir pareigas****, prieigą prie įvairių rūšių paslaugų ir darbo rinkos,* ***pagarbą pagrindinėms vertybėms, kurios migrantus ir priimančiąsias bendruomenes sujungia bendram tikslui****“ (IOM, 2011; paryškinta šio darbo autorių)*

Šis procesas vyksta visais privačiojo ir viešojo gyvenimo, individo, šeimos, bendruomenės ir nacionaliniu lygmenimis. Akivaizdu, kad integracija neįmanoma, jei imigrantai nesilaiko priimančiosios visuomenės taisyklių ar neturi pagrindinių bendrų vertybių. Integracija taip pat neįmanoma, jei priimančioji visuomenė nesiims jokių pastangų prisitaikyti ir atsiverti naujoms kultūroms, nepaisys migrantų teisių. **Abipusis atsižvelgimas, prisitaikymas ir pagarba yra raktas į sėkmingą integraciją, kuri bus ne našta, o praturtinimas visiems.**

Integracija taip pat susijusi su socialine įtrauktimi ir sanglauda. Socialinė įtrauktis reiškia visišką imigrantų dalyvavimą priimančiųjų bendruomenių ekonominiame, socialiniame, kultūriniame ir politiniame gyvenime. Socialinė sanglauda susijusi su diskriminacijos ir ksenofobijos nebuvimu ir tarpusavio supratingumo skatinimu. Pasak Europos

Tarybos, socialinė sanglauda susijusi su visuomenės gebėjimu skatinti visų jos narių gerovę, siekiant sumažinti skirtumus ir išvengti marginalizacijos. Tai labai lengva suprasti, kai tarp visuomenės narių yra mažai skirtumų, nėra marginalizacijos, o tarp įvairių visuomenės grupių mažai trinties ir įtampos. **Taigi galima teigti, kad kuo mažesni skirtumai tarp migrantų ir ne migrantų užimtumo, švietimo, sveikatos ir socialinės įtraukties srityse, tuo sėkmingesnė yra migrantų integracija ir stipresnė socialinė sanglauda.**

- *Kaip vertintumėte savo vietos bendruomenę socialinės įtraukties ir socialinės sanglaudos požiūriu?*
- *Kokiais lygmenimis (individo, šeimos, bendruomenės) galėtumėte jūs, kaip tėvai, toliau skatinti socialinę sanglaudą? Ką galėtumėte padaryti*

Pamąstymas apie migraciją

1) Ar turite giminaičių, kurie persikėlė į kitą šalį? Jei taip, paklauskite jų apie jausmus, kai jie atvyko į nepažįstamą aplinką.
   - Ką manote apie tai, kad jie turėjo migruoti?
   - Ar jie pakeitė savo papročius ir tradicijas?
   - Kaip skiriasi jų gyvenimo būdas nuo to, kuris įprastas jūsų gimtojoje šalyje?
   - Ar manote, kad migracija padėjo jų ir jų vaikų asmenybės ugdymui?

2) Tarkime, kad jūsų šalies ekonomika blogėja ir kad turite sunkumų aprūpinti šeimą. Šie jūsų giminaičiai kviečia jus į šalį, į kurią jie persikėlė, ir žada geras darbo galimybes.
   - Ar galvotumėte migruoti?
   - Kaip jaustumėtės, jei nuspręstumėte migruoti (baimę, nerimą, smalsumą, kt.)?
   - Ar yra kokių nors priežasčių, dėk kurių atsisakytumėte migruoti, nepaisydami to, kokia sunki padėtis yra jūsų šalyje? Kokios būtų dvejonės priežastys? Aprašykite.
   - Koks būtų teigiamas aspektas ar nauda, jei galiausiai nuspręstumėte migruoti?

Integracija naudinga ekonomikai!

Ką manote apie teiginį, kad migrantai atima darbą iš vietos gyventojų? EBPO pateikti duomenys rodo, kad per pastaruosius dešimt metų migrantai labai prisidėjo prie darbo jėgos augimo Europoje ir JAV, o ne atėmė darbą iš vietinių. To priežastis yra ta, kad migrantai paprastai nekonkuruoja su vietine darbo jėga, o ją papildo, nes dažnai imasi darbų, kurių vietiniai vengia. Taigi migrantai gali padėti užpildyti darbo rinkos spragas.

Tiesa, kad migrantų ir pabėgėlių integracija į darbo rinką ir visuomenę iš pradžių gali būti brangi. Bet tai tik pusė tiesos. Kita pusė yra ta, kad tai yra didelės grąžos investicija. IOM teigimu, migrantai ir pabėgėliai prisideda prie priimančiosios visuomenės ekonomikos tiek kaip darbuotojai, tiek ir kaip verslininkai. Migracija, jei ji gerai valdoma, skatina augimą, inovacijas ir verslumą. Žinoma, migrantai taip pat prisideda prie savo kilmės šalių ekonomikos, siųsdami pinigus ir perduodami žinias bei įgūdžius.

Yra ir dar viena priežastis, kodėl Europa gauna naudos iš migracijos. Žemynas sensta, nes gyventojai sensta. Darbingo amžiaus gyventojų skaičius mažėja, todėl Europai reikia darbuotojų. Migrantai gali suteikti taip reikalingą darbo jėgą.

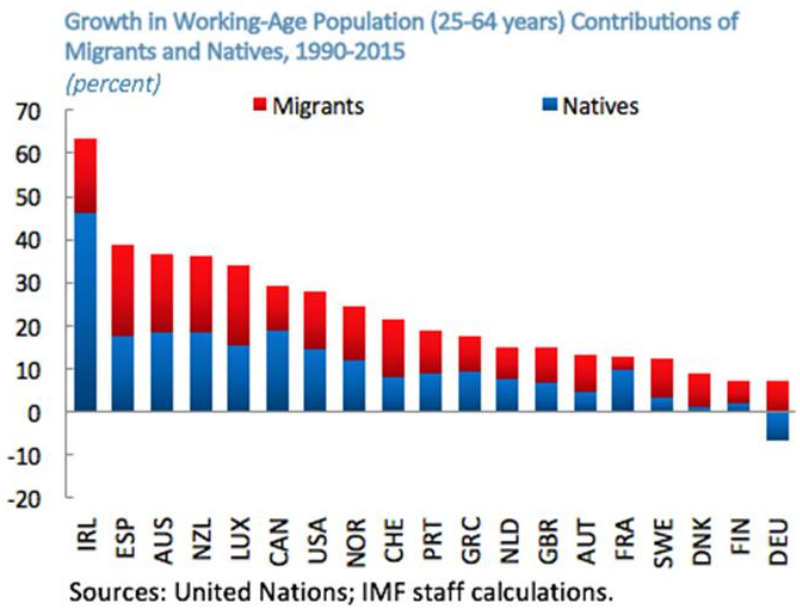

Tačiau kai kurie žmonės teigia, kad migrantams teikiamų socialinių paslaugų kaina yra per didelė. Be to, faktai rodo, kad daugumoje šalių migrantai moka daugiau nei jie gauna, ar tai būtų mokesčiai, ar socialinės įmokos.

Mitai, faktai ir atsakymai apie migrantus ir pabėgėlius

Ar migracija naudinga ekonomikai?

Gyvenimo daugiakultūrėje visuomenėje privalumai

Ar kada nors valgėte kinų ar tailandiečių restorane?
Ar kada nors naudojotės japonų ar amerikiečių technologijomis?
Ar kada nors turėjote vokišką automobilį?
Ar kada nors dėvėjote puikų anglišką vilnonį švarką ar itališkus odinius batus?
Ar jums patinka makaronai, ledai ir falafeliai?
Ar patinka šokti tango ir zumbą?
Ar vartojate žodžius „technologija“ ir „filosofija“?
Ar žinote, kad mūsų skaitmeninis pasaulis būtų neįmanomas be Indijos nulio išradimo?

Kasdieniame gyvenime džiaugiamės įvairovės ir daugiakultūriškumo privalumais. Nuo seiles tįsti priverčiančios kitų kultūrų maisto įvairovės iki civilizacijos išradimų; mūsų gyvenimas tapo daug malonesnis, patogesnis ir įdomesnis dėl skirtingų požiūrių ir kultūrų, susiliejančių į naują visumą.

Nepaisant sunkumų, kuriuos kelia įvairovė, klestinčios daugiakultūrės galingų šalių, tokių kaip Kanada, JAV, Vokietija ir Australija, visuomenės rodo, kad skirtingi kultūriniai ištekliai praturtina ir atveria naujus

horizontus. Tiesą sakant, daugiakultūriškumas gali padaryti mus **kūrybingesnius**, nes padeda pažiūrėti iš skirtingų perspektyvų ir atrasti įvairesnių problemų sprendimo būdų. Tai gali padaryti mus **lankstesnius** ir **atviresnius**, padėti suprasti, kad ne viskas yra tik juoda arba balta, kad egzistuoja skirtingi požiūriai. Daugiakultūriškumas ir teigiamas požiūris į įvairovę verčia mus **mažiau izoliuotis** ir **atrasti daugiau išteklių**. Gyvenimas daugiakultūrėje visuomenėje gali padėti **geriau suvokti save**, mąstant apie savo idėjas ir įsitikinimus. Daugiakultūriškumas gali padėti mums **sutelkti dėmesį į žmogų**, o ne į kultūrines ypatybes, kurti ryšius su daugiau įdomių žmonių, nei galėtume savo pačių kultūroje, ir mokytis iš jų.

O geriausia yra tai, kad daugiakultūriškumas padaro jus dar **unikalesnius**! Kaip? Yra daugybė galimybių derinti skirtingas kultūras, pasirinkimus ir kalbas; jūsų sukurtas derinys bus kaip niekieno kito, nes atspindės jūsų asmenybę, pasirinkimus ir vertybes!

Dovana iš kitų kultūrų

Pamąstykite apie tai:

1) Du Kinijos išradimai, kuriuos naudojame savo kasdieniame gyvenime.
2) Dvi senovės graikų sąvokos, pakeitusios Vakarų civilizaciją.
3) Du pagrindiniai arabų pasaulio indėliai į mokslą ar kultūros paveldą.
4) Du žinomi žydų mokslininkai.
5) Du pagrindiniai senovės romėnų indėliai į civilizacijos pažangą.

Koks būtų jūsų gyvenimas be šių indėlių? Koks būtų pasaulis?[1]

[1] Atsakymai: 1) popierius ir šautuvas; 2) demokratija ir filosofija; 3) senovės graikų rankraščių išsaugojimas ir vertimas, chemijos ir algebros sukūrimas; 4) Einšteinas ir Freudas; 5) teisinės sistemos ir kelių tiesimas.

Pagrindiniai nacionalinės integracijos darbotvarkės punktai

Nesijaudinkite, tai nebus nuobodus pranešimas apie migracijos politiką! Jūs juk galite paskaityti nacionalinę integracijos strategiją ir migracijos teisės aktus bet kada. Čia mes pažymėsime tam tikrus dalykus, kurie suteiks peno apmąstymams ir padės geriau suprasti, kodėl tam tikri dalykai daromi (arba ne).

Užsieniečių integracijos į Lietuvos visuomenę veiksmų planas 2018–2020 m. numato tokius tikslus:

1. Gerinti tarpinstitucinį bendradarbiavimą užsieniečių integracijos srityje.
2. Tobulinti užsieniečių integracijos į darbo rinką sistemą ir gerinti jų integracijos į darbo rinką rezultatus.
3. Gerinti užsieniečių integraciją į švietimo sistemą.
4. Gerinti sąlygas užsieniečiams gauti socialines ir sveikatos priežiūros paslaugas.
5. Skatinti užsieniečių ir vietos bendruomenių bendradarbiavimą.
6. Sumažinti užsieniečių diskriminaciją.
7. Gerinti moterų užsieniečių integraciją užtikrinant moterų teises.
8. Vykdyti užsieniečių integracijos procesų ir politikos įgyvendinimo stebėseną ir tyrimus.

Pagrindinis viso veiksmų plano tikslas – gerinti užsieniečių integracijos sistemos veikimą ir užtikrinti sėkmingą jų integraciją į visuomenę.

- *Ar manote, kad šitų tikslų siekimas yra vietinių gyventojų interesas?*
- *Ar pritariame šiems tikslams? Kodėl? Kodėl ne?*
- *Ar jūsų sąveika su migrantais gerėtų, jei šie tikslai būtų pasiekti? Kaip?*

Pabėgėlio Amal Azzudin istorija

UŽSIENIEČIŲ INTEGRACIJOS Į VISUOMENĘ 2018–2020 METŲ VEIKSMŲ PLANAS

Vietinė integracijos programa

Be nacionalinio integracijos veiksmų plano, regioninės ir vietos valdžios institucijos gali turėti papildomų siekių, struktūrų ir išteklių integracijai skatinti. Tai gali būti:

- Regioninė arba savivaldybės įstaiga migracijos klausimais.
- Religinės organizacijos, teikiančios paramą migrantams.
- Tarpkultūrinis tarpininkavimas arba vertimo paslaugos.
- Kalbos ir kultūros kursai migrantams.
- Daugiakultūrių renginių, festivalių ir kt. organizavimas.
- Socialinės paslaugos, specialiai nukreiptos į migrantus ir pabėgėlius.

Kodėl tai turėtų dominti vietinį gyventoją? Žinodami apie šias nuostatas ir atsižvelgdami į tai, kas yra jūsų bendruomenėje, galite:

- Padėti naujai atvykusiems EKM tėvams greičiau prisitaikyti.
- Užkirsti kelią ar išspręsti kilusius nesusipratimus ir konfliktus greičiau.
- Efektyviau bendrauti.
- Sužinoti daugiau apie kitas kultūras.
- Bendradarbiauti su vietos valdžios institucijomis visos bendruomenės labui.

Politinės integracijos darbotvarkės apribojimai

Be abejo, nacionalinė ir vietinė politika vaidina svarbų vaidmenį integracijos procese ir gali paskatinti pokyčius. Tačiau politinės strategijos turi tam tikrų savybių, kurios dėl savo prigimties, riboja jų taikymo sritį ir pasiekiamumą. Strategija gali būti gera ar bloga, puiki, apgailėtina arba vidutiniška. Ji gali būti daugiau ar mažiau įgyvendinama. Gali pasikeisti bet kuriuo metu. Gali pateikti struktūras, gaires ir išteklius, gali net primesti elgsenos modelius, bet ji niekada negali pakeisti žmonių.

Taigi visada lieka svarbu tai, kas susiję su tame procese dalyvaujančiais žmonėmis – vietiniais gyventojais ir migrantais. Atsiverti ir suprasti vienas kitą. Jokia politinė strategija negali pakeisti asmeninės iniciatyvos, reikalingos integracijai. Nė viena strategija negali primesti jums vertybių, kurios skatina integraciją. Būtent jūs, vietos gyventojas, pasitiksite arba ne iš užsienio atvykusius tėvus, mokysite savo vaikus gerbti kitus žmones ir kitas kultūras arba ne, domėsitės kita kultūra arba ne. Viskas priklauso nuo jūsų!

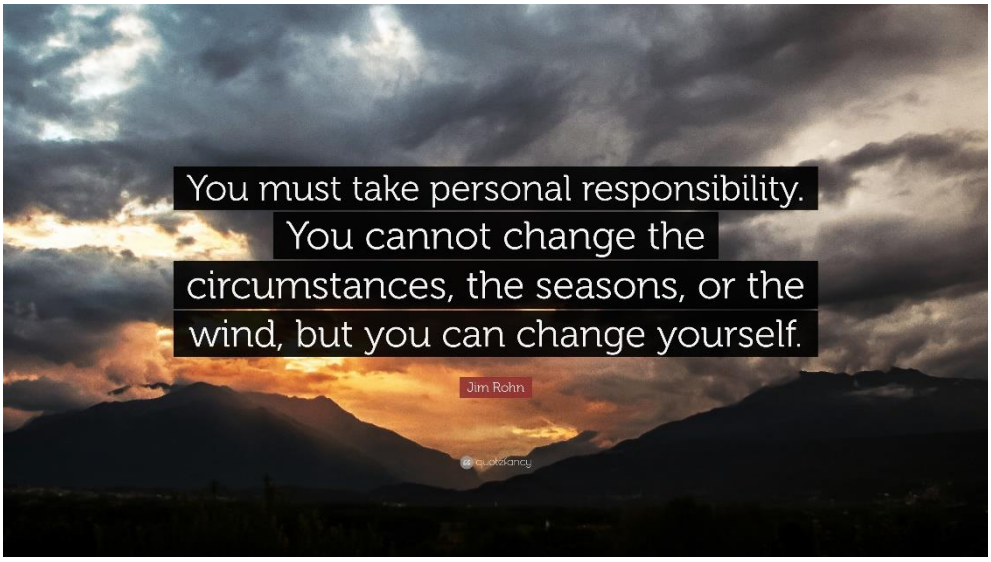

Socialinės sanglaudos aspektų analizė

Pažiūrėkite į toliau pateiktą paveikslėlį:

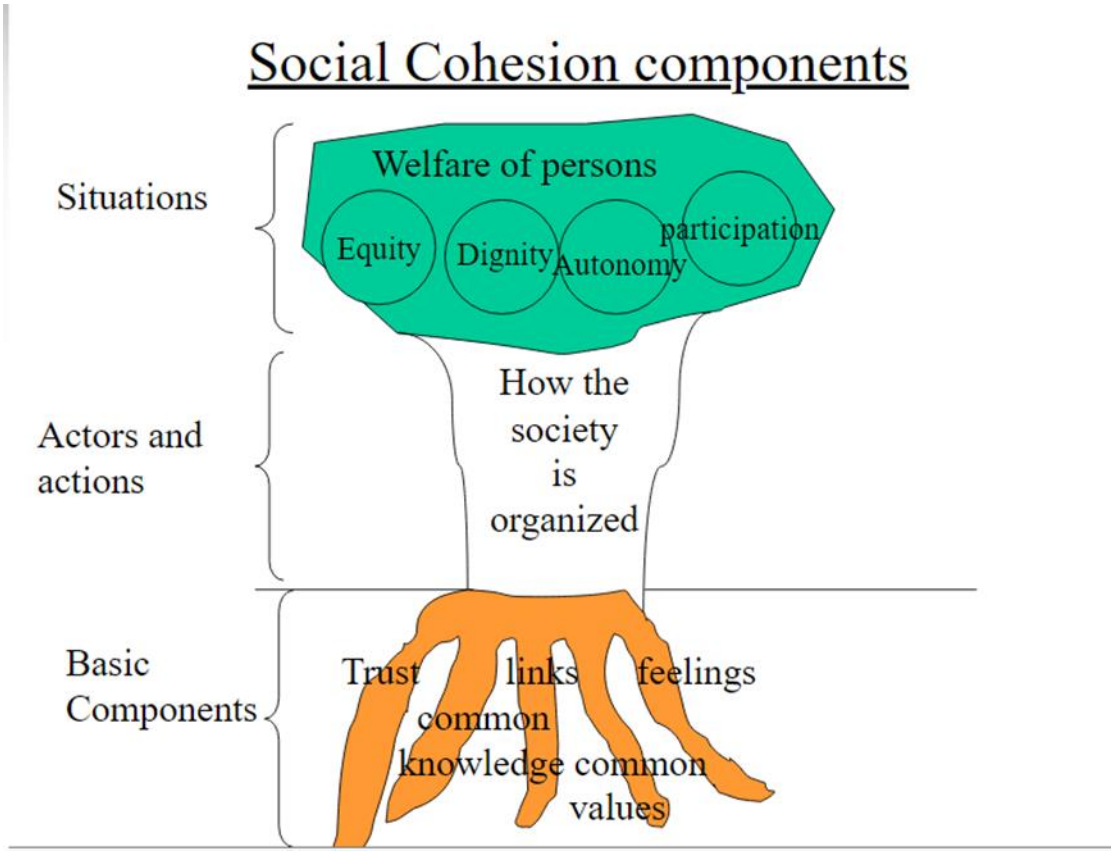

Dabar, remdamiesi tuo, ką sužinojote ankstesniuose skyriuose, susiekite tris paveikslo dalis su: asmenine iniciatyva, vietos ir nacionaline integracijos politika ir integracijos kokybe.

Apmąstykite, kuriame iš šių lygmenų jūsų bendruomenei reikia pasitobulinti ir kaip galėtumėte prie to prisidėti.

1 temos kartojimas

Sėkminga migrantų integracija reiškia…
✓ Abipusę adaptaciją
✓ Bendrą tikslą
✓ Pagrindines bendras vertybes
✓ Asmeninio unikalumo stiprinimą
✓ Migrantai ir vietiniai gyventojai gerbia abiejų šalių teises ir pareigas
✓ Kultūrinį atvirumą
✓ Indėlį į ekonomiką
✓ Darbo jėgos atsinaujinimą
✓ Didesnį kūrybiškumą ir lankstumą

Siūlomos užduotys grupėse

1 užduotis

Įsivaizduokite, kad gyvenate dešimtajame dešimtmetyje, kai Graikija patyrė vieną iš didžiausių emigracijos srautų savo istorijoje. Gyvenimo sąlygos jums ir jūsų šeimai labai sunkios, todėl nusprendžiate emigruoti į užsienį, kad suteiktumėte savo šeimai geresnį gyvenimą. Jūs norite kuo greičiau susirasti darbą ir siųsti pinigus savo šeimai, ir atrodo, kad jūs neturite kito pasirinkimo. Užsirašykite savo jausmus susidūrus su šiomis situacijomis:

- Nemokate kalbos, ir jums atrodo, kad neįmanoma bendrauti su kitais.
- Jūs esate visiškai kitokioje šalyje ir viskas čia veikia kitaip.
- Neigiamas ar atsargus vietinių gyventojų požiūris į jus.
- Nežinote, į ką reiktų kreiptis, jei iškiltų problemų.

Tai, ką parašėte, aptarkite su kitais klasėje.

Ar yra kokių nors skirtumų, kaip dabar jaučiatės, ir ką galvojate apie migraciją ir migrantus nei anksčiau?

2 užduotis

Klasę padalinkite į dvi grupes. Pirmoji – atstovauja vietiniams tėvams, kurių vaikai lanko mokyklą su migrantų vaikais. Antroji grupė atstovauja migrantų tėvus, kurie gyvena jūsų šalyje 2 metus, jie sunkiai kalba vietine kalba ir yra iš skirtingų šalių. Ką darytumėte ir kaip reaguotumėte tam tikromis aplinkybėmis? Užsirašykite ir pristatykite savo mintis bei idėjas kitai grupei. Turite nepamiršti žiūrėti iš grupės, kuriai atstovaujate, perspektyvos:

- Įvyko muštynės tarp vietinių ir užsieniečių klasės draugų, kaip galėtumėte išspręsti šią problemą?
- Vyks labai svarbios futbolo varžybos tarp mokyklų. Ar dalyvausite? Ar palaikysite savo vaiką, kad jis dalyvautų? Ar yra kokių nors priežasčių to nedaryti?
- Jūsų vaikai turėtų būti mokykloje 8.00 val. rytinei maldai. Ar ragintumėte juos nevėluoti?

Dabar abi grupės kiekvienai situacijai pateikia savo mintis, idėjas ir jas aptaria. Po to paskatinkite visus tėvus išreikšti savo nuomonę šiais klausimais:

- Ar jūsų perspektyvą paveikė tai, kad iš tikrųjų priklausote arba nepriklausote grupei, kurią atstovavote?
- Koks jausmas atsidurti migrantų tėvų batuose?
- Ar ši užduotis padėjo jums geriau suprasti, kaip būtų galima atsižvelgti į abiejų grupių poreikius?

Literatūros sąrašas

Brainy Quote (n.d.). Migration Quotes, Gael Garcia Bernal. Retrieved from https://www.brainyquote.com/quotes/gael_garcia_bernal_746639?src=t_migration

Family Services of Great Vancouver (2018). The benefits of multiculturalism. Retrieved from https://fsgv.ca/the-benefits-of-multiculturalism/

Fonseca, X., Lukosch, S. & Brazier, S. (2018). Social cohesion revisited: a new definition and how to characterize it. Innovation: The European Journal of Social Science Research, DOI: 10.1080/13511610.2018.1497480. Available at https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13511610.2018.1497480

GLOBSEC (2018). Europe's Integration Myths. A guide for successfully debunking myths surrounding the European Union. Retrieved from https://www.globsec.org/wp-content/uploads/2018/05/GLOBSEC-guide-for-successfully-debunking-myths_Future-of-Europe-Programme_Globsec-Policy-Institute_May-2018.pdf

IOM Belgium and Luxembourg (n.d.). Myths, facts and answers about refugees and migrants. Retrieved from http://belgium.iom.int/myths-facts-and-answers-about-refugees-and-migrants

Jensen, P. (2015). Immigrants in Classroom and Effects on Native Children. In IZA World of Labor, October 2015/ Retrieved from https://wol.iza.org/uploads/articles/194/pdfs/immigrants-in-classroom-and-effects-on-native-children.pdf

Jensen, P. & Rasmussen, A. W. (2011). The Effect of Immigrant Concentration in Schools on Native and Immigrant Children Reading and Math Skills. In Economics of Education Review Volume 30, Issue 6, December 2011, puslapiai 1503-1515. Retrieved from http://bs4e.auinstallation32.cs.au.dk/fileadmin/site_files/filer_oekonomi/dokumenter/Konference-10/immigration/awrasmussen.pdf

Migration Data Portal (2018). Migrant integration. https://migrationdataportal.org/themes/migrant-integration

OECD (2014). Is migration good for the economy? In Migration Policy Debates, May 2014. Retrieved from https://www.oecd.org/migration/OECD%20Migration%20Policy%20Debates%20Numero%202.pdf

Quora (2016). What are the benefits of multiculturalism in Australia? Retrieved from https://www.quora.com/What-are-the-benefits-of-multiculturalism-in-Australia

The Guardian (2014). Ten myths about migration. Retrieved from https://www.theguardian.com/world/2014/oct/21/ten-myths-migration-europe

Paveikslėlių šaltiniai, jei nebuvo nenurodyta

9 puslapis: https://www.newscientist.com/article/mg23030680-700-the-truth-about-migration-how-it-will-reshape-our-world/
12 puslapis: https://missmuslim.nyc/islamophobia-not-medical-condition/
13 puslapis: https://bildungsthemen.phorms.de/en/magazin-detailseite/taking-a-wider-view-the-challenges-and-opportunities-of-intercultural-education/
16 puslapis: https://www.slideshare.net/raijul0705/social-cohesion-of-rmg-in-bangladesh-by-raijul
18 puslapis: https://voxeu.org/article/immigration-and-economic-prosperity
20 puslapis: https://www.serbia.com/international-ethnic-food-and-drink-fair-open-from-today/
26 puslapis: https://quotefancy.com/quote/181886/Jim-Rohn-You-must-take-personal-responsibility-You-cannot-change-the-circumstances-the
27 puslapis: https://slideplayer.com/slide/9519151/

Ko išmokau?

1 užduotis: Pagrindiniai su migrantų integracija susiję aspektai

Pasirinkite teisingą atsakymą šiems teiginiams. Yra tik vienas teisingas atsakymas.

1. **Vertybių kaita yra**
   a) normalus procesas, stebimas visose kultūrose ir civilizacijose, kai jos vystosi
   b) rimta problema Europos visuomenėse
   c) pastebima Europos šalyse dėl didelio imigrantų skaičiaus
   d) mažai tikėtina tarp tos pačios kilmės žmonių, kalbančių ta pačia kalba
2. **Islamas kelia grėsmę europietiškoms vertybėms.**
   a) Taip, musulmonų skaičius nuolat auga dėl migracijos.
   b) Ne, tik 5-6% Europos gyventojų yra musulmonai.
   c) Ne, krikščioniškos Vakarų vertybės nyksta dėl daugiakultūriškumo.
   d) Taip, mums gresia tapatybės praradimas.
3. **Švietimo kokybė prastėja dėl imigracijos.**
   a) Tyrimo rezultatai aiškiai patvirtina šį teiginį.
   b) Be imigracijos yra rimtų socialinių ir ekonominių veiksnių, darančių įtaką švietimo kokybei.
   c) Tai tiesa nepriklausomai nuo migrantų vaikų skaičiaus klasėje.
   d) Taip yra todėl, kad etninė ir kultūrinė įvairovė sukuria negatyvią mokymosi aplinką.
4. **Migrantų integracija yra**
   a) valstybės atsakomybė.

b) migrantų atsakomybė.

c) yra naudinga tik migrantams.

d) abipusės adaptacijos procesas.

5. **Visuomenės gebėjimas skatinti visų jos narių gerovę reiškia**

a) migrantų integraciją.

b) lygybę.

c) socialinę sanglaudą.

d) socialinę įtrauktį.

2 užduotis: EKM integracijos nauda visuomenei

Žemiau rasite septynis teiginius. Turite nuspręsti, ar šie teiginiai yra teisingi, ar klaidingi. Jei teiginys yra klaidingas, pagalvokite, kodėl.

1. **Daugumoje šalių migrantai gauna daugiau nei jie sumoka mokesčių ir socialinių įmokų.**

   Teisinga ar klaidinga?

2. **Migrantų darbo jėga yra labai reikalinga senstančios Europos ekonomikai.**

   Teisinga ar klaidinga?

3. **Migracija nėra susijusi su augimu, inovacijomis ir verslumu.**

   Teisinga ar klaidinga?

4. **Migrantai paprastai konkuruoja su vietos darbo jėga dėl darbo vietų.**

   Teisinga ar klaidinga?

5. **Daugiakultūriškumas daro žmones kūrybingesniais ir išradingesniais.**

   Teisinga ar klaidinga?

6. **Nors dėl daugiakultūriškumo žmonės praplečia pažiūras, tuo pačiu metu jie tampa mažiau unikalūs.**

   Teisinga ar klaidinga?

7. **Šiuolaikinė civilizacija būtų turtingesnė ir labiau pažengusi be daugiakultūrių įsiliejimų.**

   Teisinga ar klaidinga?

3 užduotis: Kaip pagerinti EKM integraciją

Atraskite klaidas! Atrodo, kad šio teksto autorius neteisingai suprato kai kuriuos svarbius su migrantų integracija susijusius klausimus. Atraskite taisytinus žodžius ir frazes.

Migrantų integracija yra valdžios institucijų užduotis. Sukūrus gerą integracijos politiką, dauguma su migracija susijusių problemų bus išspręstos. Gera integracijos strategija numato tinkamas paslaugas ir intervencijas, kurios padeda migrantams įveikti kliūtis ir geriau prisitaikyti prie priimančiosios visuomenės. Atsakomybė už šių intervencijų įgyvendinimą daugiausia tenka nacionalinėms, regioninėms ir vietos valdžios institucijoms. Vietos gyventojų individualios iniciatyvos gali labai mažai prisidėti prie sėkmingos EKM integracijos. Tačiau galiausiai integracijos proceso sėkmę lemia pačių migrantų požiūris ir elgesys.

Teisingus atsakymus rasite čia.

2 TEMA: ĮVAIROVĖS PRIVALUMAI VAIKAMS

Ko išmoksiu?

Šiame poskyryje sužinosite apie:

- Skirtingus įvairovės aspektus.
- Kodėl yra gerai vaikams patirti įvairovę savo aplinkoje.
- Kaip galite padėti vaikui konstruktyviai bendrauti įvairioje aplinkoje.

Kodėl tai svarbu?

Kai kurie žmonės gali turėti tokį neapibrėžtą jausmą, kad įvairovė jų vaikams yra „gerai“ arba „painu“. Geriau suprasdami, kuo įvairovė naudinga jūsų vaikui, tapsite labiau pasitikintys savimi spręsdami su įvairove susijusias problemas ir galėsite geriau pasirūpinti, kad jūsų vaikas gautų kuo daugiau naudos. Jūs taip pat galėsite atrasti pusiausvyrą tarp vertybių, kurias norite įdiegti savo vaikui, ir padėti jam toleruoti kitų vertybes.

Įvairovė: koncepcija ir jos matmenys

Kiekvienas žmogus yra unikalus. Taigi heterogeniškumas ir įvairovė yra neatskiriami nuo žmonijos. Žmonės gali būti skirtingi nesuskaičiuojama daugybe būdų, ir tokiais, kurie akivaizdžiai matomi, ir tais, kurių nesimato iš pirmo žvilgsnio. Amžius, rasė, lytis, kalba, asmeniniai įgūdžiai ir įsitikinimai yra tik keletas iš jų. Siekdami vizualizuoti skirtingus įvairovės aspektus, socialinių mokslų atstovai sugalvojo „įvairovės ratą“. Pažvelkite į paveikslėlį toliau, kad galėtumėte įsivaizduoti, kiek skirtingų aspektų apima įvairovė.

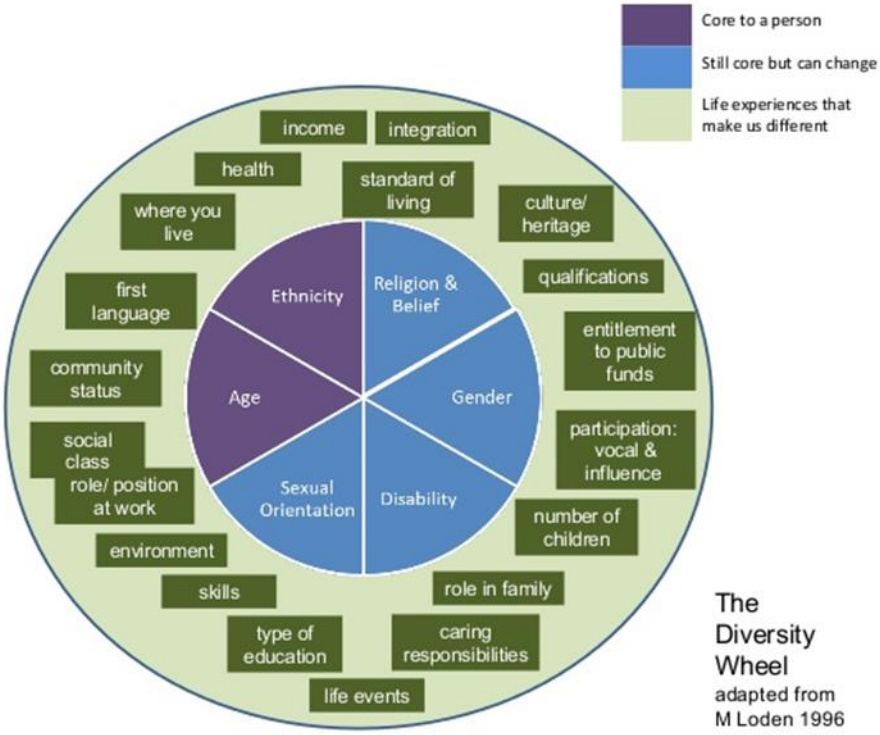

O dabar pamąstykite apie šiuos dalykus:

– Ar amžius ir etninė kilmė[2] (įskaitant rasę) yra pasirinkimas?

[2] Etniškumas, kaip pagrindinė ypatybė, šiame kontekste apima rasę ir kitas paveldimas charakteristikas, susijusias su mūsų kilme, kurios nesikeičia. Tačiau, griežtai kalbant, etninė kilmė yra sudėtingas terminas, susijęs su bendrais dalykai, pvz., bendrais protėviais, bendra kalba, istorija, visuomene, kultūra ar tauta. Šiuo požiūriu etninė kilmė gali keistis.

- Ar biologinė lytis ir neįgalumas yra pasirinkimas?
- Iš gyvenimiškos patirties, kuri daro mus kitokius, ką vertinate labiausiai?
- Kiek kontroliuojate / kontroliavote savo gyvenimo patirtį? Visiškai, dalinai, ar nekontroliuojate? Palyginkite, pvz., kontrolę, kurią turite vaikų atžvilgiu, su savo kontrole gimtosios kalbos, sveikatos ar kultūrinio paveldo atžvilgiu.

Akivaizdu, kad įvairovė yra neišvengiama. Užuot priešinusis jai, būtų realiau ir produktyviau **išanalizuoti šiuos skirtumus saugiai ir teigiamai**. Čia nekalbame apie ekstremalius atvejus, dėl kurių susidūrimai neišvengiami, pavyzdžiui, neapykantos ideologija, ekstremizmas ir visiškas žmogaus teisių nepaisymas. Kalbame apie visus anksčiau minėtus natūralius įvairovės aspektus, ypač tuos, kurie susiję su kultūra ir kilme, pavyzdžiui, religija, kalba, rasė ir papročiai.

Pamąstymai apie įvairovę

1 užduotis

Pažvelkite giliau į save ir atsakykite šiuos klausimus:

a) Su kuriais įvairovės aspektais jums sunkiau tvarkytis? Įvertinkite juos nuo 1 (= labai sunku) iki 5 (= visai nesunku):
   - kultūriniai;
   - religiniai;
   - rasiniai;
   - lyties;
   - socio-ekonominiai;
   - kiti (nurodykite).

b) Kodėl sunku susitaikyti su šiais įvairovės aspektais? Ar priežastys susijusios su jūsų vertybėmis, įpročiais, baime ar kt.?

2 užduotis

Pagalvokite apie savo šalies EKM bendruomenę, kuri atvyko dėl priverstinės migracijos (karas, politinė įtampa, stichinės nelaimės ir pan.).

Kaip manote, kiek jie gali kontroliuoti šiuos dalykus:

- situaciją savo šalyje;
- minties, žodžio, religijos laisvę;
- savo sveikatą;
- savo pajamas;
- savo kultūrą;
- savo socialinį statusą;
- traumuojančią patirtį?

Kaip šis kontrolės trūkumas gali paveikti jų požiūrį į integraciją, mokymąsi ir kasdienę sąveiką? Kodėl verta tai apsvarstyti prieš susiformuojant nuomonę apie šiuos žmones?

Įvairovės privalumai vaikams

Poskyryje *Gyvenimo daugiakultūrėje visuomenėje privalumai* mes jau aptarėme, kuo įvairovė gali būti naudinga mums visiems. Yra svarių įrodymų, kad vaikai gauna labai daug ir įvairios naudos, kai patiria įvairovę, ir kai bendrauja su skirtingais klasės draugais. Nauda gali būti *kognityvinė, socialinė* ir *emocinė*, kuri vėliau veikia jo suaugusiojo ar profesinį gyvenimą.

Kognityviniu / akademiniu požiūriu vaikai ugdo stipresnius **kritinio mąstymo** ir **problemų sprendimo** gebėjimus. Jų **motyvaciją, bendrąsias žinias** ir **intelektinį pasitikėjimą savimi** teigiamai veikia įvairovė, skatina akademinę sėkmę. Kita priežastis, kodėl vaikui naudinga bendrauti su skirtingais klasės draugais, yra tai, kad tai jam sukurs **turtingą mokymosi aplinką**, tai reiškia, kad labai skirtinga mokinių gyvenimo patirtis labiau juos stimuliuoja ir suteikia daugiau galimybių mokytis. Tik pagalvokite apie daugybę skirtingų kalbų, kvapų, spalvų, drabužių, dainų ir pasakų, kuriuos vaikai gali tyrinėti, kai susiduria su kitomis kultūromis! Jie yra įsitraukę, o jų troškimas **tyrinėti, mokytis ir atrasti** tik augs.

Vaikai mokosi gyventi su įvairiais žmonėmis, priimti juos ir mokytis iš jų. Kuo greičiau jie susidurs su įvairove, tuo geriau, nes vaikystėje vaikai

pradeda suvokti skirtumus tarp žmonių ir ima formuotis nuomones ir požiūrį į juos. Tai gali padėti vaikams plėtoti **atvirą, be išankstinių nuostatų požiūrį** ir gerus **bendravimo įgūdžius**. Kodėl tai naudinga jūsų vaikui?

Šiandieninis pasaulis yra sudėtingas, o ekonomika globali. Kai jūsų vaikai ateis į darbo rinką, jie turės kolegų iš įvairių kultūrų, skirtingų rasių ir įvairių patirčių. Kad jie būtų produktyvūs savo darbe, jie taip pat turės patogiai jaustis dirbdami su klientais iš įvairių kultūrų. Taigi šiandieniniams vaikams ir rytojaus darbuotojams būtinai reikės tarpkultūrinių įgūdžių. Remiantis universitetinių tyrimų duomenimis, tie, kurie susiduria su kultūrine įvairove, išsiugdo **stipresnius vadovavimo ir bendradarbiavimo įgūdžius**, ir yra geriau pasirengę efektyviai veikti daugiakultūrėje aplinkoje.

Kalbant apie emocinę naudą, tyrimai rodo, kad daugiakultūrė švietimo aplinka padeda mokiniams plėtoti **empatiją** ir **mėgautis santykiais bei draugyste** su įvairiais žmonėmis

Perspėjimas: visi šie privalumai yra įmanomi tik tada, kai įvairovė patiriama atviroje ir teigiamoje aplinkoje. Tuomet naudos gauna visi dalyvaujantys asmenys. Tačiau, kai įvairovė priimama su įtarumu, priešiškumu, diskriminacija ar net rasizmu, tai turi neigiamą poveikį vaikų ar suaugusiųjų psichinei sveikatai ir gerovei, mažina socialinę sanglaudą, didina konfliktų riziką ir niekam nėra jokios naudos.

Perskaitykite šį straipsnį, kad pamatytumėte, kodėl ši mama nori, kad jos vaikai būtų daugiakultūriai: [7 privalumai vaikams, augantiems daugiakultūrėje aplinkoje]

Augimo homogeniškoje aplinkoje trūkumai

Žvelgiant iš kitos pusės, akivaizdu, kad vaikams trūks visos šios stimuliacijos, jei jie nuolat bus tik homogeniškoje grupėje ir nesusidurs su jokia įvairove. Tiesa, tam tikri kognityviniai gebėjimai, tokie kaip kritinis mąstymas, bendros žinios ir intelektinis pasitikėjimas savimi, gali būti pasiekti įvairiais mokymo metodais. Tačiau daugelis pirmiau aprašytų kognityvinių gebėjimų, taip pat socialinė ir emocinė nauda gali būti sunkiai pasiekiami nesusiduriant su įvairove.

Jau aptarėme, kodėl tai svarbu jūsų vaikų ateičiai – jų gebėjimams sėkmingai dirbti XXI amžiaus sudėtingame, daugiakultūriame pasaulyje ir ekonomikoje. Dabar aptarsime, kaip tik vienpusio vaizdo matymas gali atimti galimybę iš jūsų vaikų mėgautis savo gyvenimu kiek įmanoma labiau.

Norėdami tai iliustruoti, siūlome pagalvoti apie tai: mes visi vertiname gerą regėjimą. Tačiau yra žmonių, kurie neskiria spalvų. Nors jie gali matyti visus juos supančius daiktus ir judesius, negali įvertinti ir mėgautis mūsų spalvingo pasaulio grožiu. Jie gali būti abejingi tam tikriems dalykams, kurie galėtų kelti daug džiaugsmo, pavyzdžiui, gėlėms, paveikslams ar madai. Toliau pateikiamuose paveikslėliuose galite matyti skirtumą tarp to, kaip mato normalų regėjimą turintis žmogus, ir neskiriantis spalvų.

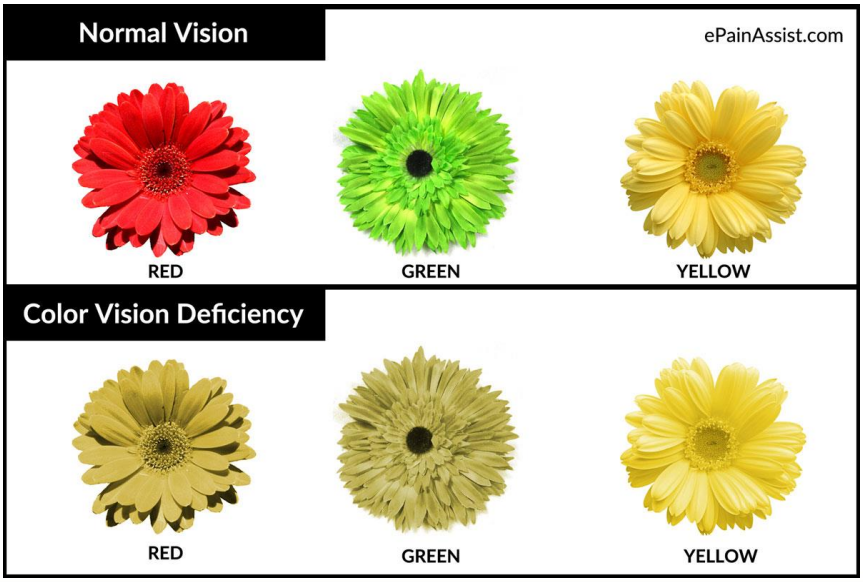

Pažiūrėkite, koks liūdnas ar nuobodus gali atrodyti pasaulis, kai akys negali matyti spalvų:

O dabar pažiūrėkite į šiuos paveikslėlius:

Ar norite, kad jūsų vaikai matytų visas spalvas? Tada padėkite jiems vertinti įvairovę ir kovoti su stereotipais!

Kodėl ir kaip paaiškinti įvairovę savo vaikams

Įvairovė yra ne tik mokykloje. Įvairovę galima patirti visur: namuose dvikultūrėse ar daugiakultūrėse šeimose, kaimynystėje, kasdienėje sąveikoje su žmonėmis, įvairiose socialinėse ar religinėse veiklose, keliaujant. Tai reiškia, kad jūsų vaikas dar gerokai anksčiau nei pradės eiti į mokyklą pastebės skirtingus žmones ir elgesį. Todėl vaikams reikia patarimų, kaip elgtis su įvairove.

Nors daugumoje ES šalių mokyklose yra tarpkultūrinio ugdymo programos, padedančios vaikams atsiskleisti daugiakultūrėje aplinkoje, svarbiausias yra jūsų, kaip tėvų, vaidmuo. Vaikai imituoja savo tėvus ir perima jų požiūrį bei elgesį. Taigi tai, ko mokote savo vaiką apie įvairovę, greičiausiai turės ilgalaikį poveikį.

Ką galite padaryti, kad padėtumėte savo vaikui suprasti ir vertinti įvairovę? Štai keletas patarimų:

- ✓ Kalbėkite apie įvairovę natūraliai. Nesigėdykite; bet net jeigu ir gėdijatės, pabandykite įveikti tą jausmą ir kalbėkite su savo vaiku natūraliu tonu. Atminkite, kad įvairovė *yra* norma pasaulyje ir kad skirtumų pripažinimas nėra diskriminacija.
- ✓ Naudokite kasdieniame gyvenime pasitaikančias situacijas, kad jūsų vaikas priimtų įvairovę ir atpažintų stereotipus bei išankstines nuostatas.
- ✓ Kalbėkite taip, kad vaikai galėtų jus suprasti, atsižvelkite į jų amžių ir gebėjimus.
- ✓ Kalbėkite pagarbiai, skleiskite mintį, kad skirtumai neturi būti niekinami ar naikinami. Venkite etikečių klijavimo.
- ✓ Išskirkite dvi grupes – „mes“ ir „jie“ – ir įvardinkite panašumus.
- ✓ Pasirinkite knygas ir žaislus, kurie pasižymi įvairiais kultūriniais simboliais.

- ✓ Tyrinėkite su savo vaikais kitas šalis ir kultūras. Tai galite padaryti keliaudami, kviesdami draugus iš skirtingų kultūrų į svečius, žiūrėdami filmus, skaitydami, klausydami muzikos ar valgydami maisto iš viso pasaulio.
- ✓ Nekalbėkite pernelyg daug apie įvairovę.

Paskaitykite šiuos straipsnius (anglų kalba):

5-8 metų amžiaus vaikai mokomi gerbti įvairovę

Įvairovės ir tolerancijos mokymas – kaip paaiškinti kitas kultūras vaikams

*Pažiūrėkite šiuos vaizdo įrašus (anglų kalba): **Būti kitokiu yra gražu**. Jei jūsų vaikas supranta angliškai, žiūrėkite kartu. Arba galite ieškoti panašių vaizdo įrašų savo kalba.*

Pagalba vaikui teigiamai bendrauti įvairioje aplinkoje

Augdamas daugiakultūrėje aplinkoje jūsų vaikas ne tik susidurs su daugybe skirtingų žmonių, bet ir supras, kad žmonės skirtingai reaguoja į įvairovę. Anksčiau ar vėliau jis atsidurs situacijose, kai tam tikra įvairovės forma bus smurto ar diskriminacijos objektas. Ką galite padaryti, kad padėtumėte jam bendrauti teigiamai ir konstruktyviai?

1) Visų pirma, **savo pavyzdžiu mokykite jį tinkamos kalbos ir elgesio**. Jūsų vaikai imituos jus. Būdami malonūs ir pagarbūs kitiems, nepriklausomai nuo jų skirtumų, rodote savo vaikams geriausią pavyzdį.
2) Padėkite vaikui **atsižvelgti į kitų žmonių jausmus**.
3) **Kalbėkite apie diskriminacijos**, kylančios dėl įvairovės, atvejus.
4) Priimkite tai, kad jūsų vaikas pasakys diskriminuojančių dalykų, tačiau tai nereiškia, kad jūsų vaikas rasistas.
5) **Filtruokite medijas** ir **kalbėkite apie tai**, ką jūsų vaikas ten pamato.
6) Padėkite vaikui suprasti, kad **savo vertybių laikymasis nereiškia agresijos** ar priešiškumo kitiems.

Kaip kalbėti su vaiku apie rasę (5-8 metų amžiaus)

Įvairovės paaiškinimas

1 užduotis

Pažiūrėkite su savo vaiku šį vaizdo įrašą apie sraigę ir vikšrą: ***Kartais tu vikšras***

Pažiūrėję vaizdo įrašą, pasikalbėkite. Galite naudoti šiuos klausimus:

- Kokią privilegiją gyvenime tu turi, kurią laikai savaime suprantama?
- Su kokiais sunkumais susiduri, kurie kitus gali nustebinti?
- Kaip išreiški savo nuomonę, bendraudamas su tais, kurių mąstysena kitokia?
- Pasidalink istorija apie tai, kai buvai atviras patirčiai ir tai išplėtė tavo pasaulėžiūrą.

Šaltinis: https://www.mindful.org/3-ways-talk-kids-diversity/

2 užduotis

Suorganizuokite su savo vaikais ypatingą vakarėlį! Jums reikės šių dalykų:

- Namuose pagamintų saldumynų;
- Žmogaus, grojančio kokiu nors instrumentu;
- Žmogaus, mokančio dainuoti;
- Žmogaus, mokančio šokti;
- Žmogaus, gebančio imituoti kitus;
- Žmogaus, kuris gali prajuokinti kitus;
- Žmogaus, mokančio piešti.

Ką turėtumėte pakviesti, kad visi šie įgūdžiai būtų jūsų vakarėlyje ir galėtumėte linksmai praleisti laiką? Ar jie visi yra tos pačios rasės, šalies ar socialinio statuso?

Pagalba vaikams susidoroti su įvairove

1 užduotis

Kai mokykloje atsiranda diskriminacijos ar kultūrų susidūrimo atvejų, aptarkite su savo vaiku šiuos dalykus:

- Kaip jauteisi stebėdamas incidentą?
- Ar kaip nors jame dalyvavai?
- Kaip manai, kodėl tai įvyko?
- Kaip manai, kaip jautėsi abi pusės? Kokios buvo jų reakcijos, kai incidentas vyko?
- Ką sakė ar darė pašaliniai žmonės?
- Ką mokytojas sakė ar darė?

Nekritikuokite vaiko, jei jo reakcijos nebuvo tokios, kokių tikėjotės. Vietoj to, pabandykite padėti jam suprasti, kaip auka jaučiasi, ir ką galima padaryti.

2 užduotis

Aptarkite su savo vaikais neseniai matytą diskriminacijos ar išankstinio nusistatymo atvejį. Pakalbėkite apie šiuos aspektus:

- Kas dalyvavo?
- Kas nutiko?
- Ką sakė ar darė pašaliniai žmonės?
- Kaip jautėtės stebėdami situaciją, ir kodėl manote, kad tai buvo nesąžininga?
- Ką norėtumėte, kad būtumėte daręs ar sakęs, ir ką iš tikrųjų darėte?

2 temos kartojimas

Įvairovė

Įvairovės aspektai:

Asmens pamatas: etninė kilmė ir amžius.
Pamatas, bet galintis pasikeisti: religija / įsitikinimai, lytis, negalia, seksualinė orientacija.
Gyvenimo patirtis: gimtoji kalba, gyvenimo standartas, kultūra, įgūdžiai, aplinka ir t. t.

Įvairovės privalumai:

Kognityviniai: stimuliavimas, kritinis mąstymas, problemų sprendimas, turtinga mokymosi aplinka, tyrinėjimas.
Socialiniai: komunikaciniai ir tarpkultūriniai įgūdžiai, lyderystės ir bendradarbiavimo įgūdžiai, požiūris be išankstinių nusistatymų.
Emociniai: empatija, daugiau ryšių ir draugysčių.

Teigiama sąveika įvairiose aplinkose:

- Sektinas pavyzdys;
- Pagarbi kalba;
- Kitų žmonių jausmų paisymas;
- Atrasti panašumų;
- Tyrinėti kitas kultūras;
- Kalbėti apie diskriminavimo atvejus;
- Palaikyti savo vertybes taikiai.

Siūlomos užduotys grupėse

1 užduotis

Grupėse aptarkite dalyvių kelionių patirtis:

- Kokiose šalyse jie yra buvę?
- Kuo jiems patiko kiekviena vieta? Kas nepatiko?
- Kaip kelionės pakeitė jų pasaulėvaizdį?
- Ar vaikai keliavo kartu? Kaip juos paveikė ši patirtis?

Jei yra dalyvių, kurie niekada nebuvo užsienyje, liepkite jiems užduoti minėtus klausimus kitiems dalyviams tarsi tai būtų interviu. Po to, kai visi jau aptarė savo patirtį, padėkite grupei įvertinti, kuo susidūrimas su kita kultūra buvo naudingas.

2 užduotis

Aptarkite su grupe „įvairovės ratą“. Padėkite dalyviams suprasti, kokie skirtingi jie gali būti net ir tada, kai priklauso tai pačiai religijai, rasei, lyčiai ar kultūrai.

3 užduotis

Paprašykite visų tėvų apsilankyti vietos knygyne ir surasti gerų knygų apie įvairovę. Kuri jiems labiausiai patiko? Kurią jie rekomenduotų?

Literatūros sąrašas

Habacon, A. E. (2018). *13 Tips on How to Talk to Children About Diversity and Difference.* Available at http://www.aldenhabacon.com/13-tips-how-to-talk-to-children-about-diversity/

Katzinger, J. (2016). *Children: The value of cultural diversity.* Northwest Language & Cultural Center. Available at https://www.nwlacc.org/children-the-value-of-cultural-diversity/

KidsMatter Australian Early Childhood Mental Health Initiative (n.d.). *Why culture matters for children's development and wellbeing.* Information sheet. Available at https://www.kidsmatter.edu.au/sites/default/files/public/KM%20C1_Cultural%20Diversity_Culture%20Matters%20for%20Development.pdf

Koffler, Th. (2016). *3 Ways to Talk to Your Kids about Diversity.* Foundation For A Mindful Society. https://www.mindful.org/3-ways-talk-kids-diversity/

Queensborough Community College (2018). *Definition for Diversity.* Available at http://www.qcc.cuny.edu/diversity/definition.html

Rosenbaum, E. (2010). *Teaching tolerance and diversity – how to explain other cultures to kids.* Available at https://www.babble.com/kid/teaching-kids-tolerance-diversity-difference/

Wells, A. S., Fox, L. & Cordova-Cobo, D. (2016). *Report K – 12: How Racially Diverse Schools and Classrooms Can Benefit All Students.* The Century Foundation. Available at https://tcf.org/content/report/how-racially-diverse-schools-and-classrooms-can-benefit-all-students/?agreed=1

Paveikslėlių šaltiniai, jei nebuvo nenurodyta

37 puslapis:
https://image.slidesharecdn.com/diversitywheelandnotestothesliderconflictmanagement-140428145838-phpapp02/95/the-diversity-wheel-4-638.jpg?cb=1398697266
40 puslapis:
https://d4iqe7beda780.cloudfront.net/resources/static/main/image/bs0011.jpg
43 puslapis (1): http://uk.businessinsider.com/what-it-looks-like-to-be-color-blind-2018-1?op=1/#and-one-more-example-for-good-measure-4
43 puslapis (2): https://media.npr.org/assets/img/2015/03/25/color-blindness-1_wide-bf5c91a846f6e9f0fa01df588c4d6a1f59731e59-s800-c85.jpg

44 puslapis (1): http://www.flightcentre.ca/blog/wp-content/uploads/2014/09/Autumn-4.jpg
44 puslapis (2): http://thefishdoctor.co.uk/wp-content/uploads/2015/11/tropical-fish-coloration.jpg
45 puslapis (1): https://jocettecoote.files.wordpress.com/2013/01/oscar-color-wheel.jpg
45 puslapis (2): http://footage.framepool.com/shotimg/qf/850754957-back-to-school-elementary-school-simplicity-school-child.jpg

Ko išmokau?

1 užduotis: Įvairovės koncepcija ir pagrindiniai matmenys

Pasirinkite teisingą atsakymą šiems teiginiams. Yra tik vienas teisingas atsakymas.

1. Įvairovė...

a) būdinga žmonijai.

b) randama tik daugiakultūrėse visuomenėse.

c) yra pasirinkimas.

d) yra naujausia migracijos sukelta problema.

2. Kuris iš šių įvairovės aspektų yra asmeniui svarbiausias?

a) Amžius

b) Kultūra

c) Lytis

d) Religija

3. Gyvenimo patirtis, kuri mus daro skirtingais ...

a) yra asmeninis pasirinkimas.

b) yra kiekvieno svarbiausias aspektas.

c) kartais yra asmeninis pasirinkimas, o kartais ne.

d) nedaro įtakos integracijos procesui.

2 užduotis: Įvairovės privalumai vaikams

Atsakykite į šiuos klausimus keliais žodžiais. Tada palyginkite su atsakymais pateiktais atsakymų puslapyje. Svarbiausia yra atsakyti teisingai, o ne suformuluoti atsakymus tiksliais žodžiais.

1. **Nurodykite tris kognityvinius privalumus vaikams, patiriantiems įvairovę.**

   _____

   _____

   _____

2. **Nurodykite du socialinius privalumus vaikams, patiriantiems įvairovę.**

   _____

   _____

3. **Nurodykite du emocinius privalumus vaikams, patiriantiems įvairovę.**

   _____

   _____

4. **Kokia yra svarbi sąlyga, kad vaikai ir visi kiti galėtų patirti įvairovės naudą?**

   _____

5. **Nurodykite dvi priežastis, kodėl vaikų auginimas homogeniškoje visuomenėje gali būti trūkumas?**

   _____

   _____

6. **Su kuo galima būtų palyginti įvairovės neįvertinimą?**

   _____

3 užduotis: Kaip mokyti vaikus apie įvairovę

Pasirinkite teisingą atsakymą šiems teiginiams. Yra tik vienas atsakymas, atitinkantis 2 skyriaus medžiagą.

1. **Vaikams reikia tėvų patarimų, kaip elgtis su įvairove, nes**
   a. įvairovė yra aplink juos net iki mokyklinio amžiaus
   b. tėvai yra svarbiausias pavyzdys vaikams
   c. vaikams reikia pagalbos stereotipams ir išankstiniams nusistatymams atpažinti
   d. visi nurodyti atsakymai
2. **Kai mokote vaikus apie įvairovę…**
   a. išskirkite dvi grupes – „mes“ ir „jie“
   b. kalbėkite su savo vaiku natūraliu tonu ir atvirai pripažinkite skirtumus
   c. Apie įvairovę kalbėkite kuo dažniau
   d. vartokite politiškai teisingus žodžius
3. **Padėti vaikui įvertinti įvairovę galima**
   a. klausantis muzikos kartu
   b. skaitant kartu
   c. pakviečiant į svečius įvairios kilmės draugus
   d. žiūrint filmus ir televiziją kartu
4. **Kai padedate savo vaikui teigiamai bendrauti įvairioje aplinkoje …**
   a. atsižvelkite į kitų žmonių jausmus
   b. būkite pasiruošę atsisakyti savo vertybių, kad išlaikytumėte taiką
   c. neleiskite vaikui sakyti diskriminuojančių dalykų
   d. nekalbėkite apie diskriminacijos, rasizmo ar išankstinių nusistatymų atvejus.

Teisingus atsakymus rasite čia.

3 TEMA: IŠANKSTINIO NUSISTATYMO IR RASIZMO POVEIKIS VAIKAMS

Ko išmoksiu?

Šiame skyriuje jūs sužinosite apie:

- Rasizmo, išankstinio nusistatymo ir šališkumo sąvokas;
- Kaip atpažinti rasizmą ir išankstinį nusistatymą kituose, bet, svarbiausia, savyje;
- Kenksmingą psichinį rasizmo ir išankstinio nusistatymo poveikį visų amžiaus grupių vaikams;
- Rasizmo ir išankstinio nusistatymo poveikį vaikų akademiniams pasiekimams;
- Būdus, padėsiančius kovoti su vaiko žalingu elgesiu.

Kodėl tai svarbu?

Nepaisant daugelio teisinių priemonių, kurios suteikia apsaugą nuo rasizmo ir su tuo susijusių netolerancijos formų Europos šalyse, etninės ir religinės mažumos visoje ES ir toliau susiduria su rasizmu, diskriminacija, žodiniu ir fiziniu smurtu bei atskirtimi. Deja, vaikai taip pat nuo to kenčia ir jiems reikia pagalbos ne tik iš valstybės, tėvų ar mokyklos personalo, bet ir iš priimančios visuomenės tėvų.

Atpažinti rasizmą ir jo požymius

Kas yra rasizmas?

Rasizmas gali įvykti daugelyje vietų ir pasireikšti įvairiais būdais. Jis gali būti įvairių formų, pavyzdžiui, diskriminacijos, išankstinio nusistatymo ar neapykantos, nukreiptos į žmogų tik dėl jo odos spalvos, etninės kilmės ar tautybės.

Įprastai klaidingai manoma, kad rasizmas visada išreiškiamas smurtu, išnaudojimu ar priekabiavimu. Tačiau tai netiesa – jis nebūtinai turi reikštis smurtiniu elgesiu. Dažniausiai pasitaikančios rasizmo formos yra prasivardžiavimas, juokeliai arba nepriėmimas į įvairias veiklas ar grupes dėl kilmės.

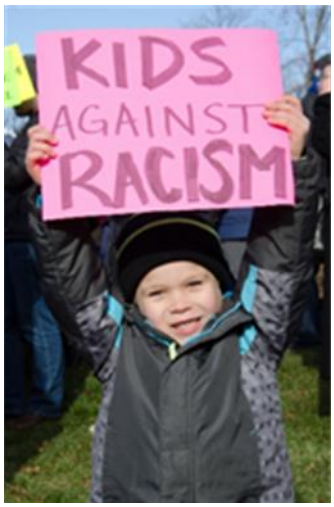

Mes galime pastebėti rasizmą stebėdami žmonių veiksmus ir požiūrį. Galime pastebėti, kaip tai atsispindi institucijų formuojamoje politikoje. Tačiau ne visi rasizmo apraiškos atskleidžiamos ir pastebimos, jos gali būti visai nematomos. Pavyzdžiui, asmuo, atsakingas už naujų mokinių priėmimą, gali atmesti kandidatą tiesiog dėl jo pavardės.

Rasizmas yra ne tik žodžiai, įsitikinimai ar veiksmai. Tai galėtų būti bet kokia kliūtis, neleidžianti žmonėms džiaugtis lygybe dėl jų rasės.

Koks rasizmo poveikis?

Rasizmas mokyklose yra žalingas ne tik mokymosi procese dalyvaujantiems mokiniams ir mokytojams, bet ir kiekvienam, esančiam toje aplinkoje. Jis sukuria nereikalingą įtampą, kuri iškreipia kultūrinį supratimą ir susiaurina mokinių mokymosi patirtį.

Rasizmas veikia:

- Akademinius pasiekimus;
- Mokinių ir mokytojų laimę bei pasitikėjimą savimi;
- Mokyklos mikroklimatą;
- Kultūrinę tapatybę;
- Mokyklos ir bendruomenės tarpusavio santykius;
- Mokinių elgesį

Kaip atpažinti rasizmą?

Rasistinis elgesys gali reikštis tokiomis formomis kaip **prasivardžiavimas, erzinimas, atskirtis, žodinis smurtas** ar **patyčios**. Tačiau ne tik mokiniai gali patirti rasistinius išpuolius. Mokytojai ir kiti mokyklos darbuotojai taip pat gali patirti rasizmą, jei prie jų **priekabiaujama**, jie yra **išnaudojami** arba stereotipizuojami mokinių ar kolegų.

Jei toks rasistinis elgesys yra palaikomas sisteminiu lygmeniu ir jam neužkertamas kelias, tai gali prisidėti prie sisteminio rasizmo ir, dažnai netyčia, skatinti mokymo(si) aplinką, kuri palaiko rasistinį požiūrį.

Interneto svetainėje, skirtoje kovoti su rasizmu Australijoje (*„Rasizmas. Jokiu būdu.”*) išvardijami šie diskriminacinės politikos ir praktikos būdai, kurie gali egzistuoti mokyklose:

- Ignoruoti arba nereaguoti į atvejus ir skundus, susijusius su rasizmu;
- Neinformuoti mokinių, tėvų ir darbuotojų apie jų teises, susijusias su rasizmu;
- Turėti tėvų ir bendruomeninių organizacijų, kurios neatstovauja mokyklos bendruomenės įvairovei;
- Nesuteikti galimybės tėvams pasinaudoti vertėju;

- Neskatinti tėvų ir bendruomenės narių iš kitų kultūrinių grupių dalyvauti mokyklos veiklose ar sprendimų priėmimo procese;
- Neleisti mokiniams kalbėti savo gimtąja kalba mokykloje;
- Versti mokinius dalyvauti veikloje, kuri prieštarauja jų kultūriniams ar religiniams įsitikinimams;
- Priverstinai vaikų vardus padaryti angliškai skambančius;
- Taikyti griežtesnes drausmines priemones mokiniams iš kitų kultūrų;
- Toleruoti rasistinį elgesį arba leisti jiems išsisukti.

- *Kokias rasizmo apraiškas matėte (ar patyrėte) savo vaikų mokykloje?*
- *Kokias etnokultūrines grupes galite įvardinti savo vaikų mokykloje?*
- *Kaip įtraukiamos šios grupės (mokiniai, tėvai ir personalas), ir iš kur tai žinote?*
- *Kokiais būdais jie patiria atskirtį, ir iš kur tai žinote?*

Ar mokytojai yra netyčiniai rasistai?

Mokiniai išmoksta pamoką apie privilegiją

Trys įspėjamieji ženklai, kad jūsų mokykla turi problemų dėl įvairovės: pažiūrėkite atidžiau

Rasizmas mokyklose: netyčinis, bet ne mažiau žalingas

Kaip atpažinti rasizmą

Atpažinti išankstinį nusistatymą ir jo požymius

Suomijoje buvo sukurtas šis 10 klausimų testas, siekiant patikrinti žmonių žinias ir supratimą apie rasizmą, ir kokių veiksmų reikia imtis, kai susiduriama su rasizmo požymiais. Po klausimynu rasite teisingus atsakymus ir jų paaiškinimus. Kai kurie iš jų yra tiesiogiai susiję su Suomijos įstatymais ir teisės aktais; tačiau daugelis Europos šalių turi panašius teisės aktus dėl rasinės ir etninės diskriminacijos.

1.	**Ką reiškia „rasizmas"?** A. Išankstinis nusistatymas kitokios kilmės žmonių atžvilgiu B. Megalomanija, didybės manija C. Kažkas yra išskirtinis D. Egomanija, perdėta meilė sau
2.	**Kas yra rasistas?** A. Politinis antspaudas B. Nusikaltėlis C. Konkrečios ideologijos sekėjas D. Nėra vieno apibrėžimo
3.	**Jūs einate gatve. Girdite, kaip praeivis lepteli rasistinį komentarą apie kitą žmogų. Ką darote?** A. Praeinate pro juos B. Atsiprašote įžeisto asmens už tai, ką jam teko patirti C. Papriekaištaujate žmogui, kuris įžeidė D. Pranešate policijai
4.	**Kuris iš šių yra struktūrinio rasizmo pavyzdys?** A. Negatyvus kalbėjimas B. Diskriminaciniai teisės aktai C. Nacizmas D. Buvimas anti-islamistu
5.	**Ką Suomijoje su savimi turėtų nešiotis visi, neatrodantys kaip vietiniai?** A. Pasą B. Leidimą gyventi

	C. Asmens tapatybės kortelę D. Nė vieno iš aukščiau išvardytų
6.	**Ar būtų teisinga sakyti, kad „migrantės mėgsta rūpintis kitais, todėl joms labiausiai tinka dirbti slaugytojomis“?** Taip / Ne
7.	**Jūs, apsirengęs tradiciniais romų drabužiais, laukiate eilėje prie naktinio klubo. Durininkas paprašo parodyti asmens tapatybės kortelę. Patikrinęs ją atsisako įleisti jus į vidų. Ką darysite?** A. Pasikalbėsite su durininku B. Paprašysite pakviesti durininko vadovą C. Pranešite policijai apie nusikaltimą D. Nueisite
8.	**Kam turėtumėte pranešti apie rasistinį elgesį?** A. Draugui arba artimiausiam suaugusiajam B. Mokytojui C. Policijai D. Niekam, tai turėtų būti laikoma paslaptyje
9.	Koks buvo didžiausias neapykantos nusikaltimų motyvas 2012 m.? **A. Rasizmas** **B. Religija** **C. Seksualinė orientacija** **D. Neįgalumas**
10.	**Ar tiesa, kad rasizmas suaktyvėja, kai apie jį kalbama?** Taip / Ne

Teisingi atsakymai:

1. A. Išankstinis nusistatymas kitokios kilmės žmonių atžvilgiu

Rasizmas – tai išankstinėmis nuostatomis paremtas požiūris, kad kitokios kilmės, odos spalvos, tautybės, kultūros, kalbos ar religinių įsitikimų asmuo ar asmenų grupė yra kažkuo prastesnė. Rasizmas žemina žmogaus

orumą. Laikui bėgant rasizmo sąvoka keitėsi, taip bus ir ateityje. Pastaraisiais dešimtmečiais mūsų supratimas apie rasizmą iš esmės pasikeitė – pereita nuo „biologinio“ į „kultūrinį“. Kultūra grindžiamas rasizmas yra išankstinis požiūris į žmones ir rasinę tapatybę, pavyzdžiui, jų kultūrą, kalbą, religiją ar papročius. Rasizmas dažnai grindžiamas klaidingu įsitikinimu, kad viena žmonių grupė yra pranašesnė ar geresnė už kitas. Rasizmas reiškiasi kasdieniniuose žmonių ir institucijų veiksmuose, įstatymuose, reglamentuojančiuose visuomenę, jos taisyklėse ir kultūrinėje praktikoje. Rasizmas sukelia nelygybę ir kenkia ne tik tiems, į kuriuos jis yra nukreiptas, bet ir visai visuomenei. Lygios esminės teisės, kurias garantuoja Suomijos Konstitucija ir Nediskriminavimo įstatymas, draudžia tiesioginį ir netiesioginį rasizmą ir bet kokį kitą diskriminacinį elgesį.

- *Rasizacija (angl. Racialization) = mąstymo būdas, skirstantis žmones į skirtingas rasines grupes. Toks suskirstymas į kategorijas sukuria ir palaiko etninių grupių hierarchiją visuomenėje, taip pat struktūras ir funkcijas, stiprinančias susiskaldymą.*

2. D. Nėra vieno apibrėžimo

„Rasistinis“ ir „rasizmas“ yra stiprios sąvokos, kuriomis gali būti piktnaudžiaujama. Skirtingi pokalbio dalyviai šią sąvoką gali suvokti skirtingai, todėl jiems gali būti sunku pasiekti bendrą pagrindą ir sukurti dialogą. Nėra vienos apibrėžties, paaiškinančios, ką reiškia „rasistas”. Retas žmogus laiko save rasistu arba pripažįsta, kad jo elgesys ir kalba ir rasistiniai. Baudžiamojoje teisėje teigiama, kad veiksmas yra rasistinis, jei nusikaltėlis turėjo rasistinį motyvą. Tačiau rasistinį motyvą sunku įrodyti, o ši rasizmo apibrėžtis yra labai siaura. Rasizmas yra taip siaurai apibrėžtas, kad negali būti teisiškai įrodyta, kad asmuo yra rasistas, ir kad rasizmas netgi egzistuoja. Dažnai rasizmo vykdytojas nežino apie jo veiklos sukeltus blogus padarinius ar jo rasistinį poveikį. Štai kodėl

svarbiau įvertinti, kas veiksmą daro diskriminaciniu, o ne ginčytis, ar tam tikras asmuo yra rasistas ar ne. Kartais daugumos rasės asmeniui gali būti sunku suprasti, kad net gestas ar veido išraiška, pokštas ar nesąmoningas išskyrimas iš grupės gali būti rasistinis elgesys. Todėl svarbu klausti žmonių, patyrusių rasizmą, ką jie laiko rasistiniu elgesiu.

- *Svarbiau yra sutelkti dėmesį į tai, kodėl vienas ar kitas veiksmas yra diskriminuojantis, užuot ginčijantis, ar konkretus asmuo yra rasistas ar ne.*

3. B. Atsiprašote įžeisto asmens už tai, ką jam teko patirti

C. Papriekaištaujate žmogui, kuris įžeidinėjo

D. Pranešate policijai

Didelė dalis rasizmo Suomijoje yra tiesioginis rasistinis priekabiavimas viešosiose erdvėse. Etninės mažumos ir žmonės, kurie atrodo kitaip nei dauguma, yra ypač pažeidžiami. Svarbu, kad mes nedelsdami ir aiškiai reaguotume į viešas rasizmo apraiškas. Jeigu nėra nė vieno liudininko, kuris galėtų užstoti auką, jai tai gali sukelti dar didesnę traumą. Patartina pagalvoti apie tai, kaip galėtumėte reaguoti į rasistinį elgesį. Iš anksto apsvarsčius, kokią poziciją užimtumėte, būtų lengviau reaguoti, jei atsitiktų taip, kad taptumėte rasistinio akto liudininkas. Veiksmai nereikalauja herojiškumo. Tai gali būti pagarbos nukentėjusiajam parodymas, stovint su juo ir kažką jam pasakant. Tačiau grėsmingoje situacijoje turite rūpintis savo saugumu.

- *Tiesioginis rasizmas = su asmeniu elgiamasi blogiau nei su kitais dėl faktinės ar suvokiamos etninės kilmės.*

- *Netiesioginis rasizmas = neutralus veiksmas, kriterijus arba praktika,*

kuri etninės mažumos asmeniui suteikia mažiau palankią padėtį nei etninės daugumos asmeniui.

4. B. Diskriminaciniai teisės aktai

Visuomenės veikloje, praktikoje ir struktūrose gali būti savybių, kurios netyčia pastato individą ar visą gyventojų grupę į nelygybės poziciją, nors iš tikrųjų jokio rasistinio motyvo nėra. Tokį rasizmą gali būti sunku aptikti, ypač žvelgiant iš privilegijų perspektyvos. Pavyzdžiui, struktūrinis rasizmas pasireiškia tai atvejais, kai galia ir teisė kalbėti nėra visiems vienodai prieinama. Paklauskite savęs, kieno balsai ir patirtys transliuojami per žiniasklaidą? Konkretus struktūrinio rasizmo pavyzdys galėtų būti tada, kai darbo ieškantis asmuo turi puikiai mokėti suomių ar švedų kalbą, nors kalbos įgūdžiai nėra susiję su pačiu darbu. Galios struktūros ir struktūrinis rasizmas taip pat gali paveikti žmonių teisę apibrėžti save ir savo kilmę.

- *Struktūrinį rasizmą sunku nustatyti iš privilegijų ar galios perspektyvos. Kieno interesus tenkina iš pažiūros lygios teisės visuomenėje? Kaip žmonės iš etninių mažumų pristatomi žiniasklaidoje?*

5. D. Nė vienas iš aukščiau išvardytų

Suomijoje nėra įstatymo ar teisės akto, kuriame būtų nustatyta, kad bet kuris šalyje gyvenantis asmuo privalo turėti kokį nors tapatybę patvirtinantį dokumentą. Pagal Suomijos Konstituciją visi žmonės yra lygūs prieš įstatymą ir niekas negali būti traktuojamas skirtingai – pavyzdžiui, dėl etninės kilmės – be priežasties. Institucijų etninis profiliavimas yra draudžiamas. Kas atrodo kaip užsienietis? Kas atrodo kaip suomis? Turime daug išankstinių nusistatymų, susijusių su išvaizda, tačiau iš tikrųjų negalime daryti jokių apibendrinimų iš to, kaip žmogus atrodo. Didžiausios tautinės mažumos Suomijoje yra estai ir rusai, žmonės, kurių išvaizda yra labai panaši į etninių suomių. Prašyti žmonių

apibrėžti savo tapatybę remiantis išvaizda yra Nediskriminavimo akto pažeidimas.

• *Mes negalime žinoti apie asmenį nieko spręsdami tik pagal išvaizdą. Kaip atrodo suomis? Kaip atrodo užsienietis? Asociacijos, paremtos išvaizda, yra stereotipiškos.*

6. Ne

Moterys, kurios migruoja į Suomiją, negali būti laikomos slaugytojomis iš prigimties. Vis dėlto išlieka suvokimas, kad migrantės ypač domisi slauga. Pavyzdžiui, po pradinio mokymo, skirto į Suomiją atvykusiems migrantams, moterys dažnai skatinamos prisijungti prie slaugos programų. Moterys iš Afrikos dažnai laikomos tomis, kurių kultūroje moters vaidmuo įprastai apsiriboja rūpinimusi vaikais ir ligoniais. Tokie lūkesčiai ir migrančių jaučiamas spaudimas imtis karjeros šioje srityje grindžiami išankstinėmis nuostatomis, nesupratimu, ir neužtikrina lygių teisių kiekvienam individui pačiam nuspręsti, kokio išsilavinimo ir karjeros jis nori. Kiekvienas asmuo turėtų būti traktuojamas kaip individas, turintis savo stipriąsias, silpnąsias puses ir ateities planus.

• *Kiekvienas žmogus turi turėti tokią pačią teisę apibrėžti savo tapatybę ir pasirinkti karjerą.*

7. A. Pasikalbėsite su durininku

B. Paprašysite pakviesti durininko vadovą

C. Pranešite policijai apie nusikaltimą

Suomijoje nediskriminavimo įstatymas draudžia diskriminaciją pagal amžių, etninę ar nacionalinę kilmę, tautybę, kalbą, religiją, įsitikinimus, nuomonę, sveikatą, negalią, seksualinę orientaciją arba bet kokią kitą priežastį. Įstatymas yra privalomas tiek valdžios institucijoms, tiek įmonėms ar darbdaviams. Tradicinių drabužių ar jų elementų dėvėjimas

savaime nėra tinkama priežastis, dėl kurios atsisakoma teikti paslaugas tam asmeniui. Reaguojant į rasistinę situaciją, reikia prisiminti, kad versle, viešosiose tarnybose ar darbo vietose diskriminuoti asmenį ar asmenų grupę dėl jų kilmės yra nusikaltimas. Apie tokius diskriminacijos atvejus reikėtų pranešti policijai arba susitvarkyti kažkokiu kitu būdu. Lengviau yra parašyti pareiškimą, jei raštu pažymėjote, kas atsitiko, kada, kur, kas buvo kaltininkas, buvo liudininkų ar ne.

8. A. Draugui arba artimiausiam suaugusiajam

B. Mokytojui

C. Policijai

Rasistiniai veiksmai (rasistinis smurtas ir užgaulios užuominos) yra nusikaltimas ir apie juos turėtų būti pranešama policijai. Tačiau policijai pranešama tik apie nedidelę dalį tokių nusikaltimų. Tyrimai rodo, kad paprastai tik apie ekstremalias rasistinių veiksmų formas, tokias kaip smurtas, policija yra informuojama. Jūs visada turėtumėte pranešti atitinkamoms institucijoms apie rasistinį incidentą, kurį patyrėte arba matėte, net jei tai buvo viena iš subtilesnių rasizmo formų, tokių kaip neišsakyta diskriminacija ar žodinis įžeidimas. Mes visi turime būti pasirengę reaguoti į bet kokią rasizmo formą. Tačiau už sprendimą, kokių veiksmų reikia imtis, atsako suaugusieji. Žmonės, patyrę rasizmą, neturėtų būti palikti spręsti šį klausimą savarankiškai ir neturėtų jaustis, kad atsakomybė už reakciją tenka tik jiems.

• *Didelė dalis rasistinių veiksmų niekada nėra paviešinami. Bet mes visi galime prisidėti kuriant tokią aplinką, kurioje būtų saugu kalbėti apie asmens rasizmo ir kitų diskriminacijos formų patirtį. Jeigu nesiimam jokių veiksmų, susidaro įspūdis, kad rasistinis elgesys yra priimtinas. Tokia tylos ir neįsitraukimo kultūra sukuria pagrindą rasizmui plisti.*

9. A. Rasizmas

Nusikaltimas, padarytas prieš asmenį ar žmonių grupę dėl išankstinių nuostatų ar neapykantos, susijusios su jų etnine kilme, religiniais įsitikinimais, seksualine orientacija, lyties tapatybe ir raiška, negalia, vadinamas „neapykantos nusikaltimu“. 2012 m. apie 87 % visų neapykantos nusikaltimų Suomijoje turėjo rasistinį elementą. Kitas dažniausias motyvas (apie 6 %) buvo susijęs su nukentėjusiojo religiniais įsitikinimais. 2012 m. Suomijoje pranešta apie 957 rasistinius nusikaltimus. Dauguma neapykantos nusikaltimų įvyksta realiame gyvenime, o ne internete. Tik nedidelė dalis neapykantos nusikaltimų įvyksta internete. Dažniausiai neapykantos nusikaltimai įvyksta viešose vietose, gatvėse, restoranuose ar baruose, gyvenamuosiuose pastatuose, kur gyvena auka, ir laiptinėse. Daugiausia pranešimų apie neapykantos nusikaltimus internete pranešama iš *Feisbuko.*

10. Ne

Rasizmą sunku išnaikinti, nebent žinome, kaip jį atpažinti ir įvardinti. Viešose diskusijose apie rasizmą daugiausia dėmesio turėtų būti skiriama tam, ar veiksmas ir žodžiai yra nepagarbūs ir žeidžiantys žmogaus orumą, ir kokį poveikį jie turi asmeniui. Kalbėjimas apie rasizmą sukuria erdvę, kurioje jo aukos gali pasidalinti savo patirtimi. Rasizmo problemų iškėlimas į viešumą demonstruoja, kad prieštaraujame visoms rasizmo formoms ir norime padėti nuo jo nukentėjusiems, kad jie neturėtų kovoti su vieni ar susigyventi. Nėra jokios priežasties tylėti apie rasizmą – akivaizdu, kad jis egzistuoja ir neišnyks, jei žmonės apie tai nebus informuoti.

- *Sunku kovoti su rasizmu, jei jo neatpažįstame ir neįvardiname. Tam, kad jį atpažintume, turime viešai apie jį kalbėti. O tai savo ruožtu rodo, kad rasizmas yra nepriimtinas.*

Šaltinis: Racism Quiz

Užduotis pamąstyti

Ką pamanytumėte, pasakytumėte ar padarytumėte, jei vienas iš jūsų vaikų mokyklos tėvų pasakytų tokį komentarą:

„Mūsų darželis yra toks nuostabus, ar ne? Turiu mintyje, kad demografinė situacija yra tiesiog tobula.“ (darželį, apie kurį kalbama, lanko beveik vien baltaodžiai vaikai)

Pasitikrinkite savo rasinį šališkumą žiūrėdami šiuos vaizdo įrašus:

Netiesioginis šališkumas

Rasistas? Tam yra testas.

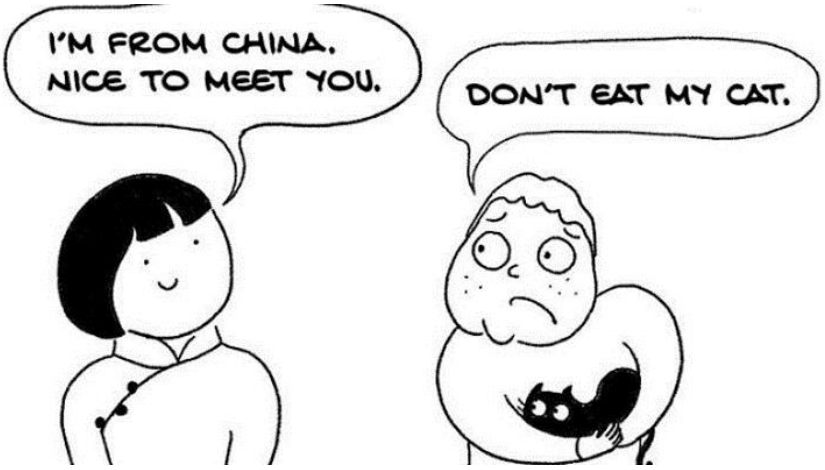

Išankstinio nusistatymo ir rasizmo įtaka vaikų savigarbai ir savęs suvokimui

Kas yra savigarba ir savęs suvokimas?

Savęs suvokimas (arba savivoka) yra tai, kaip mes įsivaizduojame save, o savigarba – tai, kaip mes jaučiamės dėl šio įsivaizdavimo. Pasitikėdami savimi vaikai turi drąsos rizikuoti mokydamiesi apie pasaulį, ugdyti savo įgūdžius ir gebėjimus, taip pat susidraugauti su bendraamžiais ir suaugusiais. Menkai pasitikintys savimi vaikai labiau bijo imtis rizikos, kuri reikalinga mokantis naujų įgūdžių ir kuriant naujus santykius, be to, jie yra labiau pažeidžiami autoritetų arba bendraamžių manipuliacijoms.

Kokia yra išankstinio nusistatymo ir rasizmo įtaka vaikų psichinei sveikatai?

Melburno universiteto Australijoje mokslininkai siekė nustatyti, kaip rasizmas ir išankstinis nusistatymas daro įtaką vaikų ir paauglių psichinei sveikatai ir gerovei. Jie peržiūrėjo 461 atvejo tyrimą, kuriuose buvo analizuojamos sąsajos tarp rasistinių motyvų turinčios diskriminacijos ir jaunų žmonių psichikos sveikatos problemų. Dauguma vaikų, kurių patirtis buvo tiriama ir analizuojama, buvo iš Jungtinių Valstijų; amžius – 12–18 metų. Visi jie patyrė diskriminaciją ir išankstinį nusistatymą iš vieno ar kelių asmenų.

Rezultatai parodė, kad egzistuoja stiprus ryšys tarp **rasinės diskriminacijos** ir įvairaus **žalingo poveikio sveikatai,** pavyzdžiui:

- **maža savigarba,**
- **mažas atsparumas,**
- **daugiau elgesio problemų,**
- **žemesnis gerovės lygis.**

Be to, buvo nustatyta, kad daugelis jaunuolių, patyrusių rasizmą, kenčia nuo **depresijos ir (arba) nerimo sutrikimų**, kurie per pastaruosius kelerius metus vis dažniau pasitaiko jaunimui.

Šis naujausias tyrimas patvirtina 2009 m. moksliniame žurnale „American Journal of Public Health“ paskelbtus tyrimo rezultatus. Šiame projekte mokslininkai apklausė daugiau nei 5000 įvairių rasių penktokų trijuose Amerikos miestuose (Los Andžele, Hiustone ir Birmingeme), norėdami sužinoti daugiau apie jų patirtį su išankstiniais nusistatymais. Jie nustatė, kad tarp tų tiriamųjų, kurie manė esantys rasinės diskriminacijos aukos, buvo daug tokių, kuriems vėliau diagnozuoti įvairūs psichikos sveikatos sutrikimai. Pavyzdžiui:

- **31 % vaikų**, kurie pranešė apie susidūrimą su rasistiniu elgesiu, kenčia nuo **depresijos**, tačiau tik 7 % visų šiame tyrime dalyvavusių penktokų turėjo šio sutrikimo simptomų.
- Dėmesio sutrikimai **(ADHD sindromas)** buvo diagnozuoti **21 %** diskriminacijos aukų ir 10 % visos grupės.
- **23 %** rasizmą patyrusių vaikų turėjo **ODD sindromą**, tačiau tik 8 % visos penktokų populiacijos turėjo šį sutrikimą.

Gerai žinoma, kad patyčios linkusios sukelti jaunų žmonių emocinius ir elgesio sunkumus. Rasinė diskriminacija yra viena iš žalingiausių patyčių formų, nepriklausomai nuo to, kokio amžiaus yra nukentėjusysis, tačiau, kai auka yra vaikas ar paauglys, tai gali turėti ilgalaikių ir skaudžių pasekmių. Jauni protai yra itin jautrūs bendraamžių nuomonei. Jie negali apsisaugoti nuo suaugusiųjų žodžių ar veiksmų. Kai vaikai susiduria su panieka ir nepagarba dėl rasės, tikėjimo ar spalvos, tai gali palikti gilų

randą jų jautrioje sieloje. Tokie emociniai randai ne tik apsunkina savo tapatybės ir tinkamos vietos pasaulyje paieškas, bet taip pat gali daryti žalą dar ilgai po incidento. Vaikai, nukentėję nuo išankstinio nusistatymo ir neapykantos, gali būti palaužti ir atsiranda rizika išsivystyti sutrikimams, susijusiems su sunkia trauma.

- *Ar jūs ar bet kuris iš jūsų draugų patyrėte patyčias, kai buvote vaikai?*
- *Kaip manote, kokį poveikį tai turėjo jūsų vystymuisi ir savigarbai?*
- *Ar manote, kad patyčios yra rimta problema jūsų mokykloje ar bendruomenėje? Kodėl? Kodėl ne?*

Vaikai kalba apie rasizmą

Lėlės testas – rasizmo poveikis vaikams

Diskriminacija sukelia depresiją tautinių mažumų vaikams

Tautinių mažumų vaikai jaučia stresą dėl rasizmo

Rasizmas yra susijęs su vaikų depresija ir nerimu; didžiausia rizika kyla juodaodžiams, asmenims iš Lotynų Amerikos ir Azijos

Išankstinio nusistatymo ir rasizmo poveikis mokymo(si) rezultatams

Greitai atpažįstamos ir tiesioginio rasizmo formos, pvz., **prasivardžiavimas, erzinimas, atskirtis, žodinis smurtas** ir **patyčios**. Labai dažnai rasizmas reiškiasi ir netiesiogiai, pvz., per išankstines nuostatas, nepakankamą kultūrinės įvairovės pripažinimą ir kultūrinį šališkumą.

Pripažįstama, kad rasizmas gali turėti didelį poveikį mokiniams ir mokytojams, ir apskritai daro įtaką bendrai mokyklos atmosferai.

Internetinėje svetainėje *„Rasizmas. Jokiu būdu."* pateikiamas sąrašas aspektų, kaip rasizmas paveikia vaikus:

„Mokiniai, susiduriantys su rasizmu, gali:

- *bijoti eiti į mokyklą;*
- *turėti mokymosi sunkumų ir koncentracijos problemų;*
- *vengti mokyklos;*
- *jausti nerimą ir liūdesį;*
- *turėti sunkumų ieškant draugų;*
- *atsilikti mokykloje;*
- *gauti prastesnius pažymius;*
- *nekalbėti savo gimtąja kalba baimindamiesi patyčių;*
- *atmesti savo kultūros ir tėvų vertybes;*
- *būti susipainioję savo tapatybėje;*
- *būti agresyvūs ir trukdyti."*

Pastaraisiais metais labai susidomėta etninių mažumų mokymo(si) pasiekimais. Buvo atlikta daug tyrimų, analizuojančių įvairius aspektus, kurie turi įtakos ugdymo rezultatams. Vienas iš aspektų, išsiskiriantis iš kitų, yra rasizmas mokykloje. Nors tikslios tyrimų išvados buvo truputį

skirtingos, tačiau dauguma jų nustatė, kad **etninių mažumų nariams sekasi prasčiau nei kitiems.**

Moksliniai tyrimai atskleidė skirtumus tarp skirtingų rasių mokinių grupių. Pavyzdžiui, JAV Švietimo komisija – švietimo reformos organizacija – teigia, kad afroamerikiečių ir ispanakalbių mokinių rezultatai yra tokie pat kaip ir 25 % prastai besimokančių kaukaziečių. ECS teigia, kad atotrūkis yra susijęs su mažesniais mokytojų lūkesčiais mažumų mokiniams. Mokiniai, kurie pagal savo pasiekimus yra klasės apačioje, linkę nebaigti vidurinės mokyklos, nestoti į aukštąją mokyklą ir uždirbti mažesnius nei vidutinius atlyginimus. Kaip teigia Kalifornijos mokyklų administratorių asociacija, šio atotrūkio tarp mokinių pasiekimų sumažinimas laikomas vienu svarbiausių XXI amžiaus žmogaus teisių iššūkių.

- *Kaip rasizmo mažinimas mokyklose gali sumažinti mokinių agresiją? Kodėl tai būtų naudinga **jūsų** vaikams?*
- *Ar manote, kad yra teisinga, kai maži vaikai patiria destruktyvų spaudimą, kurį sukelia rasizmas?*
- *Kaip rasizmas mokykloje gali vėliau sukelti socialinių problemų?*
- *Jei norite sužinoti daugiau, sekite saitažodį #RaceRelated tviteryje. Naršykite ir kitus saitažodžius, susijusius su rasizmu, pvz., #RaceEquality ir #FightRacism. Ieškokite kitų populiarių saitažodžių, kuriuose kalbama apie rasę, arba, dar geriau, sugalvokite savo saitažodį, kad pradėtumėte pokalbį, ir suraskite būdų, kaip jį sustiprinti.*

Europos romai kovoja su švietimu

Rasizmas paaiškina akademinių pasiekimų skirtumus

Kaip rasizmo keliamas stresas paveikia mokymąsi

Kaip atpažinti ir kovoti su įžeidžiančia vaikų kalba ir elgesiu

Nors tikriausiai nėra užtikrintos apsaugos nuo rasizmo, diskriminacijos ir visų žalingų jų padarinių vaikams, mes, kaip tėvai ir mokytojai, turime didelę atsakomybę kovoje su tokiu elgesiu. Mokytojai ir mokyklos darbuotojai turi užtikrinti, kad patyčios ir diskriminacija yra visiškai neleistini ir netoleruojami, nes jie iš esmės yra užgaulūs. Mokykloje įvykusių rasinių incidentų atveju mokytojai turėtų aktyviai įsikišti ir užtikrinti, kad jie niekada nepasikartotų. Be to, tokių diskriminacinių veiksmų aukoms turėtų būti suteikta konsultacija bet kuriuo metu. Tėvai taip pat turi atsakomybę kalbėti su savo vaikais apie savo pačių diskriminacijos patirtį ir mokyti, kaip susidoroti su tokiomis situacijomis, jei jos iškyla. Jei vaikas nukentėjo nuo diskriminacinių veiksmų, tėvai turėtų dėti visas pastangas, kad atstatytų savo vaiko savigarbą ir padėtų jam susidoroti su atstūmimu ir išankstiniu nusistatymu.

Interneto svetainėje www.handinhandparenting.org apibūdinami mechanizmai, vedantys į tokį rasizmą:

Vaikas turėjo blogą patirtį dėl suaugusiųjų, gąsdinančių įvykių ar ligos. Jis jaučiasi išsigandęs, atskirtas, bejėgis ir negalintis kovoti už save. Šiuos jausmus gali dar labiau paaštrinti tokie maži incidentai kaip, pvz., negauti galimybės pirmam mušti kamuoliuką, pamesti pietų dėžutę ar girdėti besipykstančius tėvus. Jo baimės kartais gali skatinti atsitraukti arba gali sukelti agresyvią reakciją ir pyktį.

Kai vaikas mato rasizmą, jis jį baugina. Rasizmas augina baimes, kurios susilpnina vaiko pasitikėjimą savimi ir kitais; tai tarsi antrinė infekcija, kuri apima atvirą žaizdą. Jis nesijaučia pakankamai gerai ar pakankamai stiprus, kad atmestų netinkamą rasistinį elgesį ir pasipriešintų. Taigi žodžiai, balso tonas ir nuostatos įsispraudžia jo mintyse kartu su nauja baime.

Jei vaiko odos spalva yra kitokia, jo baimės atveria duris rasistiniams tonams, žodžiams ir stereotipams patekti į jo protą ir tapti dalimi to, kaip jis galvoja apie save ir savo tautos žmones. Kai jis jaučiasi nusiminęs, nepriimtas ar piktas, jis tiki rasistiniu turiniu. Būdamas nusiminęs, jis gali nukreipti rasistinį elgesį į save arba kitus vaikus.

Baltaodžio vaiko baimės taip pat daro jį pažeidžiamą rasistiniams tonams, žodžiams ir stereotipams. Kai jis jaučiasi nepriimtas, išsigandęs, stengiasi pabėgti nuo šių jausmų prisiimdamas engėjo vaidmenį. Jo veiksmų intensyvumas atspindės baimių, kurias vaikas turėjo prieš rasistinį išpuolį, dydį, o pamatytas rasistinis išpuolis tiesiog suteikė toms baimėms rasinę perspektyvą.

Svetainėje taip pat išvardijamos pagrindinės veiklos, kurias gali atlikti tėvai. Svarbiausia yra išklausyti vaikus, kad jie galėtų įveikti savo baimes ir liūdesį.

Kai vaiką įskaudino kitas vaikas (nesvarbu, ar incidentas kilo dėl rasizmo ar ne), abu vaikai turi pakalbėti apie tai, kas atsitiko, ir sulaukti palaikymo, jei verkia, rėkia, ar pyksta. Sustiprinkite savo vaiko jausmą, kad jis jums rūpi, ir kad žmonės gali būti patikimi, kad širdyje jie yra geri. Jūs galite vaikui sakyti: „Tu gali su juo apie tai pasikalbėti", „Ką tu nori jam pasakyti?", „Kaip jautiesi dėl to?", „Man labai gaila, kad jūs turite problemų – jūs abu tokie geri", „Baikime dabar ant jo pykti, kad nereikėtų visada būti susipykusiems", „Padėsiu tau su juo pasikalbėti, kai būsi pasiruošęs".

Nemanykite, kad dėl to, jog buvo pavartotas rasinis epitetas, ar todėl, kad susipyko skirtingų rasių vaikai, tai jau yra rasistinis incidentas. Vaikams daug geriau, jei su jais elgsimės kaip su individais, o ne vienos ar kitos rasinės grupės nariais. Vaikai iki 8-10 metų amžiaus neturi

rasinės tapatybės sampratos. Rasizmo priešas yra kito pastebėjimas ir rūpestis juo.

Vaidmenų žaidimas gali padėti jūsų vaikui įsivaizduoti, kaip jis nesileidžia įskaudinamas vaiko, kuris iš tikrųjų jų įžeidė. Muštynės pagalvėmis gali padėti vaikui žaismingai įsivaizduoti, kaip jis nepasiduoda ir „stovi už save". Nesijaudinkite dėl blogų žodžių ir epitetų, kai suteikiate jam šį laiką išsikrauti. Pasistenkite jį prajuokinti. Juokas išlaisvina vaikų baimes ir padeda jiems atgauti ryšį su jumis. Prieš pradėdami pasitikėti bet kuriuo kitu žmogumi, jie pirmiausia turi pasikliauti jumis ir žinoti, kad jums jie rūpi.

- *Kaip, jūsų manymu, jaučiasi tas, kuris tyčiojasi, kai palaužia kitą žmogų?*
- *Ar manote, kad įmanoma žmogų, kuris tyčiojasi, priversti suprasti kito jausmus? Kodėl? Kodėl ne?*
- *Kaip suaugusieji jūsų mokykloje ar bendruomenėje sprendžia patyčias? Ar teko matyti, kad suaugusieji apsimestų nepastebintys? Ką suaugusieji daro, norėdami užkirsti kelią patyčioms?*
- *Ką jauni žmonės gali padaryti, norėdami užkirsti kelią patyčioms? Įvardinkite tris dalykus.*
- *Ar kada nors tyčiojotės iš kito žmogaus? Jeigu taip, kas privertė jus sustoti? Kas paskatintų jus dar kartą pasityčioti?*

Patarimai, kaip mokyti vaikus apie rasizmą

Bukletas apie pokalbį su vaikais apie išankstinį nusistatymą

Kai gyvenimas duoda jums citrina, nusilupkite ją

Interneto svetainėje www.adl.org siūloma būdų, kaip kovoti su įžeidžiančia vaikų kalba ir nepriimtinu elgesiu:

Dažnai manome, kad mūsų vaikų mokymas apie įvairovę yra ilgas ir sunkus uždavinys. Tačiau, kaip rodo šis pratimas, jis gali būti toks pat paprastas kaip citrinos lupimas:

Surinkite vaikų grupę ir duokite jiems citrinų, po vieną citriną kiekvienam vaikui. Liepkite jiems „pažinti savo citriną“. Vaikai išnagrinės citrinas – pauostys, palies, išmes aukštyn į orą ir volios jas aplinkui. Po kelių minučių paimkite citrinas ir sudėkite jas į didelį krepšį. Tada paprašykite vaikų surasti savo citrinas. Neįtikėtina, tačiau dauguma vaikų iškart jas atpažįsta. Kai kurie netgi imsis jas ginti ir saugoti.

Tada paprašykite vaikų apibūdinti, kaip jie atpažino savo citrinas. Atsakymai visada skiriasi. „Mano citrina buvo didelė“, gali sakyti. „Mano citrina buvo tobula“,– sakys kitas. O trečias – „Mano citrina turėjo įlenkimų ir sumušimų“. Tai bus pradžia diskusijos apie tai, kad žmonės, kaip ir tos citrinos, yra tokie skirtingi savo dydžiu, forma, spalva, „įlenkimais ir sumušimais“.

Aptarę visas šias idėjas, vėl surinkite citrinas. Šį kartą nulupkite citrinas ir sudėkite jas į krepšį. Dabar pasakykite vaikams, kad jie vėl rastų savo citriną. Įprastai čia reakcija būna – „Bet citrinos atrodo vienodai!“ Tai atveria duris diskusijai, kad žmonės kaip ir citrinos viduje yra vienodi.

Nors mokyti mažus vaikus apie įvairovę prireiks tik 15 minučių ir citrinų dubens, reikia sąmoningų pastangų visą gyvenimą, norint užtikrinti, kad šita pamoka tikrai buvo išmokta. Kaip tėvai, mes privalome tai užtikrinti.

Čia galite rasti keletą kitų strategijų, kaip mokyti savo vaikus apie šališkumą ir išankstinį nusistatymą

3 temos kartojimas

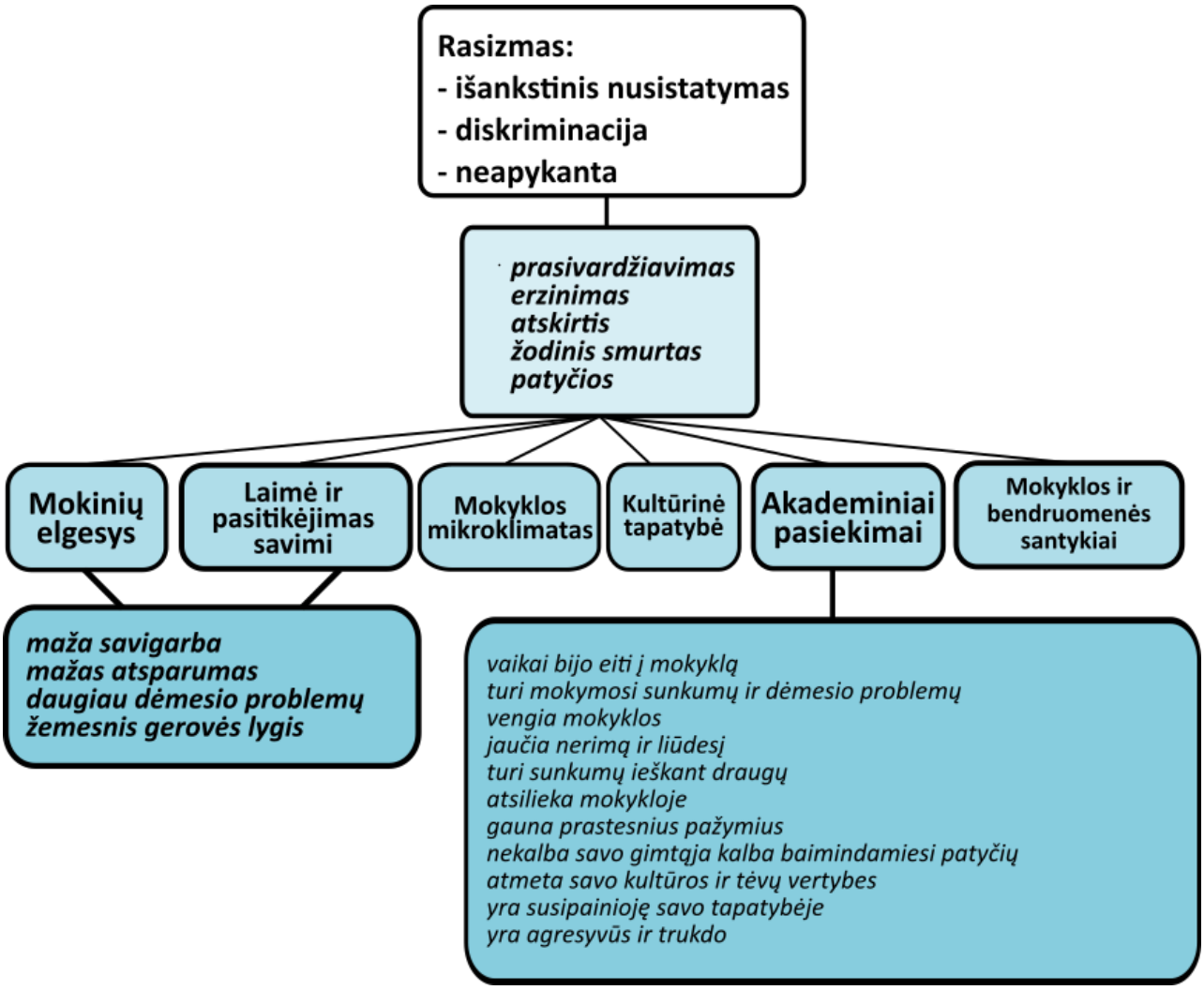

Siūlomos užduotys grupėse

1 užduotis: Pažiūrėkite tą reklamą

Ar žinojote, kad „CoverGirl“ kosmetikos įmonė iki 1992 m. nepasirašė nė vienos sutarties su juodaodžiu modeliu? Reklamos analizė yra puikus būdas supažindinti studentus su stereotipais, rasizmu ir seksizmu. Populiarus pavyzdys yra 2017 m. „Dove“ reklamos kampanija, kuri, atrodo, baltą odą prilygina švarumui. Ball State universitetas siūlo analizuoti reklamas ir diskutuoti:

Reklamos analizės užduotis

2 užduotis: Filmų festivalis

Šiame George‘o Lucaso švietimo fondo sąraše pateikiami trumpi vaizdo įrašai, kuriuose diskutuojama apie rasizmą ir jo suvokimą. Jame taip pat yra akis atverianti užduotis apie privilegijas, naudojant tik popieriukus ir šiukšliadėžę.

Kalbėjimas apie rasę ir stereotipus

3 užduotis: Etiketės

Interneto svetainėje ASCD In Service siūloma atlikti įdomų užsiėmimą su vaikais klasėje arba namuose. Paprašykite mokinių pažvelgti į įvairių žmonių nuotraukas (pvz., žmogus gėjų parade, gotiškas paauglys ar žmogus be dantų) ir paprašykite jų „užklijuoti etiketę“ kiekvienai nuotraukai pagal tai, koks buvo pirmas įspūdis jas pamačius. Per šią veiklą mokiniai gali sužinoti apie savo pačių neigiamą išankstinį nusistatymą. Paprašykite mokinių perskaityti savo etiketes. Vėliau tai galėtų tapti pretekstas diskusijai.

4 užduotis: Istorijos

Istorijų skaitymas

Padalinkite First Encounters With Racism istorijas mokiniams. Mokinius, gavusius vienodas istorijas, sujunkite į vieną grupę. Duokite 10-15 minučių kiekvienai grupei perskaityti savo istoriją tyliai.

Klausimai diskusijai

Tyliai perskaitę savo istorijas, mokiniai gali naudoti toliau pateikiamus klausimus diskusijai grupėje. Tada kiekvienos grupės atstovai papasakoja visai klasei, ką jie skaitė, ir ką aptarė savo grupėje. Kol studentai klausosi kitų grupių, gali pasižymėti žodžius, frazes, mintis, su kuriomis sutinka.

1 istorija: Sekamas policijos pareigūno

- Kas atsitiko su Riley'ui ir koks buvo jo atsakymas?
- Kaip jūs asmeniškai reaguojate į šią istoriją?
- Kaip Riley'is pasirengė susitikti su policijos pareigūnu?
- Kodėl Riley'is sako, kad jo bendruomenėje policijos pareigūnas paprastai laikomas grėsme, o ne draugu?
- Koks, jūsų manymu, yra jo poreikio „pasirengti" poveikis?

2 istorija: Užgauli pastaba

- Kas atsitiko su Marianne ir kokia buvo jos reakcija?
- Kaip jūs asmeniškai reaguojate į šią istoriją?
- Kodėl, jūsų manymu, Marianne nenustebo išgirdusi užgaulią pastabą?
- Ką Marianne turi omenyje, kai sako, kad Vašingtone rasizmas yra „mažiau atviras"?
- Kaip pasikeitė Marianne požiūris į jos ir baltaodžių bendraamžių santykius po to, kai ji persikėlė į miestą, kuriame gyvena daugiau Azijos amerikiečių?

3 istorija: Pamoka iš darželio

- Kas atsitiko su Maya ir kokia buvo jos reakcija?
- Kaip jūs asmeniškai reaguojate į šią istoriją?
- Kodėl, jūsų manymu, Maya'os tėtis pradėjo kalbėti su ja apie rasę ir rasizmą, kai jai buvo 5 metai?
- Kodėl Maya jaučia, kad turi pasirinkti vieną rasę, o ne kitą?
- Kaip, jūsų nuomone, tai gali paveikti Maya'os, kaip dviejų rasių asmens, tapatybę?

4 istorija: Ką noriu pasakyti

- Kas atsitiko su Jose ir koks buvo jo atsakas?
- Kaip jūs asmeniškai reaguojate į šią istoriją?
- Kaip Jose ir jo draugas sužinojo, kad baltaodžių pora kalbėjo apie juos?
- Kokie buvo sunkumai, su kuriais Jose susidūrė keliaudamas, ir kodėl jis norėjo, kad baltaodžių pora tai žinotų?
- Kodėl, jūsų manymu, Jose sakė, kad jis nesuprato diskriminacijos, iki kol atvyko į JAV?

<u>Diskusija grupėje</u>

Kiekvienai grupei pristačius savo istorijas, įtraukite visus į diskusiją klausdami:

- Perskaičius ir išgirdus visas istorijas, kas jums labiausia įstrigo?
- Kokios buvo jūsų mintys ir jausmai skaitant savo istoriją ar klausantis kitų istorijų?
- Kokios yra bendrosios temos?

- Ką naujo sužinojote?
- Ar kas nors sukėlė iššūkį tam, ką jau žinojote ar manėte žiną.
- Kaip kiekvieno asmens susidūrimas su rasizmu juos paveikė?
- Kuo šie poveikiai buvo panašūs ir skirtingi?
- Koks yra skirtumas tarp tarpasmeninio (šališkumas, nepagarba ar atskirtis) ir institucinio (politika ir politikos įgyvendinimo praktika, kurią palaiko valdžios institucijos) rasizmo šiose istorijose?
- Kaip susidūrimas su rasizmu pakeitė kiekvieną žmogų?

Literatūros sąrašas

Blogger, I. G. (n.d.). Six Classroom Activities to Spark Discussion of Racism and Privilege. Retrieved from http://inservice.ascd.org/six-classroom-activities-to-spark-discussion-of-racism-and-privilege/

Connie.kwan. (2017, October 04). About racism. Retrieved from https://itstopswithme.humanrights.gov.au/about-racism

Inoculating Our Children Against Racism. (n.d.). Retrieved from https://www.handinhandparenting.org/article/inoculating-our-children-against-racism/

Nott, L. (2013). Racism Takes a Toll on Kids' Mental Health, Study Finds. Retrieved from https://www.elementsbehavioralhealth.com/news-and-research/racism-takes-a-toll-on-kids-mental-health-study-finds/

Self Esteem in Children of Color. (n.d.). Retrieved from https://www.bcadoption.com/resources/articles/self-esteem-children-color

Spiegler, J. (2017, September 27). First Encounters With Race and Racism: Teaching Ideas for Classroom Conversations. Retrieved from https://www.nytimes.com/2017/09/27/learning/lesson-plans/first-encounters-with-race-and-racism-teaching-ideas-for-classroom-conversations.html

Talking to Young Children about Bias and Prejudice. (n.d.). Retrieved from https://www.adl.org/education/resources/tools-and-strategies/talking-to-young-children-about-prejudice

Valtakunnallinen rasisminvastaisen viikon kampanjaa. (n.d.). Retrieved from https://www.eirasismille.fi/asennetalkoot
https://rednet.punainenristi.fi/system/files/page/Racism%20Quizz_0.pdf

Paveikslėlių šaltiniai, jei nebuvo nenurodyta

59 puslapis: https://c1.staticflickr.com/9/8596/15971145441_b1b5c87049_b.jpg
70 puslapis: https://www.thebeijinger.com/blog/2018/03/17/beijing-cartoonist-wins-recognition-abroad-bridging-east-west-culture-gap
72 puslapis: http://eanews.ru/files/2017/04/03/plaksa.jpg
75 puslapis: https://www.pediatricsoffranklin.com/resources-and-education/pediatric-care/tips-help-kids-handle-bullies/

Ko išmokau?

1 užduotis: Atpažinti rasizmą ir jo požymius

Žemiau rasite penkis teiginius. Turite nuspręsti, ar šie teiginiai yra teisingi, ar klaidingi. Jei teiginys yra klaidingas, pagalvokite, kodėl.

1. **Rasizmas visada išreiškiamas smurtu, išnaudojimu ar priekabiavimu.**

   Teisinga ar klaidinga?

2. **Rasizmas ne visada yra atviras, jis gali pasireikšti visai neakivaizdžiai.**

   Teisinga ar klaidinga?

3. **Rasizmas nedaro įtakos akademiniams pasiekimams.**

   Teisinga ar klaidinga?

4. **Mokytojai ir kiti mokyklos darbuotojai taip pat gali patirti rasizmą per priekabiavimą, piktnaudžiavimą ar rasistinius stereotipus.**

   Teisinga ar klaidinga?

5. **Rasizmas gali būti apibrėžiamas kaip bet kokia kliūtis, neleidžianti žmonėms dėl savo rasės mėgautis lygiateisiškumu ir orumu.**

   Teisinga ar klaidinga?

2 užduotis: Atpažinti išankstinį nusistatymą ir jo požymius

Žemiau rasite keturis klausimus su atsakymų pasirinkimais. Atidžiai perskaitykite teiginius ir klausimus ir iš pateiktų atsakymų pasirinkite teisingą. Kiekvienam klausimui yra tik vienas teisingas atsakymas.

1. **Nusikaltimas, padarytas prieš asmenį ar žmonių grupę dėl išankstinių nuostatų ar neapykantos, susijusios su jų etnine kilme, religiniais įsitikinimais, seksualine orientacija, lyties tapatybe ir raiška, negalia, vadinamas:**

a. instituciniu rasizmu

b. neapykantos nusikaltimu

c. pavaldinių diskriminacija

2. **Kuris iš šių pavyzdžių yra struktūrinis rasizmas?**

a. negatyvūs žodžiai

b. diskriminaciniai teisės aktai

c. nusistatymas prieš islamą

3. **Mąstymo būdas, skirstantis žmones į skirtingas rasines grupes. Toks suskirstymas į kategorijas sukuria ir palaiko etninių grupių hierarchiją visuomenėje, taip pat struktūras ir funkcijas, stiprinančias susiskaldymą.**

a. Rasizacija

b. Etnizacija

c. Abu atsakymai teisingi

4. **Pastaraisiais dešimtmečiais mūsų supratimas apie rasizmą iš esmės pasikeitė:**

   a. pereita nuo „kultūrinio“ į „biologinį“.

   b. pereita nuo „biologinio“ į „elgesio“.

   c. pereita nuo „biologinio“ į „kultūrinį“.

3 užduotis: Išankstinio nusistatymo ir rasizmo įtaka vaikų savigarbai, savęs suvokimui ir mokymosi rezultatams

Žemiau rasite šešis teiginius. Turite nuspręsti, ar šie teiginiai yra teisingi, ar klaidingi. Jei teiginys yra klaidingas, pagalvokite, kodėl.

Rasizmą patiriantys vaikai:

1. **gali bijoti eiti į mokyklą.**

   Teisinga ar klaidinga?

2. **neturės sunkumų susirasti draugų.**

   Teisinga ar klaidinga?

3. **neturės sunkumų mokytis ir susikaupti pamokose.**

   Teisinga ar klaidinga?

4. **gali bėgti iš pamokų arba išvis neiti į mokyklą.**

   Teisinga ar klaidinga?

5. **nepatirs žalingų sveikatos pasekmių, tokių kaip depresija ar nerimas.**

   Teisinga ar klaidinga?

6. **gali turėti mažai savigarbos ir sumažėjusį atsparumą.**

   Teisinga ar klaidinga?

4 užduotis: Kaip atpažinti ir kovoti su įžeidžiančia vaikų kalba ir elgesiu

Pamąstykite apie žemiau pateiktus klausimus – čia nėra teisingų ar klaidingų atsakymų. Ši užduotis reikalauja, kad pritaikytumėte tai, ką išmokote.

1. **Kokias intervencijas galėtų naudoti jaunimus, siekiant užkirsti kelią patyčioms? Nurodykite tris būdus, kuriais galėtumėte sustabdyti patyčias.**

   _____

   _____

   _____

   _____

2. **Ką atsakytumėte savo vaikui, jei jis / ji pasakytų: „Pauliaus tėtis sako, kad čigonai visada vagia“?**

   _____

   _____

   _____

   _____

   _____

Teisingus atsakymus rasite čia.

4 TEMA: IŠŠŪKIAI, SU KURIAIS SUSIDURIA EKM TĖVAI

Ko išmoksiu?

Šiame skyriuje sužinosite, apie kai kuriuos iššūkius, su kuriais EKM tėvai gali susidurti naujoje priimančiojoje šalyje:

- Kokie yra iššūkiai ir kodėl jie YRA iššūkiai EKM tėvams?
- Ką šie iššūkiai reiškia EKM šeimoms, ir kaip galima būtų jiems padėti?
- Iššūkiai ir galimybės, su kuriais susiduria visi tėvai.
- Kaip tėvai gali dirbti kartu siekdami bendrų tikslų ir laikydamiesi bendrų interesų.

Kodėl tai svarbu?

Dažnai priimančiosios visuomenės tėvus gali nustebinti ar būti sunkiai suprantamas tam tikras EKM tėvų elgesys, požiūriai, klausimai ar „problemos“. Kodėl kažkas turi kelti problemų EKM tėvams, kai tai nekelia problemų priimančiosios visuomenės tėvams? Kodėl EKM tėvai kartais taip skiriasi?

Suprasdami šiuos klausimus ir žinodami ypatingą situaciją, su kuria EKM tėvai dažnai susiduria, galėsite bendrauti prasmingiau ir konstruktyviau. Jūsų parama EKM tėvų integracijai į naują priimančiąją visuomenę padės jų vaikams integruotis į mokyklos gyvenimą greičiau ir geriau.

Visame pasaulyje tėvai nori tik geriausių dalykų savo vaikams. Daugelis tėvų siekia, kad jų vaikai turėtų „geresnį gyvenimą ir geresnę ateitį“. Kai kurie netgi migruoja į naują šalį, kad tai pasiektų. Tėvai, dirbantys kartu, gali pasiekti daugiau: sau, savo šeimoms ir, svarbiausia, vaikams.

Šis skyrius parodo, kaip!

„Dirbdami kartu vietos lygmenyje, geriau suprasime vienas kitą globaliame lygmenyje!“

Kodėl EKM tėvai susiduria su ypatingais iššūkiais?

Įsivaizduokite: jūs atvykstate į naują šalį gyventi. Atvykote čia ne atostogauti ar darbo reikalais. Jūs ketinate pasilikti ilgam, gyventi su šeima (savo vyru ar žmona, vaikais, galbūt net su savo tėvais / vaikų seneliais).

Ką darytumėte pirmiausia ir paskiausia atvykę į naują šalį? Sudėliokite šiuos dalykus pagal savo prioritetus:

Rasti darbą – pirkti maistą – susirasti namą – surasti mokyklą savo vaikams – užsiregistruoti viešosiose institucijose – atsidaryti banko sąskaitą – gauti sveikatos draudimą – išmokti priimančiosios šalies kalbą – rasti gyvenamąją vietą (regionas, miestas) – pirkti automobilį – susirasti religinę bendruomenę – aplankyti draugus – tapti vietinio klubo nariu – ieškoti žmonių iš savo šalies – surasti vietą, kur jaučiuosi saugiai – sportuoti – mokytis savo malonumui mokykloje, mokymo centre ar universitete – susipažinti su kaimynais – pabandyti suprasti, kaip veikia priimančioji šalis – …

Nedvejodami pridėkite daugiau elementų ir dalykų, kuriuos norite padaryti naujoje priimančioje šalyje. Visada išvardykite juos pagal svarbą.

Ar jums buvo lengva surūšiuoti temas pagal svarbias ir mažiau svarbias? Ar manote, kad kai kurie aspektai yra vienodai svarbūs?

Įsikūrimas kitoje šalyje yra sudėtingas procesas, o EKM tėvai susiduria su sudėtingu prisitaikymu – tai yra normalu. Jie turi sužinoti, kaip veikia jų naujoji valstybė, ir nuolat lygina įvairias normas ir struktūras su savo gimtąja šalimi. Tai gali sukelti stresą, o stresas sukelia konfliktus. Šie

konfliktai gali kilti tarp vyro ir žmonos / partnerių, tarp tėvų ir vaikų, tarp EKM šeimos ir kitų šeimų, tarp senų ir naujų draugų ir kt.

Daugelis EKM tėvų nusprendė persikelti į naują šalį, nes nori suteikti savo vaikams geresnį gyvenimą nei galėjo būti jų šalyje.

Yra dvi EKM tėvų grupės: tie, kurie išvyko iš savo kilmės šalies laisvu sprendimu, siekdami geresnio gyvenimo užsienyje; ir tie, kurie buvo priversti palikti savo šalį dėl karo, krizės, socialinės diskriminacijos ar kitų priežasčių. Abi grupės susiduria su tomis pačiomis problemomis priimančiosios šalies visuomenėse. Antroji grupė, kuri buvo priversta išvykti, taip pat gali patirti psichinę traumą ir stresą, susijusį su jų priverstine migracija.

O dabar paskirkite šiek tiek laiko aktyviai veiklai:

Ar pažįstate migrantų ar pabėgėlių tėvų? Jei taip, paprašykite papasakoti savo istoriją. Kaip jie atvyko į jūsų šalį ir kodėl? Ko jie ilgisi? Kas jiems čia patinka?

Paklauskite savęs: jeigu tektų išvažiuoti iš savo šalies, ko pasiilgtumėte labiausiai? Kaip jaustumėtės?

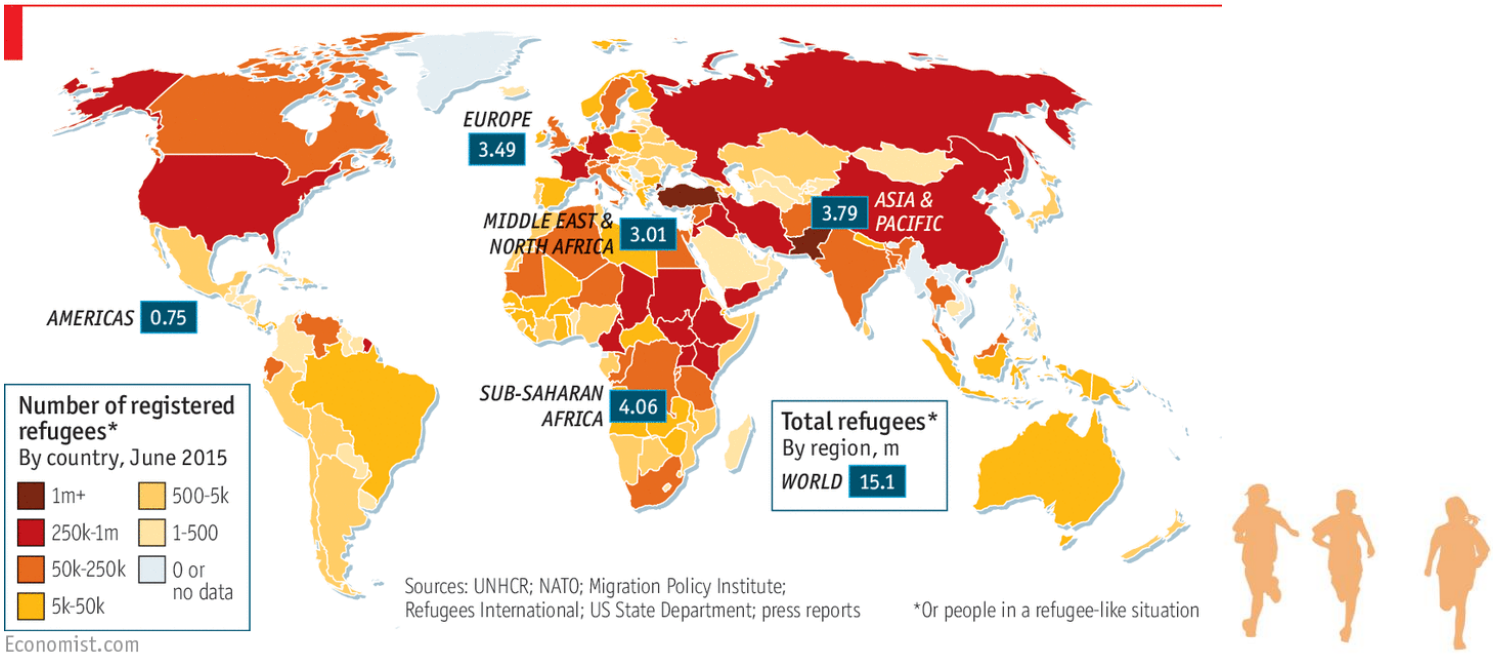

Kaip mes matome EKM tėvus – kokius stereotipus turime?

Kas atsitinka, kai susitinkate su kitais žmonėmis? Dažniausiai susidarote kažkokį pirmąjį įspūdį, atsižvelgdami į tai, kaip jie atrodo, kokius drabužius dėvi, kaip kalba ir galbūt net kaip juda, juokiasi ir elgiasi.

Labai dažnai turime tam tikras idėjas apie žmones. Įprastai jos yra susijusios su kažkieno kultūra. Daugeliu atvejų konkrečios idėjos apie tai, „kaip elgiasi žmonės“, yra susietos su išankstiniais įsivaizdavimais. Tai vadiname stereotipais. Jie taip pat vadinami „iš anksto suvokiamomis idėjomis“ apie kažkokį dalyką, asmenį ar grupę.

Kartais gali atsitikti taip, kad mes, priimančiosios visuomenės tėvai, pastebime konkretų EKM tėvų elgesį ir svarstome, kodėl jie elgiasi būtent taip. Jūs, žinoma, prisimenate situacijas, kai EKM tėvai reagavo kitaip, nei tikėjotės, arba kitaip nei jūs patys.

Atlikime trumpą užduotį:

Iš pradžių pažvelkite į šiuos įvykius, teiginius ar patirtį ir pagalvokite, kaip dažnai su jais susidūrėte arba apie tai galvojote, kai susitikote su EKM tėvais mokykloje, darbe ar prekybos centre:

„Kodėl jie niekada neateina į susitikimus mokykloje?“
„Kodėl jie dažnai eina pas gydytoją?“
„Kodėl jie kartais turi labai didelių lūkesčių, o kartais ne?“
„Kodėl jie neleidžia savo vaikams važiuoti į mokyklos ekskursiją su kitais vaikais?“
„Kodėl tėvai neišmoksta mūsų kalbos greičiau?“
„Kodėl jiems kyla tiek daug klausimų apie socialines paslaugas, paramą ir pagalbą?“
„Kodėl jie neatvyksta, kai pakviečiate?“

Pabandykite surasti atsakymus į šiuos klausimus iš savo asmeninės perspektyvos.

Štai keletas galimų atsakymų ir paaiškinimų, kuriuos pateikia kultūriniai tyrimai apie EKM tėvus skirtingose ES valstybėse narėse:

„Kodėl jie niekada neateina į susitikimus mokykloje?“

Daugelyje šalių tėvų vaidmuo mokykloje nėra svarbus. Mokytojai, kurie dažnai yra valstybės tarnautojai, atsakingi už mokyklas. Niekas nemano, kad tėvai kišis į mokytojo darbą. O daugelyje Europos šalių tikimasi, kad tėvai aktyviau dalyvaus mokyklos gyevnime. EKM tėvai gali būti nepripratę prie to. Jie gali bijoti padaryti kažką netinkamo susirinkimo metu.

„Kodėl jie dažnai eina pas gydytoją?“

Migracija iš vienos šalies į kitą kelia stresą. Dažnai šis stresas sukelia medicinines problemas. Tai gali būti skrandžio skausmas, virškinimo sutrikimai, galvos skausmas, migrena, odos dirginimas, miego sutrikimai, su sveikata susiję klausimai ir daug kitų dalykų. Sunkesnės sveikatos problemos gali kilti tada, kai žmonės buvo priversti bėgti ir patyrė smurtą. Be minėtų sveikatos problemų, psichiniai sutrikimai, traumos ir psichikos sveikatos klausimai gali būti iššūkis EKM tėvams. Kai kuriems EKM šeimos nariams, atvykus į naują šalį, gali prireikti papildomų skiepų ir kitų pagrindinių sveikatos priežiūros paslaugų. Visa tai gali paskatinti dažniau apsilankyti pas gydytojus per pirmuosius mėnesius naujoje šalyje.

„Kodėl jie kartais turi labai didelių lūkesčių, o kartais ne?“

EKM tėvai turi didelių lūkesčių savo vaikų atžvilgiu. Jie nori, kad vaikai turėtų geresnę ateitį naujoje priimančioje šalyje. Siekdami to, jie skatina vaikus mokytis ir kuo geriau išnaudoti visas asmeniniam tobulėjimui siūlomas galimybes. Kai kurie EKM tėvai netgi linkę pernelyg daug stumti savo vaikus ir pamiršti, kad vaikams taip pat reikia laiko pažaisti, smagiai praleisti laiką, pamiegoti ir tyrinėti savo naują aplinką.

„Kodėl jie neleidžia savo vaikams važiuoti į mokyklos ekskursiją su kitais vaikais?“

Kultūrinė patirtis daro didelę įtaką tėvų elgesiui. Religinės tradicijos taip pat yra labai svarbios. EKM tėvai dažnai baiminasi, kad jų vaikai gali gauti pernelyg daug naujų dalykų ir įgyti pernelyg daug naujos patirties priimančioje šalyje. Jie nori juos apsaugoti. Dažnai vaikai, grįžę iš mokyklos, užduoda daug įvairių klausimų. Kai kurie EKM tėvai gali ne visada sugebėti ar būti pasirengę į juos atsakyti, todėl jie linkę apriboti vaiko veiklas, kad apsaugotų jį ir patys save. Mokyklos ekskursijos dažnai laikomos veikla, keliančia daug iššūkių EKM tėvams, ypač jei šios kelionės yra su nakvyne kitose vietose.

„Kodėl tėvai neišmoksta mūsų kalbos greičiau?“

Vaikai greitai mokosi naujų kalbų, o suaugusiems reikia daugiau laiko įgyti naujos kalbos įgūdžių. EKM tėvai, priklausomai nuo jų kilmės šalies, gali turėti mažesnę mokymosi patirtį ir mažiau patirties formaliojo mokymosi aplinkoje. Kai kurie iš jų niekada neturėjo galimybės išmokti naujos kalbos. Todėl jiems reikia daugiau laiko, kad įgytų naujų įgūdžių. Be šių asmeninių aspektų, EKM tėvai, atvykstantys į naują šalį, gali turėti kitus prioritetus (būstas, mokykla vaikams ir t. t.), todėl kalbų mokymasis nukeliamas vėlesniam laikui. Kitos priežastys gali būti susijusios su galimybe rasti tinkamus kalbos kursus ir jų kaina.

„Kodėl jiems kyla tiek daug klausimų apie socialines paslaugas, paramą ir pagalbą?“

EKM tėvai dažnai susiduria su nuostata, kad jie gauna per daug (finansinės) paramos iš priimančiosios visuomenės socialinės apsaugos sistemos. Svarbu pažymėti, kad daugelį paslaugų, kurios yra privalomos naujiems imigrantams, taigi ir EKM tėvams, organizuoja socialinės tarnybos institucijos ir valstybės tarnautojai. Pagrindiniai sveikatos patikrinimai, kalbų kursai, registracijos paslaugos, leidimai gyventi, galbūt pagalba ieškant būsto, parama pirmąją savaitę naujoje šalyje ir daug kitų paslaugų, kurias gauna EKM tėvai, yra teikiamos pagal socialinės apsaugos sistemą. Socialinių paslaugų organizacijos dažnai yra pirmasis pagalbos, paramos ir susiorientavimo kontaktinis punktas. Praleidus truputį daugiau laiko naujoje šalyje, EKM tėvų kontaktas su šiomis institucijomis tampa vis retesnis.

„Kodėl jie neatvyksta, kai pakviečiate?“

Vakarų kultūrose yra įprasta pakviesti naujus kaimynus ir draugus į savo namus. Kitose kultūrose pakvietimai į namus turi kitokią reikšmę. Kai kuriose kultūrose įprasta kviesti draugus į restoraną, siekiant pademonstruoti, kad galite tai padaryti. Tokioje kultūroje kvietimas į namus yra skurdo ženklas. Tokiu atveju yra mandagu nepriimti kvietimo,

kad šeimininkams nebūtų gėda. Tai vienas iš kultūrinių skirtumų, susijusių su pakvietimų tradicija, pavyzdžių. Geriau pakviesti naujus migrantus ir EKM kaimynus, kai yra ypatinga proga, pavyzdžiui, gimtadienis, valstybinė šventė, barbekiu kieme, kai susirenka daugiau žmonių. Be to, naujai atvykę EKM tėvai gali tiesiog jaustis nesaugūs nežinodami, ką atsinešti. Gėlių? O gal tai nemandagu? (Kai kuriose kultūrose gėlės nešamos tik į laidotuves). Yra daug mažų kultūrinių kliūčių, susijusių su asmeniniais pakvietimais. Pakviesti į viešus renginius yra lengviau ir daugiau tikimybės, kad kvietimas bus priimtas.

Ar kada nors jautėtės neužtikrinti dėl to, kad nežinote, kaip elgtis ir ką daryti? Pabandykite prisiminti, kas atsitiko, kaip jautėtės ir kodėl.

Migrantų integracijos iššūkiai ir galimybės atsižvelgiant į naujausius srautus

Imigracijos ir kultūros klausimai

Iššūkiai, su kuriais susiduria EKM tėvai

EKM tėvai naujoje priimančioje šalyje susiduria su daugybe iššūkių. Labai bendru požiūriu galime kalbėti apie tris pagrindines iššūkių grupes:

1) Teisiniai ir administraciniai iššūkiai atvykstant į naują priimančiąją šalį.
2) Su kalba ir kultūra susiję iššūkiai.
3) Su švietimu susiję iššūkiai.

Naujai atvykstantiems EKM tėvams gali kilti daug teisinių ir administracinių iššūkių. Net po metų ar dvejų gyvenimo priimančioje šalyje šių iššūkių vis dar gali kilti, ir tai kelia stresą.

Teisiniai iššūkiai gali būti tokie:

- Visų šeimos narių registracija naujoje priimančioje šalyje.
- Gyventojo statuso naujojoje šalyje gavimas visiems šeimos nariams.
- Leidimas dirbti.
- Privalomų medicininių tyrimų atlikimas siekiant gauti teisę gyventi, dirbti ir pan.
- Būsto paieška.
- Darbo paieška.
- Finansų valdymas: banko sąskaitos atidarymas, galbūt pinigų pervedimas tarp kilmės šalies ir priimančiosios šalies, asmeniniai finansai, šeimos finansai.
- Tarptautiniai mokesčiai ir socialinės išmokos: galbūt reikia persiųsti socialines išmokas tarp šalių (pensijų išmokos) arba naujai užregistruoti socialines išmokas naujoje priimančioje šalyje.
- Draudimas (sveikatos priežiūra, pensijų fondai, atsakomybė, kt.).
- Užsienio šalyje įgyto išsilavinimo pripažinimas.
- Leidimas dirbti darbą, kuriam žmogus turi kvalifikaciją.

- Statuso paaiškinimas: prieglobsčio prašytojas, pabėgėlis, darbo migrantas, trečiosios šalies pilietis.
- Automobilio ar kitos transporto priemonės, kurią leidžiama vairuoti, registracija.
- Vaikų registracija į mokyklą.
- Šeimos narių susijungimas.
- Duomenų keitimasis tarp EU šalių, pvz., dėl prieglobsčio prašymo (Dublino II susitarimas).

Tai tik tipiškiausios situacijos, kuriomis EKM tėvams tenka pasirūpinti. Prašymams suteikti prieglobsčio prašytojo / pabėgėlio statusą kai kuriose šalyse gali prireikti labai daug laiko. Tokiose šalyse kaip Vokietija, Austrija, Prancūzija arba Lenkija prašymo nagrinėjimas gali trukti iki dvejų metų ar ilgiau. Šie laukimo mėnesiai įprastai būna labai įtempti.

EKM šeimos visuomet gali būti deportuotos, kol jų statusas nėra aiškus. Be to, prieglobsčio / pabėgėlio statuso prašymai pagal ES teisę yra individualūs. Jie tvarkomi kiekvienam šeimos nariui atskirai. Buvo atvejų, kai kai kurie EKM šeimų nariai buvo priimti nuolat gyventi ES valstybėje narėje, o kitiems nebuvo leista likti ir jie turėjo išvykti arba buvo deportuoti. Teisinio neužtikrintumo situacijos yra daugiausia streso sukeliančios situacijos, su kuriomis tenka susidurti EKM tėvamsEKM tėvai naujoje priimančioje šalyje susiduria su daugybe iššūkių. Labai bendru požiūriu galime kalbėti apie tris pagrindines iššūkių grupes:

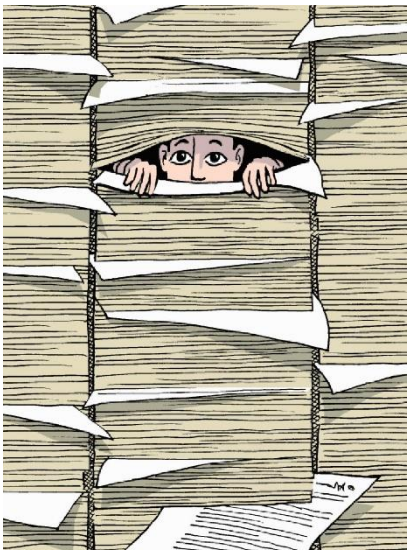

– Teisiniai ir administraciniai iššūkiai atvykstant į naują priimančiąją šalį.
– Su kalba ir kultūra susiję iššūkiai.

– Su švietimu susiję iššūkiai.

Naujai atvykstantiems EKM tėvams gali kilti daug teisinių ir administracinių iššūkių. Net po metų ar dvejų gyvenimo priimančioje šalyje šių iššūkių vis dar gali kilti, ir tai kelia stresą.

Teisiniai iššūkiai gali būti tokie:

- Visų šeimos narių registracija naujoje priimančioje šalyje.
- Gyventojo statuso naujojoje šalyje gavimas visiems šeimos nariams.
- Leidimas dirbti.
- Privalomų medicininių tyrimų atlikimas siekiant gauti teisę gyventi, dirbti ir pan.
- Būsto paieška.
- Darbo paieška.
- Finansų valdymas: banko sąskaitos atidarymas, galbūt pinigų pervedimas tarp kilmės šalies ir priimančiosios šalies, asmeniniai finansai, šeimos finansai.
- Tarptautiniai mokesčiai ir socialinės išmokos: galbūt reikia persiųsti socialines išmokas tarp šalių (pensijų išmokos) arba naujai užregistruoti socialines išmokas naujoje priimančioje šalyje.
- Draudimas (sveikatos priežiūra, pensijų fondai, atsakomybė, kt.).
- Užsienio šalyje įgyto išsilavinimo pripažinimas.
- Leidimas dirbti darbą, kuriam žmogus turi kvalifikaciją.
- Statuso paaiškinimas: prieglobsčio prašytojas, pabėgėlis, darbo migrantas, trečiosios šalies pilietis.
- Automobilio ar kitos transporto priemonės, kurią leidžiama vairuoti, registracija.
- Vaikų registracija į mokyklą.
- Šeimos narių susijungimas.

- Duomenų keitimasis tarp EU šalių, pvz., dėl prieglobsčio prašymo (Dublino II susitarimas).

Tai tik tipiškiausios situacijos, kuriomis EKM tėvams tenka pasirūpinti. Prašymams suteikti prieglobsčio prašytojo / pabėgėlio statusą kai kuriose šalyse gali prireikti labai daug laiko. Tokiose šalyse kaip Vokietija, Austrija, Prancūzija arba Lenkija prašymo nagrinėjimas gali trukti iki dvejų metų ar ilgiau. Šie laukimo mėnesiai įprastai būna labai įtempti.

EKM šeimos visuomet gali būti deportuotos, kol jų statusas nėra aiškus. Be to, prieglobsčio / pabėgėlio statuso prašymai pagal ES teisę yra individualūs. Jie tvarkomi kiekvienam šeimos nariui atskirai. Buvo atvejų, kai kurie EKM šeimų nariai buvo priimti nuolat gyventi ES valstybėje narėje, o kitiems nebuvo leista likti ir jie turėjo išvykti arba buvo deportuoti. Teisinio neužtikrintumo situacijos yra daugiausia streso sukeliančios situacijos, su kuriomis tenka susidurti EKM tėvams.

Pagalvokite apie tai:

- *Kaip aš jausčiausi, jeigu turėčiau spręsti visus šiuos administracinius klausimus?*
- *Ar turiu žinių apie institucijas ar agentūras, į kurias galėčiau kreiptis pagalbos, kai susiduriu su teisiniais iššūkiais ar reikia patarimo?*

Iššūkiai, susiję su kalba ir kultūra

Jau aptarėme, kaip sunku gali būti EKM tėvams lankyti kalbos kursus ir rūpintis savo šeimos poreikiais. Tačiau nemokant kalbos gali kilti sunkumų, apie kuriuos galbūt niekada nepagalvojote:

- *Sunkumai bendrauti su savo vaikais.* Maži vaikai gali greitai išmokti priimančiosios šalies kalbą ir netrukus jiems gali tapti patogiau vartoti ją namuose. Jų bendravimo įgūdžiai tėvų kalba gali silpti. Dėl to, tėvų ir vaikų gilesnis bendravimas gali tapti iššūkiu.
- *Kultūriniai susidūrimai šeimoje* gali kilti, kai vaikai greičiau, anksčiau ir geriau integruojasi į priimančiąją visuomenę nei jų tėvai. Tai susiję su didesne tėvų ir vaikų konfliktų rizika socializacijos klausimais, pvz. priešingos lyties, draugų, draugų iš kitų kultūrų, asmeninės laisvės, išėjimo su draugais, mokymosi rezultatų ir kt. Kiti klausimai, galintys sukelti kultūrinį konfliktą, yra apranga, berniukų ir mergaičių vaidmenys, nėštumo rizika, paklusnumas religinėms normoms, atostogos, gimtosios kalbos praradimas, papildomos kalbos, pomėgiai, sportas ir kt.
- Berniukai dažnai susiduria su dideliais lūkesčiais dėl akademinių pasiekimų, taip pat šeimos kultūros įsisavinimo ir vyrų vaidmens gimtojoje kultūroje. Kaip neseniai rašė Katalikų akademijos Rottenburgo-Štutgarto mokslininkai savo tyrime, dažnai jauniems berniukams kyla grėsmė tapti jaunimo gaujų, antikultūrinių ar net ekstremistinių grupių nariais.

EKM tėvų iššūkis tokiuose šeimų konfliktuose yra ugdyti įgūdžius, kurie labiau priklauso nuo teigiamos įtakos nei visiškos kontrolės. Šiuos įgūdžius galima sustiprinti dalyvaujant kultūrinėje veikloje, kviečiant naujus savo vaikų draugus į svečius arba susitinkant su jais. EKM tėvai dažnai jaučia poreikį kurti naują šeimos vientisumą neprarandant savo

kultūros šaknų. Priimančiosios visuomenės tėvai gali palaikyti juos šiame procese.

Kiti EKM tėvams būdingi iššūkiai yra susiję su skirtingomis šeimyninio gyvenimo kultūrinėmis normomis. „Tai reiškia, kad branduolinė šeima negali būti laikoma geriausia alternatyva visoms šeimoms. Svarbu pripažinti, kad ne visų siena atskirtų šeimų pagrindinis tikslas yra šeimos susijungimas“ (Mazzucato, 2011). Tarptautinis šeimos gyvenimas nebūtinai gali lemti šeimos susiskaidymą, tai gali būti socialinės judumo strategijos dalis visiems nariams. Be to, migrantų tėvams priimtina alternatyva gali būti tarpvalstybinės šeimos formos, atsižvelgiant į jų požiūrį į vaiko auginimą. Tai reiškia, kad šeimos narių vaidmuo ir jų santykiai gali būti labai kitokie, palyginti su tuo, kas yra įprasta tėvams iš priimančiosios visuomenės.

Kitas aspektas, kurį verta apsvarstyti, yra tai, kad daugelis EKM tėvų stengiasi išlaikyti savo šeimą. Dažnai abu tėvai dirba, vaikai rūpinasi seneliu, teta arba kitais šeimos nariais. Todėl tėvų vaidmuo šiek tiek keičiasi. Tai nėra būdinga visoms EKM šeimoms, tačiau dažnai EKM

tėvai dalijasi tėvų pareigomis su kitais. Tai gali labai paveikti tėvų įsitraukimą (arba jo trūkumą) vaikų ugdymo procese ir mokyklos gyvenime.

Pamąstykite apie šiuos dalykus:

- *Ar aš kada nors patyriau panašias situacijas su savo šeima?*
- *Ar aš, kaip vienas iš tėvų, kada nors susidūriau su panašiomis problemomis, kaip tos, aprašytos anksčiau?*
- *Ar jūsų šeima turi ryšių su kitomis kultūromis? Galbūt jūsų tėvai ar seneliai atvyko iš kito regiono į vietą, kurioje dabar gyvenate?*

Iššūkiai, susiję su švietimu

EKM vaikai priimančiosios šalies mokyklose susiduria su skirtingais iššūkiais, palyginti su vietiniais vaikais. Įvairiose Europos šalyse atlikti tyrimai rodo, kad migrantų vaikai apskritai turi žemesnius mokymosi pasiekimus dėl su migracija susijusių problemų, pvz., institucinės diskriminacijos mokyklose, struktūrinės diskriminacijos dėl priimančiosios šalies švietimo sistemos struktūros ir diskriminacijos dėl to, kad nėra galimybės naudotis mokymosi parama.

Nepriklausomai nuo EKM vaiko intelektinių gebėjimų, mokymosi motyvacijos ir pasiekto socialinio integravimosi lygio, tiesioginės ar netiesioginės diskriminacijos formos turi didelį poveikį vaiko mokymosi rezultatams, elgesiui ir sveikatai. Dažnai tai atsispindi EKM vaiko šeimoje. Kadangi trūksta žinių apie priimančiosios šalies švietimo sistemą, EKM tėvai negali suteikti savo vaikams reikiamos paramos ir rasti būdų, kaip sustabdyti diskriminaciją.

Švietimas yra esminis Europos visuomenių ekonominės, socialinės, politinės ir kultūrinės sėkmės šaltinis. Švietimo lygis yra tiesiogiai susijęs su asmens pajamomis, galimybe patekti į darbo rinką, gyvenimo lygiu, socialine sauga ir visuomenės prestižu. Prancūzų sociologas Pierre Bourdieu netgi kalba apie „švietimą kaip kapitalą“. Kuo mažesnis kapitalas, tuo didesnė nedarbo, skurdo, prastos sveikatos ir nusikaltimų bei smurto rizika.

Institucinė ir struktūrinė EKM vaikų diskriminacija Europos švietimo sistemose didina pavojų, kad migrantų vaikai mažiau sėkmingai kaups savo „švietimo kapitalą“.

Tiesioginės ir netiesioginės diskriminacijos formos, kurias EKM vaikai gali patirti priimančiosios šalies švietimo sistemose, yra:

- Nepaisant to, kad mokytojai ir dėstytojai turi žinių apie nediskriminuojantį mokymą, jie nėra pakankamai gerai apmokyti,

kad pripažintų sąmoningą ar nesąmoningą šališkumą dėl EKM mokinių etninės kilmės, socialinės padėties, religijos, lyties ar odos spalvos.

- Diskriminacija dėl savo vardo (vardas ir pavardė): Vokietijos Migracijos tyrimų fondo (SVR) atlikti tyrimai rodo, kad studentai, turintys užsienietišką vardą ir pavardę, gauna žemesnius pažymius, palyginti su mokiniais, turinčiais gimtakalbio vardą, net jei egzamino atsakymai identiški.
- Mažesnė dalis EKM vaikų lanko darželius (64 % EKM vaikų, palyginti su 90 % priimančiosios šalies vaikų Vokietijoje, kaip nurodo Vokietijos *Bildungsbericht*); jie dažniausiai pradeda eiti į mokyklą metais vėliau nei vietiniai vaikai, o jų dalyvavimo aukštajame moksle lygis yra 2/3 mažesnis, palyginti su priimančiosios šalies jaunimu.
- Yra skirtumų tarp EKM vaikų pagal jų kilmės šalį. Vokietijoje, pagal PISA tyrimus nuo 2015 m., EKM vaikai iš Ispanijos, Kroatijos ir Slovėnijos turi geresnę prieigą prie gero švietimo Europoje, palyginti su EKM vaikais iš Bosnijos, Graikijos, Portugalijos, Italijos ir Turkijos.

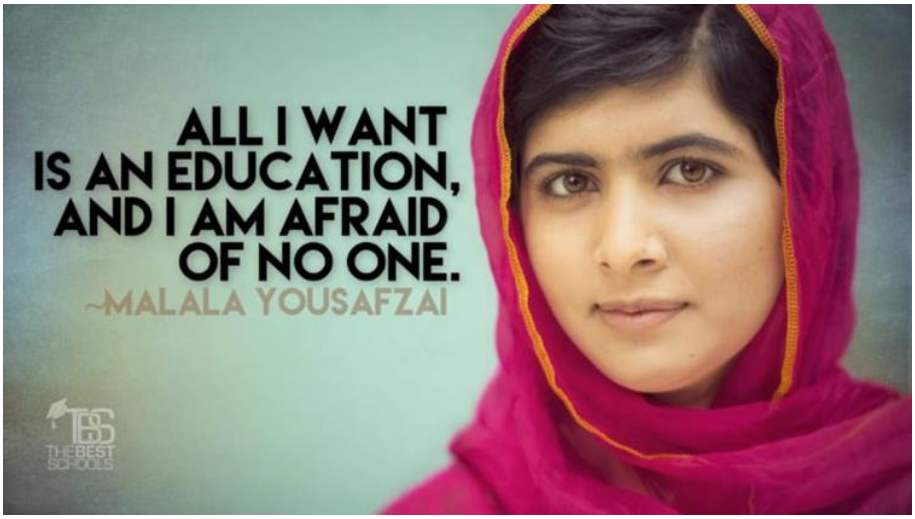

- Taip pat yra struktūrinės diskriminacijos skirtumų tarp EKM vaikų iš darbo migrantų šeimų ir iš pabėgėlių šeimų. EKM

pabėgėlių vaikai, be pirmiau minėtų diskriminacijos formų, švietimo sistemose dažnai susiduria su išankstiniu nusistatymu, susijusiu su islamofobija ir arabofobija. Naujosios nacionalizmo ir populizmo formos Europoje taip pat padidina EKM pabėgėlių vaikų diskriminaciją visuomenėje.

- Mokykla nėra vienintelė vieta mokytis. Klubai, muziejai ir šeimos taip pat yra mokymosi vietos. Vokietijoje, Belgijoje ir Švedijoje atlikti tyrimai rodo, kad EKM šeimos suteikia mažiau galimybių mokytis pačioje šeimoje, palyginti su priimančiosios šalies šeimomis.

Dažnai EKM tėvai nėra informuojami apie jų vaidmenį priimančiosios šalies švietimo sistemoje ir nežino, koks yra jų indėlis į vaiko sėkmę

Pamąstykite apie tai:

- *Kokias diskriminacijos formas jūs patyrėte mokykloje? Kokias diskriminacijos formas gali patirti jūsų vaikai? Kaip susidorojote su diskriminacija? Kaip tai paveikė jus kaip asmenį?*
- *Ar manote, kad jums, kaip priimančiosios visuomenės nariui, yra mažiau struktūrinės ir institucinės diskriminacijos? Kodėl?*

Savirefleksija apie pagrindinius iššūkius, su kuriais susiduria EKM tėvai

1 iššūkis: švietimas

1. Su kokiais iššūkiais jūs, kaip tėvų visuomenė, buvote susidūrę savo šalies mokyklų sistemoje? Užrašykite juos ir pabandykite prisiminti, kaip juos išsprendėte. Ar buvo lengva? Ar jums reikėjo pagalbos? Kas padėjo? Ar jums reikėjo papildomos informacijos ar žinių, kad rastumėte sprendimą?

   Apsvarstę šiuos klausimus, pabandykite įsivaizduoti, ar galėjote taip pat elgtis BE JOKIŲ žinių apie savo šalies mokyklų sistemą, švietimo sistemą ir jos struktūrą. Būtent tokioje padėtyje atsiduria daugelis EKM tėvų.

2. Kiek jums reikėjo žinių apie mokyklą, kitų mokytojų vardų, supratimo apie mokykloje egzistuojančią hierarchiją, kitų tėvų vardus ir pan., kad galiausiai susitartumėte su mokytoju? Kaip ilgai tai truko? Ar viskas vyko susitikimuose žodžiu, ar rašėte laiškus ir t. t.?

   Pagalvokite apie EKM tėvus. Ar jie galėtų elgtis taip pat? Kaip galėtumėte jiems padėti tokiose situacijose?

3. Ar kada nors kilo konfliktas ar ginčas su vaiko mokytoju mokykloje? Kodėl taip buvo, ir ką jūs darėte? Ėjote pas mokytoją pasikalbėti? Ar pirmiausia kalbėjote su savo vaiku, o po to su mokytoju? Ar pavyko išsiaiškinti su mokytoju? Ar aptarėte ginčą su kitais tėvais, partneriu, kitais šeimos nariais ar kitais mokytojais?

2 iššūkis: kultūra

1. Ar jūs ir jūsų vaikas turite labai skirtingus požiūrius į tam tikrus dalykus? Skirtumai gali būti susiję su drabužiais, mada, linksmybėmis, gėrimais, draugais ar net politinėmis idėjomis. Pabandykite prisiminti vieną ar dvi situacijas, kuriose jūs ir jūsų vaikas turėjote labai prieštaringų idėjų. Kaip veikia komunikacija jūsų šeimoje? Ar supratote savo vaiką? Kiek išorinio pasaulio įtaka paveikė jūsų ir jūsų vaiko elgseną ir mąstyseną?

2. Kiek žinių apie visuomenę, madą, muziką, medijas, populiariąją jaunimo kultūrą ir t. t. tėvai privalo turėti, kad suprastų savo vaikus? Ką tai reiškia EKM tėvams, kurie dar nemoka kalbos ir yra iš labai skirtingų kultūrų?

Bendradarbiavimas su EKM tėvais: duoti ir imti

Kalbant apie EKM tėvus ir priimančiosios šalies tėvus, nėra nei „geresnių", nei „blogesnių". Kartais gali atrodyti, kad priimančiosios šalies tėvai yra „geresni", nes žino, kaip elgtis, ko tikimasi jų visuomenėje, kaip veikia švietimo sistema, ir ką jie turi padaryti, kad vaikų mokymosi procesas būtų sėkmingas.

Visi EKM tėvai atvyksta į šalį turėdami tą pačią informaciją, tačiau iš kitokios visuomenės. Jie yra linkę lyginti ir ieškoti bendrų šaknų. Jie taip pat turi suprasti, kodėl dalykai priimančioje šalyje vyksta kitaip. Tai ne visada lengva suprasti ar paaiškinti.

Pagrindinis EKM tėvų uždavinys – suprasti ir atlikti tėvų vaidmenį švietimo sistemoje. Ar mokytojai mokykloje turi rūpintis viskuo, įskaitant ir namų darbų tikrinimą? O gal tėvai turėtų atsisėsti su savo vaikais, padėti jiems atlikti namų darbus ir patikrinti prieš atiduodant juos mokytojui?

Puikus būdas palengvinti EKM tėvų (ir visos mokyklos bendruomenės) gyvenimą yra padėti jiems suprasti savo vaidmenį jūsų šalies švietimo sistemoje. Galimi klausimai, kuriuos reikia aptarti, yra šie:

- Kokio aktyvumo tikimasi iš tėvų mokyklos gyvenime?
- Kokios įsitraukimo formos siūlomos?
- Kokios yra tėvų teisės mokykloje?
- Kaip tėvų dalyvavimas mokykloje įtakoja jų vaikų mokymosi pažangą ir jų pažymius?
- Kiek artimi tėvų ir mokyklų santykiai priimančioje šalyje?
- Kiek savanoriškos veiklos tikimasi iš tėvų?
- Kur yra tėvų dalyvavimo, vaidmenų ir pareigų ribos?
- Kaip tėvai veikia kartu? Kokią paramą jie gauna?
- Kaip prisidedate prie savo vaikų ugdymo ir mokyklos gyvenimo?

Pagalvokite:

– *Kokias galimybes galėtumėte sukurti, kad pralaužtumėte ledus su EKM tėvais ir įtrauktumėte juos į tokį pokalbį?*
– *Kokios pagalbos norėtumėte, jei gyventumėte kitoje šalyje?*

Kita vertus, EKM tėvai turi privalumų, kurie gali jus labai praturtinti:

– Jie žino kitas kultūras, normas ir socialines sistemas.
– Jie kalba bent viena užsienio kalba, kartais ir daug daugiau.
– Jie yra stiprūs ir atsparūs, nes sugebėjo migruoti arba išgyventi kaip pabėgėliai.
– Jie žino kultūrinius skirtumus ir dažnai turi metodų ir priemonių, kaip elgtis.
– Jie turi tarptautinių ryšių, kurie gali padėti jų vaikams vėlesniame gyvenimo etape (tarptautinės karjeros galimybės).
– Jie gali būti kultūrų tarpininkai.

– Jie atsineša daugybę kitokių tradicijų, nuo muzikos iki maisto gaminimo, nuo literatūros iki dailės, ir gali šias sritis susieti su priimančiosios visuomenės.

Pagalvokite: kaip galėtumėte pasinaudoti šiais EKM tėvų įgūdžiais? Kuris iš jų yra įdomesnis? Ką galėtumėte padaryti kurdami mainų galimybes?

EKM tėvų NEGALIMA apibrėžti pagal trūkumus (priimančiosios šalies kalbos įgūdžių stoka, darbo neturėjimas ir kt.). Jie turi būti vertinami su visu savo potencialu, paslėptais įgūdžiais ir kompetencijomis, žiniomis ir gyvenimo patirtimi. Tai gali būti naudinga jų vaikams, o taip pat tėvams ir vaikams iš priimančiosios visuomenės.

Bendri EKM tėvų ir priimančiosios visuomenės tėvų tikslai

Visi tėvai turi vieną bendrą tikslą, t. y. kad vaikai lankytų mokyklą. Šis bendras interesas yra geras atspirties taškas priimančiųjų šalių tėvams dirbti su EKM tėvais.

Iššūkiai, su kuriais vaikai susiduria mokykloje, yra susiję ne tik su etnine kilme, bet dažnai su kitais vaiko asmeninio, intelektualinio ir kognityvinio vystymosi aspektais. Žinoma, kiekvienas vaikas ir kiekvieni tėvai žiūrės į iššūkį mokykloje kaip į asmeninę patirtį, tačiau labai dažnai vaikai klasėje ar grupėje susiduria su tais pačiais iššūkiais. Bendri atsakymai, bendra VISŲ tėvų parama padeda vaikams labiau ir suteikia galimybę tapatintis su bendraamžiais ir tapti to paties socialinio tinklo dalimi.

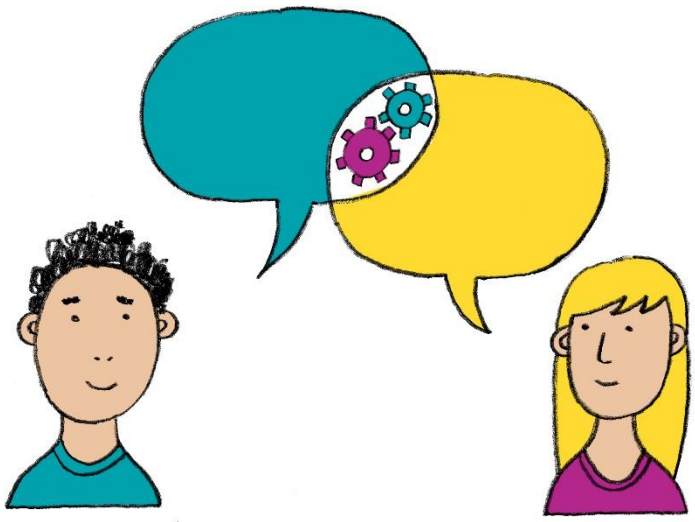

Jūsų bendras tikslas: jūsų vaikų sėkmė!

Kalbant apie mokytojų ir tėvų santykius, mokytojams visada lengviau, jei tėvai kalbėtų „vienu balsu“. Žinoma, individualios problemos, asmeniniai iššūkiai turi būti sprendžiami atsargiai ir individualiai. Vaikai turi būti saugomi, vedami ir palaikomi. Daugelis iššūkių yra vienodi visiems vaikams, o grupiniai sprendimai yra paprasčiau įgyvendinami, vaikams lengviau jais sekti.

Kartais atrodo, kad tėvai ir mokytojai yra priešingose pusėse. Mokytojas turi pedagogo ir mokyklos, kaip institucijos, autoritetą. Tėvai, ypač EKM tėvai, kartais jaučiasi prastesni už šį autoritetą. Mokytojai turi laikytis mokymo programų ir valdžios taisyklių bei nutarimų. Bendras tikslas – suteikti gerą išsilavinimą, palaikyti vaikus mokymosi procese ir ateities planuose. Tai yra bendras tėvų ir mokytojų tikslas.

Bendri tėvų tikslai yra:

- Tėvams ir mokytojams reikia tiesioginio ir atviros bendravimo. Jie turi suprasti, kad siekia vieno bendro tikslo.
- Kilus problemoms ar krizei, reikia skirti laiko išsiaiškinti, kas atsitiko, kodėl taip atsitiko ir ištaisyti nesusipratimus.
- Pasitikėkite mokytojais ir savo vaikais. Mokytojai ir vaikai dirba kartu daugiau, nei tėvai su savo vaikais namuose (daugelyje ES šalių).
- Aiškiai apibrėžkite savo lūkesčius, patikrinkite, ar jie yra realūs, ir aptarkite juos su mokytojais.
- Atminkite, kad mokymasis mokykloje yra ne tik matematika, skaitymas, rašymas ir t. t., bet ir socialiniai įgūdžiai, kurių turėtų mokyti ir tėvai, ir mokytojai.
- Pagal įstatymą mokytojai privalo spręsti šeimos problemas konfidencialiai. Jei manote, kad rimta problema šeimoje (pvz., skyrybos) turi įtakos jūsų vaikui, informuokite apie tai mokytoją. Gal galėtumėte pasidomėti, ar yra kitų tėvų, kurie turi tą pačią patirtį.
- Palaikykite savo vaikus dalykuose, kurie jiems sunkiai sekasi, pvz., matematika. Tai galėtų būti padaryta tėvų organizuojamoje paramos grupėje.
- Naudokitės mokytojų darbo valandomis, kad galėtumėte su jais pasikalbėti, arba pasirinkite tėvą, kuris atstovaus visai tėvų grupei susitikimuose su mokytojais.

- Klauskite, jeigu kažko nesuprantate. Mokytojai turi paaiškinti ir padėti tėvams suprasti, kaip veikia mokykla.

Skirkite šiek tiek laiko ir pagalvokite apie kitus bendrus tikslus, kuriais dalijatės su kitais tėvais. Užrašykite juos. Patikrinkite, ar šiems tikslams pritaria kiti jūsų pažįstami tėvai, ir ar šie tikslai yra žinomi mokytojams.

Darbas tėvų tarybose

Tėvų tarybos turi įtraukti tėvus iš visų grupių, migrantus ir vietinius. Nors tai skamba keistai, tačiau įvairovė galiausiai suvienys tėvus siekti bendrų tikslų ir sustiprins juos. Skirtingi požiūriai gali atverti naujas perspektyvas problemų sprendimams ir iniciatyvoms. Tėvų tarybos yra demokratinės institucijos, todėl visos nuomonės turi būti išklausytos, gerbiamos, ir į jas atsižvelgiama.

Įvairi tėvų taryba yra svarbus mokyklos elementas. Ji yra lygi su mokytojais. Tėvų taryba gali nustatyti bendruosius tikslus, kurių įgyvendinimas bus naudingas vaikų ugdymui.

Tokie bendri, visų interesus atitinkantys tikslai galėtų būti (LAUSD-PCSB):

- Geras / geresnis lankomumas;
- Geresni pažymiai, testų rezultatai;
- Mažesni nušalinimo nuo pamokų ar mokyklos nelankymo rodikliai;
- Didesnė mokinio motyvacija ir pasitikėjimas savimi;
- Mažesnis alkoholio ir narkotikų vartojimas;
- Mažiau smurto atvejų mokykloje.

LAUSD-PCSB organizacijos atstovų teigimu, gera partnerystė tarp skirtingų kultūrų tėvų užtikrins:

- Geresnę paramą šeimai;
- Geresnę mokytojo moralę;
- Geresnius mokinių pasiekimus;
- Geresnę mokyklos reputaciją bendruomenėje.

Skirkite laiko pamąstyti apie šiuos dalykus:

Ar esate tėvų tarybos narys? Kas yra kiti nariai? Ar EKM tėvai yra taryboje? Jei ne, kodėl? Ar tai gali būti susiję su informacijos ir žinių trūkumu?

Jei esate tėvų tarybos narys, pakvieskite EKM tėvus dalyvauti susitikime. Paaiškinkite jiems, kodėl šios tarybos yra svarbios jūsų šalies mokyklose. Informuokite, kad bus atsižvelgiama į jų poreikius ir požiūrį.

Rekomendacijos

Europoje yra daug gerosios praktikos pavyzdžių, kai tėvų, mokytojų, direktorių, vietos valdžios institucijų ir studentų sąveika gerai veikia. Apsvarstykite šiuos pasiūlymus (pritaikyta iš LAUSD-PCSB), kurie gali suteikti jums daug idėjų, kaip geriau bendradarbiauti su kitais tėvais ir mokyklos darbuotojais:

Suteikite palankią mokymosi aplinką naujoms šeimoms ir pakvieskite jas dalyvauti vaikų ugdymo procese:

- Mokyklos darbuotojai užtikrina, kad kiekviena sąveika ir bendravimas su tėvais būtų teigiamas ir vertingas.
- Bendravimas su tėvais turi vykti tinkamu laiku, įvairiomis priemonėmis ir tėvams suprantama kalba.
- Mokyklos aplinka yra švari ir patraukli, o ženklai skirti padėti tėvams joje susiorientuoti.
- Tėvai žino ir supranta, kaip gali bendrauti su mokyklos darbuotojais.
- Mokytojai kviečia tėvus apsilankyti savo klasėse, savanoriauti ir dalytis vertinga informacija apie savo vaikų mokymąsi.
- Mokyklos darbuotojai ir tėvai užtikrina abipusę paramą.
- Jei iškyla bendravimo ar kultūrinių problemų, paprašykite iš tos pačios šalies atvykusių tėvų pagalbos.

Tėvai turi prašyti galimybių įgyti reikiamą informaciją, žinias ir įgūdžius, kurie geriausiai padėtų jų vaikams:

- Tėvai gali lankyti mokymus ir gauti paramą, kad galėtų atlikti savo pareigas.
- Bendradarbiavimas su bendruomenės organizacijomis gali suteikti išteklių tėvų įsitraukimui.

Tėvai gali savanoriauti mokykloje:

- Gali prašyti paskirti darbuotoją, kuris būtų atsakingas už savanorių veiklą mokykloje.
- Visi tėvai kviečiami prisijungti ir dalyvauti mokyklos savanorių programoje.
- Savanoriams suteikiami mokymai, atsižvelgiant į jų poreikius ir paskirtą užduotį.
- Savanoriai padeda mokytojams pamokose ir kitose mokyklos veiklose.

Tėvai turi teisę greitai gauti atsakymą į susirūpinimą keliantį klausimą:

- Tėvų ir vaikų teisės gerbiamos.
- Darbuotojai yra pagarbūs ir informatyvūs bendraudami su tėvais.
- Tėvų susirūpinimą sukėlusio klausimo sprendimas turi būti padarytas laiku ir užtikrinti paramą mokiniui.
- Mokykla turi tam tikrą procesą, kuriuo vadovaudamiesi tėvai galėtų išreikšti savo susirūpinimą ar skundus.

Pamąstykite apie šiuos dalykus:

- *Kuri iš anksčiau pateiktų rekomendacijų yra įgyvendinama arba gali būti įgyvendinta jūsų vaikų mokykloje? Kuri jums labiausiai patiko?*
- *Ar galėtumėte pasiūlyti kai kurių šių rekomendacijų įgyvendinimą kitame tėvų tarybos posėdyje?*

4 temos kartojimas

Iššūkiai, su kuriais susiduria EKM tėvai...

✓ **Dideli iššūkiai**	× **Mažesni iššūkiai**
Rasti tinkamą būstą	Gauti pagalbą iš miesto tarybos ir vyriausybės
Rasti darbą	Gauti nemokamus kalbos ir integracijos kursus
Išmokti kalbą	Rasti mokyklą vaikams
Suprasti, kaip veikia priimančiosios šalies visuomenė	Tapti klubo ar kultūrinės organizacijos nariu (bendraamžių arba ne)
Suprasti mokyklos ir švietimo sistemos sudėtingumą priimančioje šalyje	Pasirūpinti draudimu, sveikatos kortele, banko sąskaita ir pan.
Kultūrų susidūrimas šeimoje	Kultūrinė izoliacija
Vaikų ir tėvų kartų skirtumai	Galimybė naudotis savo teisėmis ir teismų sistema
Konfliktai, susiję su lyčių vaidmenimis	Užsidirbti pinigų
Šeimos susijungimas	
Pritaikyti „svajonę“, susijusią su priimančia šalimi, naujoje realybėje	

Literatūros sąrašas

Baumert, Jürgen/Nagy, Gabriel/Lehmann, Rainer 2012: Cumulative Advantages and the Emergence of Social and Ethnic Inequality: Matthew Effects in Reading and Mathematics Development within Elementary Schools?, in: Child Development, 83: 4, 1347–1367.

Berthelsen, D. & Walker, S. (2008) Parents' involvement in their children's education, Family Matters, Vol. 79, pp 34-41.

Biedinger, Nicole/Becker, Birgit 2010: Frühe ethnische Bildungsungleichheit: Der Einfluss des Kindergartenbesuchs auf die deutsche Sprachfähigkeit und die allgemeine Entwicklung, in: Becker.

Bildungsklick.de 2016: Rassistische Diskriminierung ist eine Alltagserfahrung für viele Schülerinnen und Schüler. Onlineartikel o. D. https://bildungsklick.de/schule/meldung/rassistischediskriminierung-ist-eine-alltagserfahrung-fuer-viele-schuelerinnen-und-schueler, 11.04.2016)

Birgit/Reimer, David (Hrsg.): Vom Kindergarten bis zur Hochschule, Wiesbaden, 49–79.

Blossfeld, Hans-Peter/Roßbach, Hans-Günther/von Maurice, Jutta 2011: Education as a Lifelong Process – The German National Educational Panel Study (NEPS), Zeitschrift für Erziehungswissenschaft, Sonderheft 14.

Emerson, L., Fear, J., Fox, S., & Sanders, E. (2012) 'Parental engagement in learning and schooling: Lessons from research'. Melbourne.

Hammond, Cathy/Linton, Dan/Smink, Jay/Drew, Sam 2007: Dropout Risk Factors and Exemplary Programs: A Technical Report. National Dropout Prevention Center/Network (NDPC/N), Clemson.

König, Wolfgang/Lüttinger, Paul/Müller, Walter 1988: A Comparative Analysis of the Development and Structure of Educational Systems: Methodological Foundations and the Construction of a Comparative Educational Scale, Mannheim.

OECD – Organisation für wirtschaftliche Zusammenarbeit und Entwicklung 2013: PISA 2012 Results: Excellence through Equity. Giving Every Student the Chance to Succeed (Volume II), Paris.

Piopiunik, Marc/Wößmann, Ludger 2010: Volkswirtschaftliche Folgekosten unzureichender Bildung: Eine makroökonomische Projektion, in: Quenzel, Gudrun/Hurrelmann, Klaus (Hrsg.): Bildungsverlierer, Wiesbaden, 463–473.

Sprietsma, Maresa 2013: Discrimination in Grading: Experimental Evidence from Primary School Teachers, in: Empirical Economics, 45: 1, 523–538.

Wiebke/Blossfeld, Hans-Peter 2007: Schichtspezifische Präferenzen oder sozioökonomisches Entscheidungskalkül? Zur Rolle elterlicher Bildungsaspirationen im Entscheidungsprozess beim Übergang von der Grundschule in die Sekundarstufe, in: Zeitschrift für Pädagogik, 53: 4, 491–508.

Paveikslėlių šaltiniai, jei nebuvo nenurodyta

93 puslapis: https://wafmag.org/2016/06/migration-data-maps-numbers/number-of-registered-refugees/
95 puslapis: http://www.clker.com/clipart-684056.html
97 puslapis: https://io9.gizmodo.com/5897308/immersion-in-a-foreign-language-rewires-your-brain---especially-when-you-take-time-off
100 puslapis: http://www.beatbureaucracy.org/quotations-about-bureaucracy.php
104 puslapis: https://www.thebeijinger.com/blog/2018/03/17/beijing-cartoonist-wins-recognition-abroad-bridging-east-west-culture-gap
107 puslapis: https://myhero.com/M_Yousafzai_nagel_ms_US_2017_ul
111 puslapis: https://www.skmurphy.com/blog/2009/06/28/michael-schrage-on-innovation-collaboration-tools-and-incentives/
114 puslapis: http://kohalikkoostoo.ee/en/
117 puslapis: https://twitter.com/BearsdenPrimary/statuses/936138687519379457

Ko išmokau?

1 užduotis: Migrantų ir pabėgėlių psichologijos elementai

Žemiau rasite kelis teiginius. Turite nuspręsti, ar šie teiginiai yra teisingi, ar klaidingi. Jei teiginys yra klaidingas, pagalvokite, kodėl.

1. **Atvykimas į naują šalį ir naujo gyvenimo ten kūrimas yra paprastas procesas.**

   Teisinga ar klaidinga?

2. **Tikėtina, kad MP/EKM tėvai palygins savo naują priimančiąją visuomenę su jų kilmės šalimi.**

   Teisinga ar klaidinga?

3. **Konfliktai gali kilti tarp skirtingų žmonių: šeimose, tarp draugų, tarp vaikų**

   Teisinga ar klaidinga?

4. **Yra tik viena MP / EK.M tėvų grupė: tie, kurie pasirenka savanoriškai palikti savo kilmės šalį.**

   Teisinga ar klaidinga?

5. **Priverstinė migracija gali sukelti stresą ir psichologinę traumą.**

   Teisinga ar klaidinga?

2 užduotis: MP/EKM tėvų iššūkiai: kalba, kultūra, darbas ir švietimas

Žemiau pateikiamas įvairių elementų arba veiksnių sąrašas (a-h), kurie gali būti problematiški MP / EKM tėvams. Turite nuspręsti, kuris veiksnys yra susijęs su kokia gyvenimo sritimi (nuo teisinių ir administracinių iššūkių iki kasdienio gyvenimo ar elementarių poreikių). Užpildykite toliau pateiktą lentelę.

a) Visų šeimos narių leidimo gyventi statusas naujoje priimančiojoje šalyje

b) Mokytojai ir dėstytojai nėra pakankamai apmokyti, kad galėtų atpažinti nesąmoningą ar sąmoningą šališkumą dėl MP / EKM mokinių etninės kilmės, socialinės kilmės, religijos, lyties ar odos spalvos.

c) Gyvenamojo būsto paieška

d) Maži vaikai gali greitai išmokti priimančiosios šalies kalbą ir greičiau jaustis patogiai kalbėdami nauja kalba.

e) Darbo paieška

f) Užsienyje įgytos profesinio mokymo kvalifikacijos, švietimo laipsnio ir t.t. pripažinimas

g) Poreikis sukurti naują šeimos vientisumą neprarandant savo gimtosios kultūros ir šeimos kultūros

h) Vaikų registracija lankyti mokyklą

Tema	**Veiksniai / iššūkiai**
Teisiniai ir administraciniai iššūkiai	

Kalba ir kultūra	
Švietimas	
Kasdienis gyvenimas ir elementarūs poreikiai	

3 užduotis: Kaip išugdyti toleranciją ir supratingumą

Žemiau rasite keletą galimų strategijų, kurios leistų bendradarbiauti su MP / EKM tėvais. Perskaitykite teiginius ir nuspręskite, kurie iš jų būtų veiksmingi – juos pažymėkite varnele.

1) ☐ Aptarti, kokio aktyvumo tikimasi iš tėvų mokyklos gyvenime.
2) ☐ Klausinėti, kodėl MP/EKM tėvai atvyko į naują šalį.
3) ☐ Atsižvelgti į tėvų teises mokykloje.
4) ☐ Aptarti, kaip tėvai gali veikti kartu ir kokią paramą jie gali gauti.
5) ☐ Neleisti tėvams užduoti klausimų.
6) ☐ Remtis MP / EKM tėvų stiprybėmis, pvz., kalbų ir kultūrų žiniomis.
7) ☐ Sutelkti dėmesį į tėvų kalbos įgūdžių trūkumą
8) ☐ Išnagrinėti, kur yra tėvų dalyvavimo, vaidmenų ir pareigų ribos.

Teisingus atsakymus rasite čia.

5 TEMA: MOKYMASIS APIE KITAS ŠVIETIMO SISTEMAS

Ko išmoksiu?

Žinios apie kitų šalių švietimo sistemas, modelius ir vertybes.

Idėjos, kaip padėti EKM tėvams susiorientuoti jūsų šalies švietimo sistemoje.

Švietimo poveikis EKM integracijai.

Kodėl tai svarbu?

Suprasdami pagrindinius skirtumus tarp savo šalies švietimo sistemos ir kitų švietimo sistemų visame pasaulyje, galėsite geriau suprasti sunkumus, su kuriais migrantų tėvai susiduria siekdami palaikyti savo vaikus jūsų šalies mokyklų sistemoje. Jūsų bendradarbiavimas su migrantais tėvais sukurs geresnę visų vaikų, įskaitant ir jūsų, mokymosi patirtį.

Vertybės įvairiose švietimo sistemose

Ar žinote šalį, kurioje…

1. Mokiniai turi patys valyti mokyklos patalpas?
2. Spaudimas ir didelė konkurencija lemia aukštą paauglių savižudybių skaičių?
3. Mokytojai patys gali nuspręsti dėl mokymo metodų, vadovėlių ir medžiagos?
4. Mažiau nei 20 % moterų yra raštingos?[3]

Net jei jūs nežinojote atsakymų į visus šiuos klausimus, tikriausiai pastebėjote, kad aprašytos situacijos labai ryškiai atspindi įvairias su švietimu susijusias vertybes. Švietimas dažnai laikomas procesu, kuris padeda asmenims įgyti žinių ir įgūdžių per turinį, kurį jie turi išmokti. Tačiau švietimas taip pat ugdo vertybes. Jos gali būti labai įvairios, pvz., socialinės, politinės, kultūrinės ar net religinės vertybės. Dažnai švietimo sistemos yra šalies kultūros ir politinio paveldo dalis, ir yra ilgai kuriamos.

Japonai mokiniai valo klasę.

Kai kuriose šalyse švietimo sistemos yra centralizuotos. Visiškai centralizuota sistema reiškia, kad, pavyzdžiui, centrinė švietimo ministerija kuria mokymo programą. Visi mokytojai privalo griežtai jos

[3] 1. Japonija; 2. Pietų Korėja; 3. Suomija; 4. Pietų Sudanas (16 %) ir Afganistanas (17 %).

laikytis. Tai reiškia, kad visose šalies mokyklose tą pačią dieną gali būti dėstoma ta pati tema. Kitos šalys gali turėti labiau decentralizuotas sistemas. Šiose sistemose federalinė ministerija sukuria mokymosi programą ir numato mokymosi tikslus, tačiau kiekvienas mokytojas turi laisvę pasirinkti, kaip šiuos tikslus pasiekti.

Labai trumpai skirtingų šalių švietimo sistemas galima būtų apibūdinti taip:

Centralizuota ⇔ Decentralizuota

Kolektyvinė ⇔ Individualistinė

Mokiniai ir mokytojai turi mažai autonomijos ⇔ Mokiniai ir mokytojai turi daug autonomijos

Mokymasis atmintai, kolektyvinės žinios ⇔ Kritinis mąstymas, individualūs įgūdžiai

Maža pilietinė atsakomybė ⇔ Didelė pilietinė atsakomybė

Mažas tėvų ir visuomenės įsitraukimas ⇔ Didelis tėvų ir visuomenės įsitraukimas

Vienos lyties klasės ⇔ Mišrios klasės (berniukai ir mergaitės kartu)

Švietimo sistemos tradicija taip pat turi įtakos tėvų vaidmeniui sistemoje. Centralizuotoje kolektyvinėje sistemoje mokyklos suteikia dalį vaiko socialinio išsilavinimo. Tėvai priima šį mokyklos ir mokytojų vaidmenį ir nesikiša. Mokyklos ir mokytojai yra gerbiami kaip švietimo specialistai, kurie žino, kas geriausia vaikui. Decentralizuotose ir individualistinėse sistemose mokyklos tikisi, kad tėvai labai aktyviai dalyvaus vaikų ugdymo procese. Tėvams leidžiama aktyviai dalyvauti mokykloje. Tėvai ir mokytojai ugdo vaikus kartu.

EKM tėvams, atvykusiems iš šalių, kuriose yra labiau centralizuotos ir kolektyvinės švietimo sistemos, gali būti sunku suprasti, kad jie turi prisiimti naują vaidmenį priimančiosios šalies mokykloje. Kai kurie EKM tėvai nesikreips į mokytoją ir nelankys tėvų susirinkimų, nes jie tiesiog norės būti mandagūs ir netrukdyti mokytojo darbui.

Švietimo sistema ugdo vertybes dviem skirtingais būdais:

- Vertybių *identifikavimas,* už kurį atsakingi edukologai ir politikos formuotojai.
- Šių vertybių *perdavimas* vaikams per švietimą.

Apskritai švietimo sistemos skatina ir replikuoja vertybes dviem pagrindiniais būdais: a) mokymo programomis, pasirinkta medžiaga, medžiagos pateikimo būdais ir kt.; b) mokyklos organizuojamomis kultūrinėmis, religinėmis, pilietinėmis, patriotinėmis veiklomis. Mokyklos aplinka ir užklasinė veikla taip pat yra tam tikrų vertybių ugdymo priemonės.

Skirtingų švietimo sistemų vertybės

Pamąstykite apie šiuos klausimus:

- Ar švietimo sistema, kurioje mokėtės, buvo daugiau centralizuota ar decentralizuota?
- Ar turėjote daug laisvės mokykloje, ar privalėjote sekti griežta mokymo programa?
- Ar berniukai ir mergaitės buvo vienoje klasėje?
- Ar buvo mokoma religinių dalykų?
- Kokios vertybės buvo ugdomos jūsų mokykloje?
- Kokias vertybes mokytojai turėtų padėti ugdytis mokiniams?
- Ar moralinės vertybės turėtų būti atskira programos tema?
- Koks vaidmuo tenka mokytojams jūsų šalies švietimo sistemoje?
- Kokį vaidmenį vaidina tėvai jūsų šalies švietimo sistemoje?

Atvejo analizė: Saunalahti mokykla Suomijoje

2012 m. Espo mieste, netoli Helsinkio, Suomijoje, duris atvėrė nauja mokykla – Saunalahti mokykla. Joje ikimokyklinio ir pagrindinio ugdymo mokiniai naudojasi šiuolaikiniais įrenginiais, kurių nėra niekur kitur. Mokyklos pastatą suprojektavo apdovanojimų pelniusi architektų kompanija, ir jis tapo visos bendruomenės namais. Mokyklos biblioteka yra atvira visuomenei vakare, o bendradarbiavimas tarp mokyklos, darželio ir jaunimo centro nuolat auga. Pastatas naudojamas beveik visą dieną.

Pažvelkite į šias nuotraukas ir pamąstykite apie toliau pateiktus klausimus:

Klasė

Biblioteka

Bendra erdvė

O dabar pagalvokite:

- Kokias vertybes apie mokymąsi perteikia šios mokyklos aplinka?
- Kokias mokyklos ir bendruomenės bendradarbiavimo vertybes atspindi šios mokyklos pastatas?
- Kokias kitas Suomijos visuomenės vertybes pastebėjote nuotraukose?
- Palyginkite savo šalies mokyklų ir Saunalahti mokyklos švietimo nuostatas ir pagrindines vertybes.
- Ar norėtumėte, kad jūsų vaikai lankytų tokią mokyklą?

Dabar pažiūrėkite į mokyklą Afrikoje:

Kaip manote, ar tėvai ir vaikai lengvai galėtų pereiti iš vienos švietimo sistemos į kitą?

Švietimo sistemų struktūros visame pasaulyje

Terminas „švietimo sistema“ apima visas institucijas, susijusias su vaikų, jaunų žmonių ir suaugusiųjų švietimu. Į šias įstaigas įeina lopšelis, darželis, pradinė mokykla, vidurinė mokykla, profesinė mokykla, pagrindinė mokykla, gimnazija. Aukštojo mokslo institucijos apima politechnikos, technologijų institutus ir universitetus, taip pat yra suaugusiųjų švietimo institucijos, pavyzdžiui, suaugusiųjų švietimo centrai.

Švietimo sistemos struktūra skirtingose šalyse arba kartais ir skirtinguose tos pačios šalies regionuose skiriasi. Tačiau visos jos gali būti klasifikuojamos pagal tarptautinius standartų klasifikatorius (ISCED) tam tikru lygiu. Šie lygiai yra: ankstyvasis ugdymas, pradinis ugdymas, žemesnysis vidurinis ugdymas, vidurinis ugdymas, aukštesnysis vidurinis ugdymas, trumpojo ciklo aukštasis išsilavinimas, bakalauras arba jam lygiavertis, magistras arba jam lygiavertis, doktorantūra arba jam lygiavertis, ir neklasifikuojami kitur (UNESCO UIS 2011).

Švietimo sistemų struktūra taip pat skiriasi pagal valdymo sistemą ir tai, kam jos priklauso. Yra viešojo sektoriaus sistemų, kurios yra gana monolitinės, ir yra heterogeninių švietimo sistemų, kurios apima privačias mokyklas.

Dauguma šalių turi vieną bendrą mokyklų sistemą. Aukštesniajame viduriniame ugdyme mokymo trukmė skirtingose šalyse skiriasi metais ar keliais. Kai kuriose šalyse, daugiausia Rytų ir Vidurio Europoje, yra specializuotos dailės, muzikos, šokio ir sporto mokyklos, turinčios savo specifines struktūras, kurios skiriasi nuo bendrojo ir profesinio mokymo struktūrų.

Kita vertus, kai kurių šalių mokyklų sistemose yra dvi, trys ar daugiau lygiagrečių struktūrų. Tai ypač pasakytina apie valstybes, kuriose yra decentralizuoti administraciniai vienetai (valstijos, provincijos, teritorijos, prefektūros, kantonai, bendruomenės). Tokios šalys yra, pavyzdžiui, JAV, Kanada, Australija, Jungtinė Karalystė, Vokietija, Šveicarija ir Belgija. Tačiau yra keletas šalių, tokių kaip Vengrija ir Čekija, kurios nėra federacijos, bet turi keletą skirtingų struktūrų savo mokyklų sistemose. Šalyje naudojamų struktūrų skaičius gali būti nuo vieno iki penkių.

Šeši pagrindiniai visame pasaulyje naudojami struktūriniai modeliai yra šie:

1 modelis

6 metai pradinio ugdymo + 5, 6 ar 7 metai vidurinio ugdymo.

Gali būti vadinamas Britanijos–Amerikos modeliu.

2 modelis

5 metai pradinio ugdymo + 6, 7 ar 8 metai vidurinio ugdymo.

Gali būti vadinamas „Prancūzišku modeliu“.

3 modelis

4 metai pradinio ugdymo + 8 ar 9 metai vidurinio ugdymo.

Gali būti vadinamas „Vokišku modeliu“.

4 modelis

7 metais pradinio / pagrindinio ugdymo + 5 ar 6 metai vidurinio ugdymo.

Gali būti vadinamas „7 plius modeliu".

5 modelis

8 metai pagrindinio ugdymo + 2, 3, 4 ar 5 metai vidurinio ugdymo.

Gali būti vadinamas „8 plius modeliu".

6 modelis

10 metų pagrindinio ugdymo + 2, 3 ar 4 metai vidurinio ugdymo.

Gali būti vadinamas „10 plius modeliu".

1 modelis yra populiariausias. Jis naudojamas 51 % tirtų šalių. Antras pagal populiarumą yra 5 modelis – 21 % šalių jį taiko. 2 modelis naudojamas 11 %, o 4 modelis – 9 % šalių. 3 modelis (6 %) ir 6 modelis (2 %) yra rečiausiai taikomi.

Pamąstymas apie įvairias švietimo sistemas

Dar kartą perskaitykite poskyrį apie šešis pagrindinius modelius, kaip švietimo sistema gali būti struktūrizuota remiantis pasaulyje taikomų sistemų palyginimu. Tada apsvarstykite šiuos klausimus:

- Kuriai sistemai priklauso jūsų šalis?
- Kokią sistemą patyrėte lankydami mokyklą?
- Ar jums patiko ši sistema, ar manote, kad kita būtų buvusi geresnė?

Dar kartą pamąstykite apie skirtingas sistemas:

- Kuri sistema yra geresnė? Kodėl?
- Ar laikas, kai mokiniai praleidžia pradinėje mokykloje, turėtų būti ilgesnis ar trumpesnis?

Kaip manote, ar sunkus būtų perėjimas iš vienos sistemos į kitą (persikėlus gyventi į kitą šalį)? Ar mokiniai turėtų būti paskirti į naują klasę, atsižvelgiant į jų amžių ar išsilavinimo lygį?

Tėvų dalyvavimas mokyklų sistemoje

Paprastai daugumoje šalių už švietimo sistemos įstatymus ir taisykles atsakinga vyriausybė arba švietimo ministerija. Šie įstatymai ir nuostatos gali apibrėžti ir tėvų vaidmenį mokyklų sistemoje. Teisinė sistema turi gerbti vaikų, žmogaus ir tėvų teises.

Lietuvoje tėvai naudojasi savo teisėmis, viena vertus, individualiai, tačiau, kita vertus, ir kolektyviai, kartu su tėvų grupėmis ir jų atstovais konsultaciniuose ir sprendimus priimančiuose organuose.

Lietuvos Respublikos Švietimo įstatyme teigiama, kad mokyklos bendruomenės nariai gali dalyvauti švietimo valdyme, burtis į įvairių grupių (mokinių, studentų, mokytojų, tėvų (globėjų, rūpintojų), mokyklų, švietimo valdymo lygių vadovų) interesų asociacijas, organizacijas, sąjungas, vykdančias jų narių nustatytus švietimo, kultūros, mokslinio tyrimo plėtotės uždavinius ir funkcijas, numatytas jų veiklos įstatuose.

Mokyklos bendruomenės darbą reglamentuoja kiekvienoje švietimo įstaigoje parengtos vidaus darbo tvarkos taisyklės, kur numatyti bendrieji darbo santykių principai ir elgesio normos tarp mokyklų vadovų, mokytojų, mokyklos personalo, mokinių ir jų tėvų (globėjų).

Paprastai tėvai turi galimybę pareikšti savo nuomonę dviem lygmenimis: žemesnis lygis yra individuali klasė (klasės tėvų susirinkimuose), o aukštesnis lygmuo yra visa mokykla (tėvų komitetas arba mokyklos taryba.

Daugelyje Europos šalių tėvų tarybos veikia vietos, regioniniu ir nacionaliniu lygmenimis. Tokios tėvų teises atstovaujančios institucijos

yra Austrijoje, Belgijoje, Airijoje, Italijoje, Lenkijoje, Ispanijoje, Švedijoje, Jungtinėje Karalystėje ir daugelyje kitų.

Suteikite EKM tėvams trumpą savo šalies švietimo sistemos apžvalgą!

Pabandykite paaiškinti naujai atvykusiems migrantams tėvams savo šalies švietimo sistemos ypatybes. Kalbėkite kuo paprasčiau. Po to, norėdami įgyti tam tikrą supratimą apie jų patirtį, palyginkite šiuos aspektus su jų šalies sistema.

Jūsų šalis	Jų šalis
Švietimas yra valstybės atsakomybė.	
Švietimo ir mokslo ministerija koordinuoja švietimo praktiką nacionaliniu lygmeniu.	
Mokyklos lankymas yra privalomas nuo 6 (ar 7) iki 16 metų amžiaus.	
Žemesniajame viduriniame ugdyme mokiniai skirstomi į dvi kryptis: (1) progimnazija ir (2) pagrindinė mokykla. Būdami 10 metų amžiaus vaikai turi pasirinkti mokyklos tipą.	
Vertinimo skalė yra nuo 1 (blogiausias pažymys) iki 10, o 4 yra mažiausias teigiamas balas.	

Dėl prastų kelių mokomųjų dalykų pažymių mokiniui gali tekti kartoti visą vienerių mokslo metų kursą.	
Mokiniai ir jų tėvai gali pasirinkti, kurią mokyklą nori lankyti, jei jų pažymiai yra pakankamai geri.	
Specialiosios mokyklos yra mokyklos, skirtos mokiniams, turintiems vidutinio sunkumo ar sunkių mokymosi sutrikimų, akliems ar kurtiesiems mokiniams arba asmenims su fizine negalia.	
Dauguma mokyklų yra valstybinės, tačiau privačios arba bažnyčios mokyklos gauna dalinį viešąjį finansavimą.	
Profesinis mokymas yra gerai išplėtotas vidurinio ugdymo lygmenyje.	
Yra *internatinės mokyklos*, tačiau jos retesnės nei daugelyje kitų šalių.	

Kokį poveikį švietimo sistema gali turėti EKM integracijai?

Mokyklos gali turėti didelį ir labai teigiamą poveikį EKM vaikų integracijai į naują priimančiąją šalį. Mokyklos gali pasiūlyti jiems naują mokymosi prieigą, naujas mokymosi formas, naujus būdus, kaip atrasti save, būti kūrybingais ir ugdyti savo asmeninius įgūdžius bei talentus. Mokyklos gali atverti jiems duris ateityje sėkmingai karjerai ir asmeninei sėkmei. Kita vertus, mokyklos gali ir užkirsti kelią tokiam EKM vaikų vystymuisi dėl nesusipratimų, baimių ir klaidingai įsivaizduojamo tėvų, mokytojų ir mokinių vaidmens.

Šalies švietimo sistema gali turėti tiesioginį poveikį vaikų pasiekimams mokykloje. Kaip rodo tyrimų rezultatai, EKM tėvai ir jų vaikai gali neturėti gebėjimų bendradarbiauti švietimo sistemoje dėl visiškai kitokios patirties savo kilmės šalyje, taip pat dėl jų įprastai žemesnio socio-ekonominio statuso. Kalbant konkrečiau, dėl savo socio-ekonominės padėties daugelis migrantų vaikų Europoje tarptautiniuose testuose gauna žemesnius įvertinimus, labiau linkę nebaigti mokyklos, dažnai susiduria su sunkumais įsitvirtinti darbo rinkoje ir rizikuoja gauti mažą darbo užmokestį.

EKM mokiniai gali susidurti su formaliais ir neformaliais sunkumais norėdami patekti į švietimo sistemą, nes mokyklos mokymo programas kuria „tradiciniams" mokiniams, kurie iš esmės turi panašius gebėjimus, būdingus tam tikram amžiui. Be to, migrantų šeimų vaikams (ypač tiems, kurie turi laikiną arba neturi jokio juridinio status) imigracijos ar prieglobsčio suteikimo procesai gali trukdyti mokytis, tokiu būdu yra didinama ir įtvirtinama nelygybė švietime. Žinodamos šiuos faktus, daugelis Europos šalių nustatė prioritetą gerinti migrantų vaikų švietimą. Tačiau šio prioriteto įgyvendinimas tebėra vykdymo procese.

Kliūtys, su kuriomis gali susidurti EKM tėvai ir jų vaikai

EKM tėvai ir jų vaikai gali susidurti su tam tikromis kliūtimis švietime, su kuriomis paprastai nesusiduria vietiniai tėvai. Tos kliūtys yra:

- Su *tėvų atsakomybe* susijusios kliūtys: švietimo sistemos, kaip antai Vokietijos švietimo sistema, daro prielaidą, kad tėvai galės prisiimti didelę atsakomybę už vaikų mokymosi už klasės ribų palaikymą. EKM tėvams, ypač tiems, kurių darbo valandos nėra reguliarios, mažesni atlyginimai ir menkas išsilavinimas, gali būti sunku patenkinti šį poreikį. Ikimokyklinio ugdymo įstaigų tvarkaraščiai gali būti nesuderinami su jų darbo valandomis, jie gali nežinoti apie švietimo paslaugų prieinamumą ir (arba) naudą, ypač jei tokios paslaugos yra mažiau paplitusios jų kilmės šalyje arba nėra informacijos jų gimtąja kalba.
- Su *gyvenamąja vieta ir socialiniu statusu* susijusios kliūtys: kai kuriose šalyse tai, kad norint užregistruoti vaiką į mokyklą reikalingi tam tikri dokumentai (pvz., statuso ar gyvenamosios vietos įrodymas), gali visiškai atimti galimybę mokytis vaikui, neturinčiam teisinio statuso. Kita kliūtis gali būti amžius. Daug prieglobsčio prašytojų atvyksta į priimančiąją šalį būdami paaugliai ir gali nedalyvauti švietimo sistemoje.
- Su *mokyklos pasirinkimu* susijusios kliūtys: EKM tėvai, kurie nėra susipažinę su nacionaline švietimo sistema, gali atsidurti nepalankioje padėtyje, kai reikia priimti gerai informuotus sprendimus dėl savo vaikų ugdymo.

Nepaisant šių kliūčių, reikėtų pabrėžti, kad mokyklos gali būti sėkmingo integracijos proceso stiprintuvai ir net varikliai. Socialiniai renginiai, tėvų

švietimas ir paslaugos įvairaus amžiaus žmonėms gali kurti ryšius tarp skirtingų šeimų.

Manoma, kad tėvų įsitraukimas į vaikų švietimą yra stiprus veiksnys, galintis padėti jų sėkmei. Nors EKM tėvai turi skirtingus tėvystės stilius ir švietimo prioritetus, ribotas dalyvavimas dažnai yra kultūros, kalbos ir žinių apie sistemą stokos rezultatas. Mokyklos gali padėti įveikti šias kliūtis, pateikdamos informaciją per vertėjus (raštu arba žodžiu), siūlydamos EKM tėvams kalbos ar raštingumo kursus arba suteikdamos daugiau neformalių galimybių EKM tėvams kurti tinklus tarpusavyje ir su tėvais iš priimančiosios visuomenės. Šios iniciatyvos gali suteikti pedagogams galimybę skatinti tėvų dalyvavimą vaikų ugdyme. Tokios geros praktikos pavyzdys Vokietijoje yra projektas „Mama lernt Deutsch“ („Mama mokosi vokiškai“).

Pamąstymas apie sąsajas tarp švietimo ir EKM integracijos

Pamąstykite apie tai:

- Su kokia kliūtimi ar iššūkiu, su kuriuo jūsų šalies švietimo sistemoje susiduria EKM tėvai, jums sunkiausia susidoroti?
- Ar manote, kad jūsų šalies mokyklų sistema per daug iš tėvų tikisi ar kad tėvai turėtų labiau pasistengti?
- Kokią įtaką tėvų bendradarbiavimui su mokykla gali padaryti tai, kad jie turi visiškai kitokius lūkesčius ir požiūrį į mokymąsi dėl patirties savo gimtojoje šalyje?

Dabar pabandykite aptarti šiuos klausimus su EKM tėvais. Ar jūsų atsakymai panašūs?

5 temos kartojimas

Švietimo sistemų skirtumai

- **Struktūra**
  - Centralizuota/ decentralizuota;
  - Trukmė;
  - Švietimo lygiai;
  - Švietimo rūšys
- **Turinys**
  - Švietimo programa;
  - Veiklos;
  - Mokymo metodai
- **Vertybės**
  - Kolektyvinė/ individualistinė;
  - Maža / didelė pilietinė atsakomybė;
  - Mokymasis atmintinai / kritinis mąstymas;
  - Vienos lyties klasės / mišrios klasės
- **Mokytojo ir tėvų vaidmuo**
  - Mokytojo kvalifikacija;
  - Mažai / daug mokytojų autonomijos;
  - Mažas / didelis tėvų įsitraukimas

Siūlomos užduotys grupėse

1 užduotis

Paklauskite 3 kitų savo grupės tėvų apie švietimo sistemą jų kilmės šalyje.

Aptarkite šiuos klausimus:

- *Ką prisimenate apie savo mokytojus?*
- *Kas buvo jūsų mylimiausias mokytojas?*
- *Koks mokytojas jus labiausiai sužavėjo?*
- *Ar jums patiko lankyti mokyklą? Kodėl?*
- *Ką jums reiškia švietimas?*
- *Kokie dalykai jums sekėsi?*
- *Kokie dalykai nesisekė?*
- *Ar turėjote daug egzaminų? Ar jie buvo sunkūs?*
- *Ar mokytojai teisingai vertino mokinius? Ar kada nors jautėte, kad turėjote gauti geresnį balą?*
- *Ar buvo kokių nors dalykų, kuriuos norėjote mokytis, bet nebuvo tokios galimybės jūsų mokykloje?*
- *Ar moterys skatinamos įgyti išsilavinimą?*
- *Kokios yra gero mokinio savybės?*
- *Kokios yra gero mokytojo savybės?*
- *Ar jūsų šalyje yra gera valstybinė švietimo sistema?*
- *Kokias galimybes / pasirinkimus suteikė švietimo sistema?*
- *Kokių patobulinimų reikia mokyklų sistemai?*
- *Kokius realistinius pokyčius padarytumėte savo šalies požiūryje į švietimą?*

Galite aptarti ir dalintis savo atsakymais visoje grupėje arba mažesnėse po 3–4 asmenis.

2 užduotis

Tėvai dirba poromis – vienas iš priimančiosios visuomenės, o kitas – EKM tėvas. Priimančiosios šalies tėvas stengiasi sužinoti apie EKM tėvų gimtosios šalies švietimo sistemą toliau išvardytomis temomis. Tėvai, kurie užduoda klausimus, turėtų užsirašyti atsakymus.

- *Kas atsakingas už mokyklas?*
- *Ar mokyklos ima mokestį?*
- *Švietimo etapai ir institucijos (amžius, lygis, institucijos).*
- *Mokslo metų struktūra.*
- *Dienos mokykloje struktūra.*
- *Vertinimo sistema.*
- *Mokymo turinys / dalykai mokykloje.*
- *Mokyklos veiklos.*
- *Mokytojų ir tėvų santykiai.*

Po to visi tėvai pateikia savo rezultatus grupei ir aptaria skirtingų švietimo sistemų skirtumus.

Literatūros sąrašas

Archdaily (2013). Saunalahti School / VERSTAS Architects. https://www.archdaily.com/406513/saunalahti-school-verstas-architects

Berger-Proßdorf, T. (n.d.). Educational Systems in Europe. https://mtprof.msun.edu/Win1996/TamaraBP.html

Education Scotland. https://education.gov.scot/

Gray, A. (2017). 6 charts on education around the world. https://www.weforum.org/agenda/2017/09/countries-with-best-education-systems/

Index Mundi (2018). South Sudan literacy. https://www.indexmundi.com/south_sudan/literacy.html

Lingytė, N. (2009). TĖVŲ DALYVAVIMO MOKYKLOS BENDRUOMENINIAME GYVENIME TYRIMAS (Master's thesis, LIETUVOS ŽEMĖS ŪKIO UNIVERSITETAS, 2009). Akademija.

Mani, D. & Trines, S. (2018). Education in South Korea. https://wenr.wes.org/2018/10/education-in-south-korea

Ministry of Education and Culture, Finland, & the Finnish National Agency for Education (2017). Finnish education in a Nutshell. https://www.oph.fi/download/146428_Finnish_Education_in_a_Nutshell.pdf

National Parenting Strategy – Making a positive difference to children and young people through parenting (2012). https://www.gov.scot/binaries/content/documents/govscot/publications/publication/2012/10/national-parenting-strategy-making-positive-difference-children-young-people-through/documents/00403769-pdf/00403769-pdf/govscot%3Adocument

Phanthanh, C. (2018). The Japanese education system: Similarities and unique differences to the Western world. https://gogonihon.com/en/blog/learn-about-the-japanese-education-system/

Popov, N. (n.d.) Structures of school systems worldwide: A comparative study. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED567058.pdf

Sayej, N. (2013). Building an even better Finnish school. https://finland.fi/life-society/building-an-even-better-finnish-school/

UNESCO (2017). Enhancement of Literacy in Afghanistan (ELA) Programme. http://www.unesco.org/new/en/kabul/education/youth-and-adult-education/enhancement-of-literacy-in-afghanistan-iii/

UNESCO – Institute for Statistics. (2011): International Standard Classification of Education. http://www.uis.unesco.org/Education/Documents/UNESCO_GC_36C19_ISCED_EN.pdf

Website of Eurydice, a network of 42 national units based in all 38 countries of the Erasmus+ programme. https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/publications_en

Paveikslėlių šaltiniai, jei nebuvo nenurodyta

128 puslapis: https://theawesomedaily.com/why-do-japanese-students-take-off-their-shoes-in-school/

132 puslapis: Photo: Andreas Meichsner/Verstas. https://www.archdaily.com/406513/saunalahti-school-verstas-architects/51ef5772e8e44e6da30000be-saunalahti-school-verstas-architects-photo

133 puslapis (1): Photo: Andreas Meichsner/Verstas. https://www.archdaily.com/406513/saunalahti-school-verstas-architects/51ef577ee8e44e6da30000bf-saunalahti-school-verstas-architects-photo

133 puslapis (2): Photo: Andreas Meichsner/Verstas. https://www.archdaily.com/406513/saunalahti-school-verstas-architects/51ef5733e8e44ea5b70000be-saunalahti-school-verstas-architects-photo

134 puslapis: https://buck4change.com/project/build-a-school-in-africa/

135 puslapis: Photo: Andreas Meichsner/Verstas. https://finland.fi/life-society/building-an-even-better-finnish-school/

139 puslapis: https://www.kennedyacademy.org/apps/news/show_news.jsp?REC_ID=380506&id=0

143 puslapis: https://www.shutterstock.com/image-photo/taking-decisions-future-child-standing-many-653683480

Ko išmokau?

1 užduotis: Švietimo sistemos visame pasaulyje: sąvokų, vertybių ir struktūrų įvairovė

Žemiau rasite klausimus su atsakymų pasirinkimais. Atidžiai perskaitykite teiginius ir klausimus ir iš pateiktų atsakymų pasirinkite teisingą.

1. **Centralizuotoje kolektyvinėje sistemoje:**
   a) mokyklos suteikia dalį vaiko socialinio išsilavinimo, bet tėvai dažnai įsikiša.
   b) mokyklos suteikia dalį vaiko socialinio išsilavinimo. Tėvai priima šį mokyklos ir mokytojų vaidmenį ir nesikiša.
   c) mokyklos neteikia socialinio išsilavinimo vaikams.
2. **Mokyklos, kurios tikisi, kad tėvai aktyviai dalyvaus jų vaikų ugdymo procese yra:**
   a) decentralizuotose ir labiau individualistinėse sistemose
   b) decentralizuotose ir labiau kolektyvinėse sistemose
   c) centralizuotose individualistinėse sistemose
3. **Švietimo sistema skatina norimas vertybes:**
   a) vienu pagrindiniu procesu, skirtu diferencijuotam vertybių identifikavimui
   b) dviem skirtingais procesais: bendrų vertybių kūrimu ir pagarbos strategijų kūrimu
   c) dviem skirtingais procesais: vertybių identifikavimu ir šių vertybių perdavimu.

4. Švietimo sistemos gali skatinti įvairias vertybes per:

a) kritinį mąstymą ir savarankiškumą

b) pilietinę atsakomybę

c) abu nurodytus atsakymus

5. Kalbėdami apie „švietimo sistemos struktūrą“, kalbame apie:

a) pradinio ir vidurinio ugdymo trukmę, taip pat skirtingus švietimo kelius

b) valstybės ir vietos valdžios institucijų administracinę atsakomybę

c) tėvų ir visuomenės dalyvavimo lygį

2 užduotis: Stereotipai ir jų poveikis

Šioje užduotyje reikia sujungti dešinėje esančius pavyzdžius su kairėje pateiktomis kliūtimis. Galite juos sujungti rodyklėmis arba parašyti kliūties numerį šalia pavyzdžio.

1.	Su tėvų atsakomybe susijusios kliūtys
2.	Su gyvenimu ir socialiniu status susijusios kliūtys
3.	Su mokyklos pasirinkimu susijusios kliūtys

a.	Ikimokyklinio ugdymo tvarkaraščiai gali būti nesuderinami su jų darbo valandomis
b.	Tam, kad prisijungti prie sistemos, reikalingas leidimas gyventi
c.	Prieglobsčio prašytojų amžius
d.	Sunkumai renkantis centrą dėl informacijos trūkumo
e.	MP / EKM tėvams, ypač tiems, kurie dirba nereguliariomis valandomis, už mažesnį atlyginimą ir turi žemą išsilavinimą, gali būti sunku remti savo vaikus mokytis už klasės ribų.

Teisingus atsakymus rasite čia.

6 TEMA: MOKYKLŲ VEIKLOS, SKIRTOS TARPKULTŪRINIAM UGDYMUI, RĖMIMAS

Ko išmoksiu?

- Kaip švietimo sistema skatina tarpkultūriškumą?
- Kaip geriau bendradarbiauti su vaiko mokykla, siekiant skatinti tarpkultūriškumą?
- Kaip atpažinti poreikį geriau suprasti tarpkultūriškumą mokykloje

Kodėl tai svarbu?

Europos šalių švietimo sistemos priėmė tarpkultūrinio švietimo programas. Tai reiškia, kad mokyklos sistema, veikla ir mokymo programa yra organizuojamos taip, kad būtų skatinamas tarpkultūrinis supratimas. Įvairovė priimama ir vertinama.

Kaip tėvai, jūs galite daug nuveikti bendradarbiaudami su savo vaiko mokykla, siekdami ugdyti tarpkultūrinius įgūdžius. Geriau suprasdami tam tikros mokyklos veiklos tikslą, galėsite labiau įsitraukti į bendravimą su savo vaikais, mokyklos darbuotojais ir kitais tėvais. Jūsų aktyvus dalyvavimas gali suteikti didelį džiaugsmą visai mokyklos bendruomenei.

Pagrindiniai tarpkultūrinio švietimo aspektai nacionalinėse / vietos lygmens programose

Tarpkultūrinis švietimas turi du pagrindinius elementus:

1) Jis pripažįsta, kad įvairovė visose žmogaus gyvenimo srityse yra normali. Ji perduoda besimokančiajam idėją, kad žmonės natūraliai sukūrė įvairius gyvenimo būdus, papročius ir pasaulėžiūrą, ir kad ši žmogaus gyvenimo įvairovė praturtina mus visus.
2) Jis skatina lygybę ir žmogaus teises, smerkia nesąžiningą diskriminaciją ir skatina vertybes, kuriomis grindžiama lygybė.

Tarpkultūrinis švietimas yra integruotas į žinias ir supratimą, įgūdžius ir gebėjimus, požiūrį ir vertybes. Jis yra integruotas į visų dalykų mokymą ir bendrą mokyklos gyvenimą.

UNESCO Visuotinėje deklaracijoje dėl kultūrinės įvairovės (2001 m.) atkreipia dėmesį į kultūrinių teisių klausimą ir pabrėžia švietimo svarbą, nes „visi asmenys turėtų turėti teisę į kokybišką švietimą ir mokymą, visiškai gerbiantį jų kultūrinį identitetą“.

Mokymo programoje pažymima, kad kalbos ugdymas yra labai svarbus. Nepriklausomai nuo vaiko pirmosios kalbos ir nuo to, kokia kalba vyksta mokymo procesas mokykloje, vaikai suvokia idėjas ir įgyja naujų sąvokų, naudodamiesi kalbos ir patirties sąveika. Taip jie mokosi suvokti savo pasaulį.

LIETUVOS TARPKULTŪRINĖ PROGRAMA

Lietuvos piliečių ir užsieniečių, atvykusių ar grįžusių gyventi į Lietuvą, vaikai, baigę užsienio šalies pradinio, pagrindinio ugdymo dalį, priimami mokytis bendra tvarka taip pat kaip ir visi Lietuvos gyventojai, vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro

patvirtintu Nuosekliojo mokymosi pagal bendrojo lavinimo programas tvarkos aprašu 2005 m. balandžio 5 d., Nr. ISAK-556.

Taip pat yra kompensacinių švietimo programų, kurios vyksta atskirai nuo standartinės mokymo programos, ir kurias vykdo specializuoti mokytojai, siekdami kompensuoti mokinių kalbos, kultūros ir gebėjimų skirtumus.

Kadangi imigracija Lietuvoje yra palyginti naujas reiškinys, valdžios institucijos vargsta bandydamos suvaldyti šią migracijos įvairovę ir žvelgia į įvairius Europoje taikomus metodus. Politikos formuotojai žino apie senesnėse Europos valstybėse veikiančius integracijos modelius ir stengiasi pritaikyti geriausius pavydžius. Tačiau pagal Migrantų integracijos politikos indeksą (MIPEX 2015), analizuojantį užsienio vaikų švietimo galimybes, teigiama, kad Lietuvos mokyklos yra prastai pasirengusios priimti imigrantų vaikus ir neturi tinkamos infrastruktūros. Tyrimo autoriai daro išvadą, kad be konkrečios tikslinės integracijos politikos, kuri būtų taikoma visiems imigrantų vaikams skirtinguose mokymosi lygiuose, potencialūs besimokantieji negali tinkamai pasinaudoti privalomojo mokymosi teikiamomis galimybėmis. Tyrime taip pat pabrėžiama, kad dėl didėjančios imigracijos svarbu mokyti apie kultūrinę įvairovę.

- *Kaip, jūsų manymu, jūsų vaikų mokykloje turėtų būti atkreiptas dėmesys į kultūrinę įvairovę?*
- *Kaip šis požiūris skiriasi nuo ugdymo metodo, kurį patyrėte dar būdamas vaikas savo mokykloje?*

Tarpkultūrinis mokymasis ir kultūrinė įvairovė švietime

UNESCO tarpkultūrinio švietimo gairės

Mokyklos veiklos, skatinančios tarpkultūriškumą

Vadovaujantis nuostata, kad tarpkultūrinis mokymasis negali būti atskirtas nuo kitos mokymo programos ar mokyklos gyvenimo, tarpkultūrinė pradinių mokyklų mokymo programa turėtų būti pagrįsta socialiniu mokymusi – mokytis gyventi kartu (Delors, 1996).

Tai būtų:

- Skatinti mokinių susidomėjimą kitų žmonių gyvenimu, remiantis bendra patirtimi, sąveika, abipusiškumu ir skirtingų kultūrinių grupių pagarba.
- Padėti mokiniams nevengti prieštaravimų ar konfliktų, pripažįstant, kad darbas su kultūrine įvairove gali būti „sudėtingas ir keliantis iššūkių“, bet „įdomus ir žavingas“ (Byram, 2006: 5).

Padėti mokiniams tobulinti įgūdžius, žinias ir gebėjimus, kad jie galėtų susipažinti su žmonėmis, kuriuos laiko kitokiais nei jie patys, mokytis kartu gyventi kultūriškai įvairiame ir tarpusavyje susijusiame pasaulyje.

Išorinių žmonių iš skirtingų kultūrų įtraukimas į pradinių klasių mokinių veiklą iš tikrųjų padeda sumažinti stereotipus ir išankstinius nusistatymus bei suteikia kultūrinių žinių (Christou ir Puigvert, 2011).

Vaidmenų žaidimai ir simuliacijos: tai padeda mokiniams patirti, ką reiškia būti kitokiu, kritikuojamu, marginalizuojamu ar atskirtu.

Tekstų, filmų ir spektaklių analizė: priklausomai nuo pasirinkto teksto, filmo ar spektaklio ir to, kaip mokytojas suformuluoja užduotį, šios rūšies veikla gali būti naudojama suteikiant žinių ir ugdant supratimą apie bet kurios etninės kilmės žmones, skatinant kritinį mąstymą ir didinant atvirumą, empatiją, pagarbą, žmogaus teisių vertinimą ir kultūrų įvairovę.

Lietuvos tarpkultūrinis švietimas

Kiekviena mokykla savo švietimo viziją grindžia nacionaline vizija, kuri savo ruožtu grindžiama ES reglamentu. Vienas iš naujausių dokumentų yra 2014–2016 m. integracinio ugdymo pradinio ir vidurinio ugdymo programose veiksmų planas, kurį 2014 m. patvirtino švietimo ir mokslo ministras.

Įtraukianti švietimo politika, skirtingai nei ankstesnė daugiakultūrio švietimo vizija, nėra orientuota į kultūros išsaugojimą užtikrinant jos „perkėlimą“ iš kartos į kartą. Vienintelis įtraukiančios švietimo politikos prioritetas yra vaikas ir lygių galimybių suteikimas jam, atsižvelgiant į vaiko specifiškumą ir individualumą. Švietimo procese gerbiama ir atsižvelgiama į besimokančiojo asmenybės ir tapatybės kultūrinę reikšmę.

Trumpas filmas: ***Gobblynne***

Pradinės mokyklos mokiniai mokosi apie įvairius tikėjimus ir kultūrą įvairovės dienos metu

Tėvų bendradarbiavimas su mokyklos darbuotojais ir kitais tėvais

Svarbu, kad visi mokyklos bendruomenės nariai, t. y. vaikai, tėvai, mokytojai, pagalbinis personalas ir vadovybė, būtų įtraukti į tokios mokyklos kūrimo procesą, kuri vertina kultūrų įvairovę ir atsakingai plėtoja įtraukiančią ir tarpkultūrinę aplinką mokykloje.

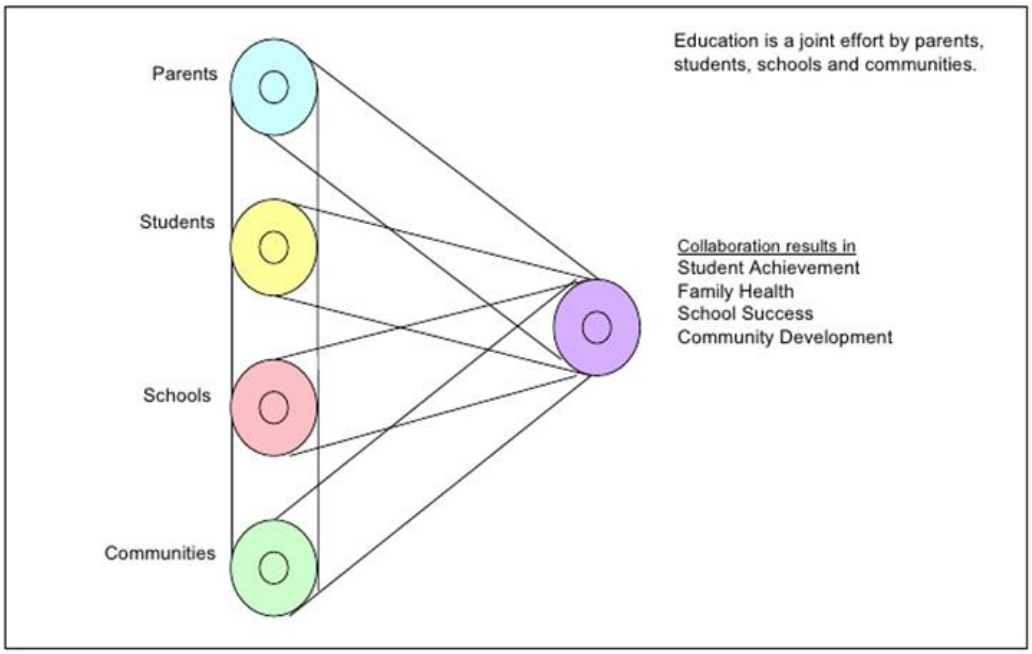

Pasak Australijos vyriausybės, yra **keletas svarbių veiksnių**, skatinančių veiksmingą šeimos ir mokyklos partnerystę:

- Komunikacija, kurią sudaro: aiškumas, sąžiningumas ir aktyvus klausymas.
- Įsipareigojimas: lankstumas, vaiko ir šeimos palaikymas, prieinamumas, empatija.
- Lygiaverčiai šeimos ir mokyklos santykiai: noras ieškoti galimybių ir gerbti kitus; skatinti teigiamus veiksmus, norėti mokytis ir patenkinti individualius poreikius.

- Pasitikėjimas ir pagarba, kuri apima: diskretišką, nesmerkiantį, vaiką vertinantį požiūrį.

Mokyklos taip pat turi vaidmenį kuriant santykius su tėvais, kad jie įsitrauktų į mokyklos gyvenimą ir vaikų mokymąsi bei vystymąsi. Pasakyti tėvams, kad jie yra laukiami mokykloje, pasveikinti juos atvykus ir naudoti ženklus jų gimtąja kalba – tai yra tik keli būdai, kaip pranešti tėvams, kad jie yra vertinami mokyklos bendruomenės nariai.

Šeimos išteklių centras, kuris bus aptartas kitame skyriuje, yra dar vienas būdas parodyti, kad šeimos yra laukiamos mokykloje. Tėvai ir kiti šeimos nariai labiau pasitiki tuo, kad mokykla vertina jų dalyvavimą, kai mato žmones, kurie dalijasi jų kultūra ir kalba.

- *Apibūdinkite visus jūsų vaiko iššūkius mokykloje.*
- *Kaip tėvai ir bendruomenės nariai dalyvauja mokyklos veikloje?*
- *Kaip mokykla gali skatinti tėvų įsitraukimą į veiklą, kuri orientuota į mokinių mokymąsi?*
- *Ar mokykla švenčia mokyklos bendruomenei svarbius įvykius, pvz., kultūrines dienas?*

Ką jums reiškia tėvų įsitraukimas?

Ką norėtumėte būti žinoję apie savo vaikų švietimą?

Kokiomis idėjomis galėtumėte pasidalinti su kitais tėvais?

Tėvų įsitraukimas yra svarbus!

Mokyklų ir šeimų bendradarbiavimo stiprinimas

ŠEIMA–MOKYKLA PARTNERYSTĖS SISTEMA: mokyklų ir šeimų vadovas

Darbas su kultūriškai įvairiomis šeimomis

Tėvų vaidmuo pripažįstant geresnio tarpkultūrinio supratimo poreikį mokykloje

Pagalvokite apie tokius scenarijus:

- *Jūsų sūnus susimušė su migrantu klasės draugu. Jis grįžta namo nuliūdęs ir pasako menkinančių komentarų apie jo etninę kilmę.*
- *Jūsų dukra nesupranta, kodėl klasės draugė, priklausanti kitai religijai, nešvenčia savo gimtadienio.*

Ką darysite, kad padėtumėte savo vaikams ugdytis atvirą, tolerantišką ir pagarbų požiūrį? Kaip aptarsite savo vertybes, nemenkindami kitų?

Tokie incidentai šiandieninėse mokyklose yra labai paplitę. Kartais mokytojai imasi tam tikrų veiksmų, kad išspręstų tokius klausimus. Bet kas būtų, jei jie to nedarytų?

Būkite budrūs ir greitai pastebėkite, kad jūsų vaikui ir jo klasės draugams reikia geresnio tarpkultūrinio supratimo. Būkite atidūs jo jausmams apie mokyklą – ar jis nori eiti į mokyklą, ar jaučiasi gerai su savo klasės draugais. Aptarkite viską, kas jam rūpi apie įvairovę. Imkitės iniciatyvos padėti savo vaikui plėtoti įgūdžius, elgesį ir požiūrį, kurie leidžia vertinti ir gerbti kitus iš įvairių bendruomenių ir kultūrų. Padėkite jam vertinti savo ir kitų kultūras bei sužinoti apie panašius ir skirtingus bendravimo būdus.

Tėvai gali padėti savo vaikui ugdytis tarpkultūrinį supratimą:

- Suprasdami savo kultūrinių vertybių, požiūrių ir įsitikinimų įtaką;
- Rodydami susidomėjimą ir mokydamiesi apie kitas kultūras;
- Teigiamai bendraudami su žmonėmis iš įvairių kultūrų;
- Kalbėdami apie tai, kaip įvairių kultūrų žmonės pateikiami žiniasklaidoje.

Abipusis supratimas ir įvairių kultūrų priėmimas yra būtina sėkmingo tėvų dalyvavimo mokykloje sąlyga. Jūsų dėmesys vaiko poreikiams šioje srityje gali būti labai svarbus ne tik asmeniniam jo tobulėjimui, bet ir gali padėti jam labiau mėgautis mokykla. Jūs netgi galite pasikalbėti su mokytojais apie poreikius, kuriuos pastebėjote, ir keistis idėjomis, kaip šie poreikiai galėtų būti patenkinti per veiklas mokykloje.

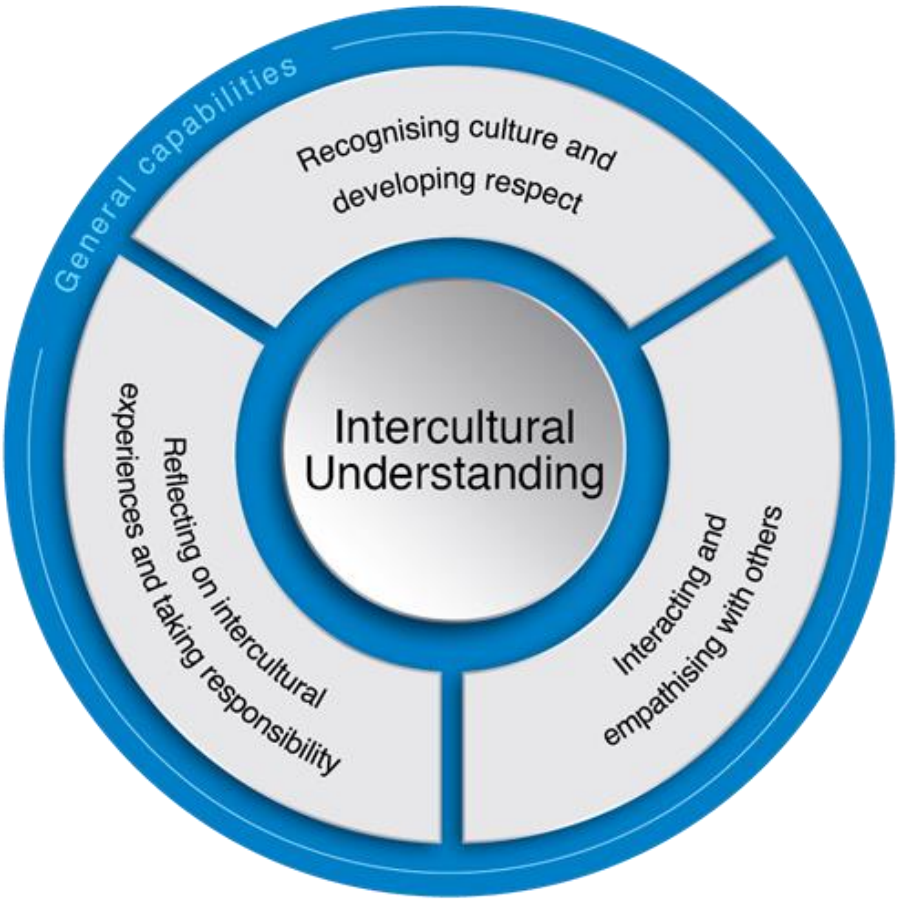

Tarpkultūrinio supratingumo poreikio nustatymas

Paskaitykite šį dokumentą apie skirtingus tarpkultūrinio supratingumo laipsnius. Dokumente analizuojami 3 matmenys, pateikti ankstesnėje diagramoje. Pastebėsite, kad kiekvienam iš šių matmenų aprašomos skirtingos tarpkultūrinio supratimo sritys ir skirtingi lygiai, kuriuos galima pasiekti pagal studento amžių:

Tarpkultūrinio supratingumo mokymosi kontinuumas

O dabar pagalvokite:

- Kokių konkrečių veiksmų galite imtis, siekdami palaikyti šiame dokumente iškeltus tikslus šiose srityje: a) *kultūros pripažinimas ir pagarba;* ir b) *iššūkiai stereotipams ir prietarams?*

Prašome pasirinkti dar tris tikslus ar elementus iš visos lentelės ir pasakyti, kaip juos įgyvendintumėte savo kasdieniame gyvenime.

Tėvų organizacijų galimybė skatinti tarpkultūrinį ugdymą mokykloje

Mokyklos skatina tėvus įvairiais būdais įsitraukti į vaikų ugdymą – nuo dalyvavimo labdaringoje veikloje iki tėvų ir piliečių asociacijų, mokyklų tarybų, įsitraukimo į veiklas klasėse.

Kai kurie tėvų organizacijų gerosios praktikos pavyzdžiai yra:

• kursai ir užsiėmimai tėvams • tėvystės kursai • tėvų dalyvavimas mokykloje, įskaitant raštingumo ir skaičiavimo veiklą • tėvai, švenčiantys įvairovę • tėvų bendra veikla ir parama vienas kitam, įskaitant vertimą žodžiu ar raštu • besimokančios mokyklos etoso kūrimas, nuolat peržiūrint mokyklos–bendruomenės programas • tarpkultūrinės dienos / savaitės / renginiai • kalbos pamokos tėvams • politikos formavimas – tėvai, mokytojai, mokiniai, bendruomenė • naujienlaiškiai įvairiomis kalbomis • lankomumo skatinimas.

Veiksmai, skatinantys įsitraukimą:

- Sukurkite mokykloje daugiakultūrį pasveikinimo komitetą, kurį sudarytų tėvai, darbuotojai ir bendruomenės nariai.
- Parenkite medžiagą apie švietimo sistemą, mokyklos erdvę, mokymo(si) išteklius ir tėvų dalyvavimo ar klausimų uždavimo galimybę mokykloje.
- Organizuokite neformalius pramoginius, laisvalaikio ir kultūros renginius, kuriuose galite pagerinti santykius su tėvais ir mokytojais.

Galvojant apie kultūrinę įvairovę

Kuriant ryšius bendruomenėje

Tarpkultūrinis reagavimas

Tėvų ir mokyklų komunikacijos sukūrimas

Perskaitykite šią patirtį:

„Vieną šeštadienį dvyliktą valandą mes nusprendėme surengti neoficialų susitikimą. Informavome tėvus, kad tai nėra „oficialus pokalbis ar susitikimas“, o neoficialus renginys, kuriame galėtume pasimėgauti galimybe pasikalbėti su visais prie taurės gėrimo. Mes taip pat pasirūpinome vaikų priežiūros paslaugomis visiems, kurie to reikalavo. Šeštadienį mokytojai ir SMT, bibliotekoje nekantriai laukė atvyksiančių tėvų (užsakėme maisto, kuris, mūsų manymu, galėjo nueiti veltui). Lėtai, bet užtikrintai tėvai pradėjo rinktis ir per 30 minučių biblioteka visiškai užsipildė, o susitikimas išsiliejo į kitas patalpas. Pokalbiai tarp tėvų ir mokytojų, o taip pat ir tarp tėvų plėtojosi spontaniškai. Viena mama paprašė mūsų supažindinti ją su kitoms motinomis iš jos gimtosios šalies. Taip ir padarėme. Ši mamų grupė pasiūlė sukurti tinklą, kuriame jos galėtų susisiekti su žmonėmis iš tos pačios šalies. Naujai atvykusi mama dabar yra aktyvi mokyklos bendruomenės narė ir su džiaugsmu prisimena šį pirmąjį susitikimą“ (INDIE mokyklos direktorė, Madridas, Ispanija). (Rashid ir Tickly, 2010: 37).

Pagalvokite apie šiuos dalykus:

- Kas gali padėti sukurti tokius tinklus?
- Kas gali palengvinti pokalbį tarp mokytojų ir tėvų?
- Kokie jūsų patirties aspektai yra svarbūs, kad galėtumėte aptarti juos su savo vaikų mokytojais?

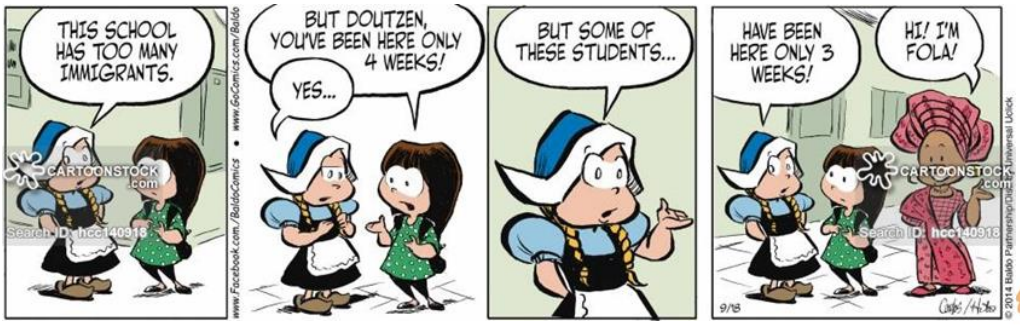

Atvejo analizė: tėvų mentoriai kuria tiltus tarp mokyklų ir dvikalbių šeimų

Perskaitykite šį tikrą atvejį ir apsvarstykite klausimus:

Fairbanks North Star Borough rajone gyvena įvairių kultūrų mokinių – 33 mokyklose kalbama apie skirtingų 60 kalbų. Beveik 10 % rajono gyventojų yra vietiniai Aliaskos gyventojai; 8 % mokinių yra anglakalbiai.

Tėvų mentorių programa suteikia naujai atvykusiems tėvams mentorius, kurie kalba jų kalba ir padeda susiorientuoti mokykloje, supažindina su mokyklos personalu. Viena iš pagrindinių mentorių funkcijų yra kas savaitę pabendrauti su nauja šeima ir patikrinti, kaip viskas einasi. Kai negali šeimos pasiekti telefonu, mentoriai aplanko juos namuose. Jei kyla problemų dėl lankomumo, mentoriai praneša šeimoms ir paklausia, ar galėtų kuo nors jiems padėti.

Tėvų mentoriai taip pat teikia įvairių kitokių paslaugų, pavyzdžiui, ateina pasisveikinti su tėvais, kai šie atveža arba pasiima vaiką iš mokyklos; pasitinka vaikus, atvykusius autobusu; siunčia sveikinimo atvirukus, kvietimus į susitikimus ir kitus pranešimus dvikalbėms šeimoms; informuoja tėvus apie lankomumą; dalyvauja posėdžiuose ir konferencijose kaip vertėjai. Mentorių pareigos ir funkcijos skiriasi kiekvienoje mokykloje, tai priklauso nuo to, kokią mentorių struktūrą sukurs vadovas. Vienas direktorius sukūrė mentorystės sistemą su labai konkrečiomis užduotimis, pvz., žurnalo tvarkymas ir tėvų kontaktų atnaujinimas. Tėvų išteklių specialistas koordinuoja programą ir padeda mentoriams jiems rūpimais klausimais.

Nancy Castillo, tėvų išteklių specialistė James B. Ryan vidurinėje mokykloje, mentoriams pabrėžia laiko svarbą kuriant pasitikėjimą. „Kai mokau mentoriaus jų funkcijų, sakau, kad svarbiausias dalykas, kurį jie gali padaryti, yra elgtis su šeimomis taip, kaip aš elgiuosi su jais – pagarbiai“. Paprastas dalykas, kurį Castillo ir visi mentoriai daro,

norėdami kurti ir puoselėti asmeninius ryšius, yra rašyti žinutes ranka, skambinti telefonu arba nuvykti į namus. „Vaikai mėgsta mus matyti savo bendruomenėse“,– sako Castillo.

Fernandez, ispaniškai kalbanti tėvų mentorė, pasakoja apie vieną ledus pralaužusį vizitą į tėvų namus. „Kai lankėmės jos namuose pirmuosius du kartus, kalbėjomės per duris, nes motinai buvo gėda, kad jų namuose nėra baldų. Trečią kartą ji pakvietė mus kavos ir kalbėjome apie tai, kaip svarbu, kad jos sūnus lankytų mokyklą. Nuo tos dienos ji atvyksta į mokyklą kiekvieną dieną, kad įsitikintų, jog sūnus ten. Ji taip pat rūpinasi, kad jis laiku padarytų namų darbus.”

Fernandez sakė, kad šis įvykis iš tikrųjų privertė ją suvokti, kokį poveikį gali turėti tiesioginis pokalbis su šeima. Yelena Linse, tėvų mentorė, kalbanti rusiškai, pasakoja apie tai, kokia dėkinga buvo rusakalbė mama, kai ji jai paskambino ir pradėjo kalbėti jos gimtąja kalba. Ji turėjo daug klausimų ir Linse galėjo pateikti jai naudingų agentūrų sąrašą. Linse netgi pasisiūlė eiti kartu, jeigu prireiktų pagalbos.

Bendravimas su šeima visada prasideda pozityviai ir šiltai, todėl, jei vėliau iškyla problemų, apie kurias reikia pasikalbėti, teigiamas ryšys tarp mentoriaus ir šeimos jau yra sukurtas. Tėvai skatinami susisiekti su mentoriais, jei turi klausimų ar rūpesčių, ištisus metus. Mentoriai taip pat skatina tėvus savanoriauti mokykloje. Kartais jie prižiūri tėvų vaikus, kol šie savanoriauja.

Lucy Glora, ispaniškai kalbanti tėvų mentorė, neseniai buvo įdarbinta kaip dvikalbė rajono III skyriaus biuro sekretorė. Ji pasakoja, kad motyvacija tapti mentore kilo iš asmeninės patirties – ji prisimena, kaip jautėsi būdama naujokė rajone, ir kaip buvo sunku, kai mokytojai negalėjo kalbėti jos kalba. „Dabar noriu padėti kitoms šeimoms, kurios nekalba angliškai – suprantu, kaip jie jaučiasi“.

Dar viena ispanakalbė mentorė Mary Mathis paaiškina, kad svarbiausias jos vaidmuo yra nuraminti tėvus ir padėti jiems susiorientuoti mokykloje. Vienas iš pirmųjų dalykų, kurį ji daro su naujomis šeimomis, yra supažindinimas su mokytojais ir direktoriumi. „Aš sakau šeimoms, kad esu čia, kad jiems padėčiau, išversčiau, o jei negalėsiu padėti pati, rasiu ką nors iš mokyklos personalo, kas padės.“ Mathis taip pat skambina šeimoms mokytojų vardu ir kviečia juos į susitikimus mokykloje. „Taip geriau nei tiesiog nusiųsti į namus lankstinuką, kuris gali pasimesti“. Mathis taip pat skatina šeimas padėti vaikams mokytis, kiek tik įmanoma. Ji siūlo mokyklų darbuotojams keletą dalykų, kurie gali padėti sklandžiau bendrauti su šeimomis, kurios nekalba angliškai:

Užtikrinkite šeimoms galimybę ateiti į mokyklą joms patogiu metu.

Atminkite, kad jūsų kūno kalba ir veido išraiškos yra svarbios tėvų pirmiesiems įspūdžiams mokykloje.

Jūsų šypsena, kai jie įeina pro duris, nuramins juos toje potencialiai bauginančioje aplinkoje.

Supažindinkite naujas šeimas su direktoriumi.

Nors programa iš pradžių buvo finansuojama iš „Title I“ programos lėšų, dabar ji daugiausia finansuojama iš „Title III“ ir „Plėtros ir įgyvendinimo“ fondo dotacijos. Dėl biudžeto sumažinimo tėvų mentoriai šiais metais dirba mažiau nei 20 valandų per savaitę. Nors jie padeda susiorientuoti visoms naujoms šeimoms rajone, yra tik kelios mokyklos, kurios turi mentorius, todėl jie dirba labai daug. Anksčiau mentoriai buvo apmokomi ir gaudavo vertėjo sertifikatą, kad galėtų versti registracijos formas ir šeimos komunikaciją į kelias kalbas.

Programoje „No Child Left Behind” teigiama, kad rajonuose įgyvendinama svarbi mentorių programa, skirta pasiekti tėvus, turinčius menkas anglų kalbos žinias, ir suteikti informaciją apie jų vaikų pasiekimus „suprantamu formatu”. Dabar valstybė stengiasi sukurti

vienodas registracijos formas mažiausiai 15 kalbų, kad mentoriai galėtų dar daugiau savo laiko skirti darbui su tėvais.

„Vienas iš šios programos iššūkių, – kaip teigia Sipe, – yra rasti tėvus, kurie būtų dvikalbiai, norėtų dirbti mažiau nei 15 valandų per savaitę, gerai jaustųsi mokyklos aplinkoje ir galėtų imtis lyderio vaidmens, kad padėtų tiems, kurie nesijaučia taip gerai ir yra išsigandę“ (Šaltnis: Paauglių raštingumas).

Klausimai:

- Pakomentuokite teigiamus šios patirties aspektus.
- Nurodykite aspektus, kurie gali būti sudėtingesni arba gali turėti trūkumų.
- Ar galite apibūdinti panašią gerą tarpkultūrinę patirtį savo vaikų mokykloje ar kitoje mokykloje?
- Ar sveikintumėte tokią tėvų mentorių programą savo bendruomenėje?
- Ar norėtumėte tapti mentoriumi? Kodėl? Kodėl ne?

Mokyklų veiklos, skirtos tarpkultūriniam ugdymui, rėmimas

Pažvelkite į toliau pateiktą lentelę ir pagalvokite apie tai:

- Kurioje iš šių veiklų jūs aktyviai dalyvaujate?
- Ar yra kokių nors veiklų, kuriose nenorite dalyvauti? Kodėl?
- Ar manote, kad galėtumėte padaryti daugiau, kad palaikytumėte savo vaikus mokykloje?

Table 1. Parental Practices According to Epstein's Framework of Six Types of Involvement (2001)

Dimensions	Practices of Parents
Obligations toward and support for the child	•Ensure the child's well-being: physical health, nutrition, clothing, hygiene •Talk with the child •Take part in education groups
Home–school communication	•Meet with the teacher •Attend information sessions •Obtain support for parents from the school
Family involvement in school life	•Attend training sessions •Attend school activities •Attend extracurricular activities •Visit the classroom •Volunteer
Parental involvement in the child's schoolwork at home	•Supervise homework •Support the work of the teachers
Parental participation in decision-making, managing and defending the child's interests (advocacy)	•Support school programs •Sit on decision-making committees, organizational boards, parents' committees at the school commission •Engage in advocacy for children's interests
Partnership with the school, businesses, or other local organizations	•Meet with businesses, social clubs, community organizations

Šaltinis: Quinones & Kiyama (2014).

6 temos kartojimas

Pasidomėkite, kokios mokyklos veiklos yra skirtos tarpkultūriškumui skatinti.

Būkite atidūs ženklams, kurie gali išduoti, kad jūsų vaikas atstumia vaikus iš kitų religijų, kultūrų ir kt.

Kalbėkite apie įvairovę ir analizuokite ją su savo vaikais.

Bendradarbiaukite su mokytojais ir kitais tėvais skatindami tarpkultūrinį supratingumą.

Siūlomos užduotys grupėse

Tarpkultūrinė nuotraukos žinutė

Tikslai / kompetencijos

- Perskaityti tarpkultūrinę nuotraukos žinutę.
- Suformuluoti tarpkultūrinę žinutę.
- Apibūdinti jausmus, susijusius su žmonėmis iš kitų kultūrų

Laikas

- 50 minučių

Reikmenys

- Nuotrauka su tarpkultūrine žinute.
- Nešiojamasis kompiuteris, projektorius

Veiklos etapai:

- Mokymų vadovas parodo nuotrauką, o tėvai turi užrašyti pateiktos nuotraukos žinutę.
- Kiekvienas iš tėvų perskaito žinutę, kurią užrašė

Refleksija ir įvertinimas

- Mokymų vadovas diskusiją pradeda palygindamas tėvų žinučių skirtumus.
- Po to klausia tėvų apie žinučių panašumus ir jų kultūrines implikacijas.

Literatūros sąrašas

Australian Government (n.d.). Australian Curriculum. From https://www.australiancurriculum.edu.au/f-10-curriculum/general-capabilities/intercultural-understanding/

Brewster, C. and Railsback, J. (2014). Building Trust with Schools and Diverse Families. From http://www.adlit.org/article/21522/

Byram, M. (2006). Language Teaching for Intercultural Citizenship Paper presented at the 'Bridging Cultures, Reaching Heights' New Zealand Association of Language Teachers Conference from http://nzalt.org.nz/whitepapers/papers.shtml

Christou, M., & Puigvert, L. (2011). The role of "Other Women" in current educational transformations. International Studies in Sociology of Education, 21, 77–90. https://doi.org/10.1080/ 09620214.2011.543855

Delors, J. (1996). Learning, the treasure within: report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-first Century Highlights Paris: UNESCO.

Griffin, D. and Steen, S. (2010). School-Family-Community Partnerships: Applying Epstein's Theory of the Six Types of Involvement to School Counselor Practice. Professional School Counseling, 13 (4), pp. 218-226.

Lietuvos Respublikos piliečių ir užsieniečių, atvykusių ar grįžusių gyventi į Lietuvą, vaikų ugdymo organizavimas Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose. (2016, November 23). Retrieved December 30, 2018, from https://www.smm.lt/web/lt/LR_pilieciu_uzsienieciu_gyvenanciu_lietuvije_vaiku_ugdymas_bendrojo_lavinimo_mokyklose

Manoteises.lt. (2015, May 27). Imigrantų integracija Lietuvoje – viena prasčiausių - Mano teisės. Retrieved December 30, 2018, from http://manoteises.lt/straipsnis/imigrantu-integracija-lietuvoje-viena-prasciausiu/

Quinones, Sandra & Kiyama, Judy. (2014). Contra La Corriente: The Role of Latino Fathers in Family-Community Engagement. School Community Journal. 24. 149-176.

Rashid, N. and Tickñy, L. (2010). Inclusion and Diversity in Education. Guidelines for Inclusion and Diversity in Schools. Madrid, Bristish Council. From https://www.britishcouncil.es/sites/default/files/british-council-guidelines-for-inclusion-and-diversity-in-schools.pdf

Simoniukštytė, A. (2015, January 14). Apie inkliuzinį ugdymą, pedagogų nuostatas ir tarpkultūrinę kompetenciją - Mano teisės. Retrieved December 30, 2018, from

http://manoteises.lt/straipsnis/apie-inkliuzini-ugdyma-pedagogu-nuostatas-ir-tarpkulturine-kompetencija/

Paveikslėlių šaltiniai, jei nebuvo nenurodyta

158 puslapis: http://www.asiapacificmle.net/?p=169
160 puslapis: https://www.slideshare.net/joelknitzberg/school-family-community-partnerships
163 puslapis: https://www.australiancurriculum.edu.au/f-10-curriculum/general-capabilities/intercultural-understanding/
172 puslapis: https://www.meme-arsenal.com/en/create/template/459136
http://giantleap.in/explore-the-explorer-in-you/
https://www.peakgrantmaking.org/blog/using-data-collaborate-actionable-steps-true-community-partners/

Ko išmokau?

1 užduotis: Pagrindiniai tarpkultūrinio švietimo aspektai nacionalinėse / vietos lygmens programose

Prašome atsakyti į toliau pateiktus klausimus apie Lietuvos tarpkultūrinio švietimo programą.

1. **Kuo skiriasi priėmimo į mokyklą taisyklės užsieniečių ir lietuvių vaikams?**
2. **Ar Lietuvoje yra imigrantų vaikų išlyginamosios švietimo programos?**
3. **Anot neseniai atlikto tyrimo, Lietuvos švietimo sistema nėra pasirengusi imigrantų vaikams. Ko trūksta?**

2 užduotis: Mokyklos veiklos, skatinančios tarpkultūriškumą

Žemiau rasite kelis teiginius apie mokyklos veiklas, skatinančias tarpkultūriškumą. Turite nuspręsti, ar šie teiginiai yra teisingi, ar klaidingi. Jei teiginys yra klaidingas, pagalvokite, kodėl .

Tarpkultūrinis mokymasis skatina mokinių susidomėjimą kitų žmonių gyvenimu, remiantis bendra patirtimi, sąveika, abipusiškumu ir skirtingų kultūrinių grupių pagarba.

Teisinga ar klaidinga?

Tarpkultūrinis mokymasis padeda mokiniams išvengti konfliktų.

Teisinga ar klaidinga?

Tarpkultūrinis mokymasis padeda mokiniams tobulinti įgūdžius, žinias ir gebėjimus, kad jie galėtų vengti žmonių, kuriuos laiko kitokiais nei jie patys.

Teisinga ar klaidinga?

Išorinių žmonių iš skirtingų kultūrų įtraukimas į pradinių klasių mokinių veiklą padeda sumažinti stereotipus ir išankstinius nusistatymus.

Teisinga ar klaidinga?

Vaidmenų žaidimai ir simuliacijos: tai padeda mokiniams patirti, ką reiškia būti kitokiu, kritikuojamu, marginalizuojamu ar atskirtu.

Teisinga ar klaidinga?

Tekstų, filmų ir spektaklių analizė negali būti naudojama norint suteikti žinių ir ugdyti supratimą apie kitokios etninės kilmės žmones.

Teisinga ar klaidinga?

3 užduotis: Tėvų vaidmuo pripažįstant geresnio tarpkultūrinio supratimo poreikį mokykloje ir tėvų bendradarbiavimas su mokyklos darbuotojais ir kitais tėvais

Įvertinkite savo nuomonę apie šiuos teiginius balu tarp 1 ir 5 (1 – „visiškai nesutinku“, 5 – „visiškai sutinku“)? Apibraukite skaičių, kuris geriausiai atspindi jūsų jausmus.

1. **Tėvai turi būti budrūs ir greitai pastebėti, kai jų vaikui ir jo klasės draugams reikia geresnio tarpkultūrinio supratimo.**

   1 2 3 4 5

2. **Tėvams nereikia būti pernelyg atidiems savo vaiko jausmams apie mokyklą – ar jis nori eiti į mokyklą, ar jaučiasi gerai su savo klasės draugais, dažniausiai priklauso nuo vaiko amžiaus.**

   1 2 3 4 5

3. **Tėvai turėtų leisti savo vaikui nepriklausomai plėtoti įgūdžius, elgesį ir požiūrį, kurie leidžia vertinti ir gerbti kitus vaikus iš įvairių bendruomenių ir kultūrų.**

   1 2 3 4 5

4. **Tėvai turėtų padėti savo vaikui vertinti savo ir kitų kultūras bei sužinoti apie panašius ir skirtingus bendravimo būdus šeimoje ir kultūrinėse grupėse.**

   1 2 3 4 5

5. **Tėvai gali padėti savo vaikui ugdytis tarpkultūrinį supratimą:**

   a. suprasdami savo kultūrinių vertybių, požiūrių ir įsitikinimų įtaką

   1 2 3 4 5

   b. rodydami susidomėjimą ir mokydamiesi apie kitas kultūras

   1 2 3 4 5

   c. teigiamai bendraudami su žmonėmis iš įvairių kultūrų

   1 2 3 4 5

   d. nepasitikėdami ir ignoruodami tai, kaip įvairių kultūrų žmonės pateikiami žiniasklaidoje

   1 2 3 4 5

6. **Svarbu, kad visi mokyklos bendruomenės nariai būtų įtraukti į tokios mokyklos kūrimo procesą, kuri vertina kultūrų įvairovę ir atsakingai plėtoja įtraukiančią ir tarpkultūrinę aplinką mokykloje.**

   1 2 3 4 5

7. **Ne mokyklų, bet tėvų vaidmuo yra kurti santykius su mokyklomis ir įsitraukti į mokyklos gyvenimą bei vaikų mokymąsi ir vystymąsi.**

   1 2 3 4 5

8. **Tėvai ir kiti šeimos nariai labiau pasitiki tuo, kad mokykla vertina jų dalyvavimą, kai mato žmones, kurie dalijasi jų kultūra ir kalba.**

   1 2 3 4 5

4 užduotis: Tėvų organizacijų galimybė skatinti tarpkultūrinį ugdymą mokykloje

Išvardinkite 5-10 tėvų organizacijų gerų praktikų ir veiklų, kurios gali skatinti tarpkultūriškumą mokyklose.

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

_____

Teisingus atsakymus rasite čia.

NUORODA Į BAIGIAMOJO VERTINIMO VEIKLAS

Sveikiname! Jūs ką tik baigėte abu *Parents for All* mokomosios medžiagos skyrius. Ar norėtumėte pamatyti, ar šis kursas padarė įtaką jūsų požiūriui? Tuomet užeikite į **Baigiamąjį požiūrių vertinimą**. Klausimai bus pažįstami – jūs atlikote šį testą prieš pradėdami. Atlikite testą dar kartą ir palyginkite rezultatus su pirmąjį kartą gautais rezultatais!

Jei norėtumėte įvertinti šią mokomąją medžiagą ir pateikti mums atsiliepimą, prašome užpildyti **Kurso vertinimo klausimyną**.

PRIEDAS

Vertinimo užduočių atsakymai

1 tema

1 užduotis

1. a) Tokia kaita yra pastebima per visą istoriją. Kai kurie gali ją laikyti problemiška, tačiau dažniausiai dauguma pritaria naujoms vertybėms, todėl jos priimamos. Vertybės Europoje keičiasi dėl platesnių visuomenės pokyčių, tačiau tai negali būti siejama tik su imigracijos srautais. Vertybės gali labai skirtis netgi tos pačios kilmės žmonių, gyvenančių toje pačioje visuomenėje.
2. b) Pagrindinė musulmonų populiacijos augimo Europoje priežastis yra aukštesnis vaisingumo lygis, o ne migracija. Krikščioniškos Vakarų vertybės mažėja, nes vis mažiau europiečių yra religingi, o ne dėl daugiakultūriškumo. Šiai dienai musulmonų gyventojai Europoje nekelia jokios grėsmės kolektyvinei Europos tapatybei ar atskirų šalių tapatybėms.
3. b) Mokslinių tyrimų rezultatai yra įvairūs. Nustatyta, kad kuo didesnė migrantų vaikų dalis klasėje, tuo labiau tikėtina, kad bus neigiami rezultatai. Priklausomai nuo to, kaip klasė valdoma, etninė ir kultūrinė įvairovė gali sukurti labai teigiamą mokymosi aplinką.
4. d)
5. c) Migrantų integracija, lygybė ir socialinė įtrauktis yra svarbūs socialinės sanglaudos aspektai, tačiau socialinė sanglauda apima daug daugiau.

2 užduotis

1. Klaidinga. Dažniausiai būna atvirkščiai.

2. Teisinga
3. Klaidinga. Tinkamai valdant migraciją galima skatinti augimą, inovacijas ir verslumą.
4. Klaidinga. Migrantai dažnai dirba darbus, kurių vietos gyventojai vengia.
5. Teisinga
6. Klaidinga. Daugiakultūriškumas daro žmones dar unikalesniais.
7. Klaidinga

3 užduotis

Migrantų integracija yra ***valdžios institucijų užduotis***.

> *Būtų tiksliau pasakyti: nors migrantų integracijos politika yra valdžios institucijų užduotis, migrantų integracija yra dvipusis procesas, apimantis visas dalis: politikos strategijos formuotojus, valdžios institucijas, vietos piliečius ir migrantus.*

Sukūrus gerą integracijos politiką, dauguma su migracija susijusių problemų ***bus išspręstos.***

> *Paprasčiausias geros politikos sukūrimas nepadeda išspręsti jokių problemų. Kad būtų sėkminga, integracijos politika turi būti tinkamai įgyvendinta.*

Gera integracijos strategija numato tinkamas paslaugas ir intervencijas, kurios padeda migrantams įveikti kliūtis ir geriau prisitaikyti prie priimančiosios visuomenės. Atsakomybė už šių intervencijų įgyvendinimą daugiausia tenka nacionalinėms, regioninėms ir vietos valdžios institucijoms.

Vietos gyventojų individualios iniciatyvos gali ***labai mažai*** prisidėti prie sėkmingos EKM integracijos.

Atvirkščiai. Kiekvienas pilietis gali prisidėti prie EKM integracijos savo požiūriais ir veiksmais.

Tačiau ***galiausiai*** integracijos proceso sėkmę ***lemia*** pačių migrantų požiūris ir elgesys.

Kaip paaiškinta pirmame sakinyje, integracijos proceso sėkmė priklauso nuo visų dalyvaujančiųjų. Žinoma, migrantų požiūris ir elgesys atlieka svarbų vaidmenį.

Grįžti į 1 temos užduotis

2 tema

1 užduotis

1. a)
2. a)
3. c)

2 užduotis

1. Kritinio mąstymo įgūdžiai; problemų sprendimo gebėjimai; sustiprinta motyvacija, bendros žinios ir pasitikėjimas savimi; turtinga mokymosi aplinka; padidėjęs troškimas tyrinėti, mokytis ir atrasti.
2. Atviras požiūris be išankstinių nusistatymų; stiprūs bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžiai; lyderystės įgūdžiai; noras gyventi kartu ir mokytis iš skirtingos kilmės žmonių.
3. Padidėjusi empatija; draugystė su įvairiais žmonėmis.
4. Įvairovė turi būti patiriama palankioje, pozityvioje aplinkoje.

5. Jie neteks daugybės kognityvinių, socialinių ir emocinių privalumų, kuriuos gautų patirdami įvairovę – šiandieniniame sudėtingame, daugiakultūriame pasaulyje jiems gali būti sunkiau sulaukti sėkmės – jie mėgausis gyvenimu mažiau.
6. Su daltonizmu.

3 užduotis

1. d)
2. b)
3. c)
4. a)

Grįžti į 2 temos užduotis

3 tema

1 užduotis

1. Klaidinga: Įprasta klaidingai manyti, kad rasizmas visada išreiškiamas smurtu, piktnaudžiavimu ar priekabiavimu. Tai nėra tiesa - jis neturi būti išreiškiamas smurtiniu elgesiu. Dažniausiai rasizmas pasitaikančioms pasireiškia pravardžiavimu, juokeliais arba kai žmonės yra išstumiami iš įvairių veiklų ar grupių dėl savo etninės kilmės.
2. Teisinga
3. Klaidinga: Rasizmas veikia akademinius pasiekimus.
4. Teisinga
5. Teisinga

2 užduotis

1. b) neapykantos nusikaltimu
2. b) diskriminaciniai teisės aktai
3. a) Rasizacija
4. c) pereita nuo „biologinio“ į „kultūrinį“

3 užduotis

1. Teisinga
2. Klaidinga: Rasizmą patiriantiems vaikams gali būti sunku susirasti draugų.
3. Klaidinga: Rasizmą patiriantiems vaikams gali būti sunku mokytis ir susikaupti pamokose.
4. Teisinga
5. Klaidinga: Melburno universiteto mokslininkai nustatė, kad diskriminaciją ir išankstinį nusistatymą patiriantiems jaunuoliams buvo diagnozuota depresija ir (arba) nerimo sutrikimai.
6. Teisinga

Grįžti į 3 temos užduotis

4 tema

1 užduotis

1. Klaidinga: Atvykimas į naują šalį yra sudėtingas ir komplikuotas procesas, o MP / EKM tėvai turi prisitaikyti – tai yra normalu.

2. Klaidinga: MR / ECM tėvai turi išmokti, kaip viskas veikia jų naujojoje valstybėje ir jie nuolat ją lygina su jų kilmės šalies normomis, struktūromis ir funkcijomis. Tai gali sukelti stresą, o stresas sukelia konfliktus.
3. Teisinga.
4. Klaidinga: Yra dvi grupės: tos, kurios emigruoja savanoriškai, ir tos, kurios yra priverstos išvažiuoti dėl karo, krizės, socialinės diskriminacijos ar kitų priežasčių.
5. Teisinga.

2 užduotis

Tema	**Veiksniai / iššūkiai**
Teisiniai ir administraciniai iššūkiai	a, f
Kalba ir kultūra	d, g
Švietimas	b, h
Kasdienis gyvenimas ir elementarūs poreikiai	c, e

3 užduotis

Veiksmingos strategijos:

1. Aptarti, kokio aktyvumo tikimasi iš tėvų mokyklos gyvenime.
3. Atsižvelgti į tėvų teises mokykloje.
4. Aptarti, kaip tėvai gali veikti kartu ir kokią paramą jie gali gauti.
6. Remtis MP / EKM tėvų stiprybėmis, pvz., kalbų ir kultūrų žiniomis

8. Išnagrinėti, kur yra tėvų dalyvavimo, vaidmenų ir pareigų ribos.

Grįžti į 4 temos užduotis

5 tema

1 užduotis

1. b)
2. a)
3. c)
4. c)
5. a)

2 užduotis

1. a, e
2. b, c
3. d

Grįžti į 5 temos užduotis

6 tema

1 užduotis

1. Lietuvos piliečių ir užsieniečių, atvykusių ar grįžusių gyventi į Lietuvą, vaikai, baigę užsienio šalies pradinio, pagrindinio ugdymo programą arba tam tikrą jos dalį, vidurinio ugdymo programos dalį, mokytis pagal bendrojo lavinimo programas priimami kaip ir visi Lietuvos gyventojai pagal bendrą tvarką, vadovaujantis Nuosekliojo

mokymosi pagal bendrojo lavinimo programas tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 5 d. įsakymu Nr. ISAK-556.

2. Taip, yra. Jei reikia likviduoti kai kurių programų skirtumus, mokyklos vadovybė, atsižvelgusi į mokinio pageidavimus, numato būdus ir formas atsilikimui likviduoti ir atsiskaityti. Iš užsienio atvažiavę lietuvių kalbos nemokantys vaikai prieš pradėdami nuoseklųjį mokymąsi bendrojo lavinimo mokykloje lietuvių kalbos gali mokytis išlyginamojoje klasėje arba išlyginamojoje mobiliojoje grupėje.
3. Anot manoteises.lt, „Analizuojant užsieniečių vaikų švietimo galimybes teigiama, kad Lietuvos mokyklos yra menkai pasiruošusios priimti imigrantų vaikus, tam neturi tinkamos bazinės infrastruktūros. Tyrimo autoriai daro išvadą, kad be konkrečių tikslinių integracijos politikos priemonių, kurios būtų taikomos visiems imigrantų vaikams skirtinguose mokymosi lygmenyse, potencialūs moksleiviai negali pasinaudoti visomis privalomo mokymosi teikiamomis galimybėmis. Studijoje taip pat akcentuojama, kad dėl augančios imigracijos svarbu šviesti šalies moksleivius apie kultūrinę įvairovę.“

2 užduotis

1. Teisinga
2. Klaidinga
3. Klaidinga
4. Teisinga
5. Teisinga
6. Klaidinga

3 užduotis

Jei pasirinkote:

4 ar 5 teiginiuose 1, 4, 5a, 5b, 5c, 6, 8,

1 ar 2 teiginiuose 2, 3, 5d, 7

tuomet savo vaikų ugdymo aplinkoje galite atpažinti ūmų poreikį geriau suprasti kultūrą ir žinote, kaip veiksmingai bendradarbiauti su mokyklos darbuotojais ir kitais tėvais, skatinant tarpkultūrinę mąstyseną.

4 užduotis

1. kursai ir užsiėmimai tėvams
2. tėvystės kursai
3. tėvų dalyvavimas mokykloje, įskaitant raštingumo ir skaičiavimo veiklą
4. tėvai, švenčiantys įvairovę
5. tėvų bendra veikla ir parama vienas kitam, įskaitant vertimą žodžiu ar raštu
6. besimokančios mokyklos etoso kūrimas, nuolat peržiūrint mokyklos–bendruomenės programas
7. tarpkultūrinės dienos / savaitės / renginiai
8. kalbos pamokos tėvams
9. politikos formavimas – tėvai, mokytojai, mokiniai, bendruomenė
10. naujienlaiškiai įvairiomis kalbomis
11. lankomumo skatinimas
12. sukurti mokykloje daugiakultūrį pasveikinimo komitetą, kurį sudarytų tėvai, darbuotojai ir bendruomenės nariai

13. parengti medžiagą apie švietimo sistemą, mokyklos erdvę, švietimo išteklius ir galimybę tėvams dalyvauti ar užduoti klausimus mokykloje
14. švęsti neformalius pramoginius, laisvalaikio ir kultūros renginius, kuriuose galima būtų pagerinti santykius su tėvais ir mokytojais

Grįžti į 6 temos užduotis

Užduočių ženkliukų šaltiniai

1. Teorija – informacija

https://www.iconfinder.com/icons/103411/book_information_text_icon

2. Pamąstykite

https://www.iconfinder.com/icons/2588764/idea_research_seo_think_icon

3. Papildomi išoriniai informacijos šaltiniai

https://www.iconfinder.com/icons/1608686/external_link_icon

4. Užduotys apmąstymui

https://www.iconfinder.com/icons/3993860/brain_generator_idea_mind_power_youtube_icon

5. Grupinės užduotys

https://www.iconfinder.com/icons/3790071/activity_community_group_recreation_social_society_icon

6. Savęs vertinimo užduotys

https://www.clipartmax.com/middle/m2i8i8m2i8d3m2i8_512-x-512-do-list-icon-png/